

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 101

Ο ΑΡΓΑΛΙΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Καθώς περνοῦν τοῦ χρόνου οἱ ἄρες,
ξωθιῆς Νεράϊδες Νυχτοκόρες
μέσ σ'α κατάβαθα τῆς γῆς,
ὕφαινον στ'α πικνά σκοτάδια,
γιὰ βουνά, λόγγους καὶ λιβάδια
σιολίδια μιᾶς ἀνθογοιστῆς.

Ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τὰ βιάθη
τὸ κύμα ψήλωσε κ' ἐχάθη
μέσ στ' οὐρανοῦ τὴν ἀγκαλιά,
κ' ὕστερ'—ἀπὸ τὰ αἰθέρια πλάτη—
ἔστάλαξε βροχὴ δροσάτη
στῆς γῆς τὰ σπλάχνα τὰ βαθιά.

Τῆ νύχτα ποὺ οἱ πνοὲς τοῦ ἀνέμου
φουσοῦν μὲ ἄγριαν ὁρμὴν πολέμου
—ἀνήσυχες, τρελὲς ψυχῆς—
καθὼς βιοερὲς ἀγκομαχοῦνε,
στὸν ἦχο τους ἀνταλαοῦνε
κάποιες σπαραχτικὲς φωνές.

Καὶ τὰ γροικαῖρι ποὺ μὲ ἀντίρα
καὶ μὲ ἀβυσσόθρεπτη λαχτᾶρα
οὐρλιάζει καὶ μουγκοφυσᾶ,
στ' ἀρχοντικὸ καὶ στὸ καλύβι
ὁρμᾶει καὶ τὰ φτερά συντρίβει
στὰ παραθύρια τὰ κλειστά.

Ἄνεμοθέριεφτο μανιάζει
πέφτοντας, τὸ πικρὸ χαλάζει
μέσα στῆς Φύσης τοὺς θυμοὺς

ποὺ πύσμηχοι ὄλοι κραταλίζου
πὴν ὄργανα ποὺ ἀνταβουίζου,
κίτω στοὺς ἀφεγγους βυθούς.

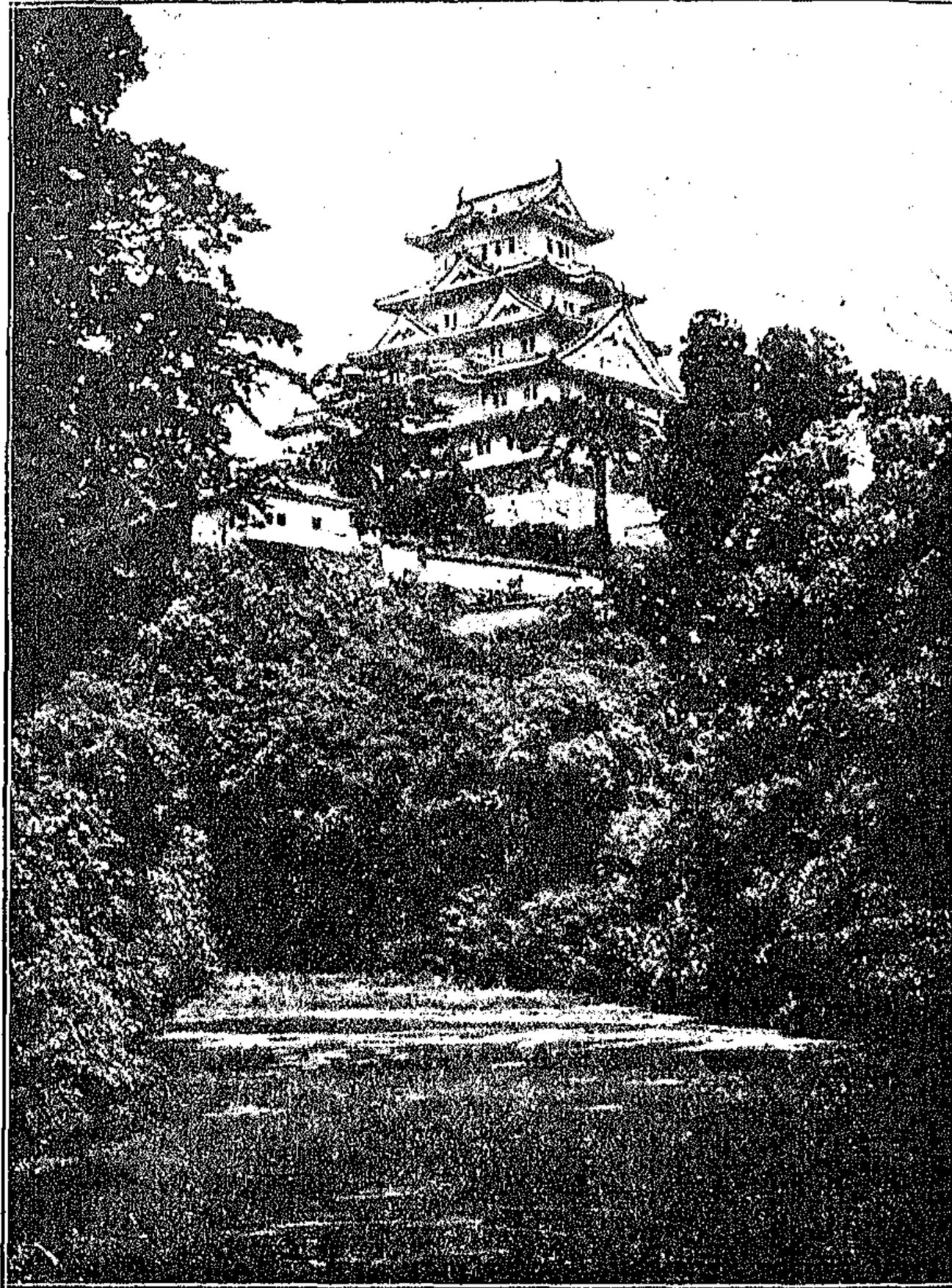
Χίλιοι τρελοὶ χοροπηδᾶνε,
δαμονισμένοι τραγουδᾶνε,
ἀφροκοπᾶ ἢ νεροποντῆ,
στὸ βράχο σπάει τὸ θολὸ κύμα
ποὺ ἀνοίξε στοὺς πνιγμένους μνηῆμα,
καὶ στ' ἄπειρο ξεσπᾶ ἢ βροντῆ.

Ἵοργῆ κρυφῆ δέρνει τὴν πλάση,
σὲ οὐρανοὺς, πέλαγα καὶ δάση
βογοῦν τῆς θύελλας τὰ θεριά,
ἀγρία κ' ἀσπέδιστα φρουμάζου,
τῆ γῆ συνθέμελη τραντάζου...
—βοῆ καὶ κοσμοχαλασιᾶ.—

Κι' ὁ Γίγαντας, ποὺ κυνηγᾶει
τὰ σύγνεφα καὶ τὰ τρυπάει
μὲ τὸ κοντάρι τὸ ἀργυρὸ,
πότε πηδάει ψηλὰ στὰ αἰθέρια,
πότε μὲ τὰ κυκλώπεια χέρια
ρίζνει τὰ δέντρα στὸ βουνό.

Ἐγρόπεπλος ἢ βροχὴ πλέκει
στὸ ἄπειρο, μὰ τὸ ἀπτροπελέκι
τοὺς σκίζει σὰν χρυσὸ σπαθί,
καὶ τοῦ νεροῦ νεκρὲς ρανίδες
πέφτουσιν στῆς γῆς τὶς χαραμίδες,
σὲ κάθε φλέβα μυστικῆ.

ΦΙΕΟΥΔΑΛΙΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΙΕ' ΑΙΩΝΟΣ

Κι' ἀπ' τοὺς διαλόγους κυλοῦνε,
καταποτῆρες τὶς ρουφροῦνε,
καταχωνιάζονται βιαυά,
σταλαματιές, ψυχῆς πιωθένες
ζωὸς θά γίνουν ἀνθισμένες
μέσα στὴ νεραϊδοσπηλιά.

Τὸ φῶρμα τ' ἀνθοσπαιμένο
τῆς Γῆς, ποὺ μοσκοβολισμένο
λάμπει σὲ κήπους καὶ βουνά,
τὸ θραίνουν μὲ ἀλωστο μετᾶξι
ἀπ' τὴ βροχὴ ποὺ θά σταλιάξει
κίτου σὲ βιάθη σκοτεινά.

Οἱ χρυσοχέρες νεροκόρες
δὲν βλέπουνε στίς κίτου χώρες
τὸν ἥλιο, τὴν ἀστροφεγγιά.
Μὲς στὸ σκοτάδι, μὲς στὴν πάχνη,
κάθε Νεραΐδα σὰν ἀφίχνη
θραίνει τὴν καλοκαιριά.

Στέκων οἱ ἀχνόκορες πιωθένες
στῆς Γῆς τὸν ἀργαλιὸ γυρμένες,
κ' ἐνῶ γρικοῦν κρυφοὺς καιμούς,
μὲ τὶς ἀνθοφυχῆς θραίνουν
τοὺς χλωροὺς πέπλους καὶ τοὺς ραίνουν
μὲ ἀκριβοστάλαχτους καιμούς.

Ἰαροχνομέταξα κεντίδια
μὲ πλήθια ξόμπλια καὶ πλουμίδια
πέροννε μὰ χλωρὴ ζωὴ,
στὸν ἀργαλιὸ τὸν διαμαντένιο,
τὸ κάθε χτένι κρουσταλένιο,
κάθε κλωτῶ δροσοπνοή.

Ἰφραίνουν χαμηλοθωροῦσες
Νεραΐδες πρασινομαλλοῦσες
τοῦ κήπου τ' ἀνθηρὸ πανί
κ' ἡ Χλόρη πλάϊ τους τὸ στολίζει
μὲ λούλουδα τ' ὄριοπλοιοῦζει
καὶ τοῦ φουσαίει μὰ θεία πνοή.

Τὰ κρινοδάχτυλά τους χέρια
μὲς στοὺς ἀνθούς σὰν περιστέρια,
περνοῦν ἀργά, περνοῦν γοργά
κ' ὁ πόθος στῆς ψυχῆς τὰ βιάθη
κρυφῆς χαρᾶς ἐλπίδες πλάθει
ἀγάπης ὄνειρα γλυκά.

Ὁ καλὸς μήνας ὁ Ἀνοιξιότης
σὰν ἔρθῃ— μὲ τὴν ὁμορφιά της
καὶ τῆς ψυχῆς τὴν εὐωδιά
κάθε Νεραΐδα τὸν στολίζει
καὶ κλαίει καὶ κρυφολαχταρίζει
μ' ἐρωτικὴν ὑποθυμιά.

Ὅλες ἐρωτοχτυπημένες
οἱ Ἀνικρίντρες, μαγεμένες,
μὲ μιὰ καρδιὰ κρυφαγαποῦν
τὸν Γόη τὸν πλάνο ποὺ κρατᾶει
τὸ μαγικὸ ραβδί καὶ πάει
στοὺς κήπους ποὺ μοσκοβολοῦν.

Μὰ ὁ πάγκαλος ξανθὸς λεβέντης,
ξελογιαστής, σκληρὸς ἀφέντης
σκληρές κρατεῖ τόσες καρδιές,
μὰ τὴ δική του δὲν χιρῆζει
καὶ στὰ λιβάδια ποὺ γυρῆζει
πλανᾶει Νεραΐδες καὶ Ξωδιές.

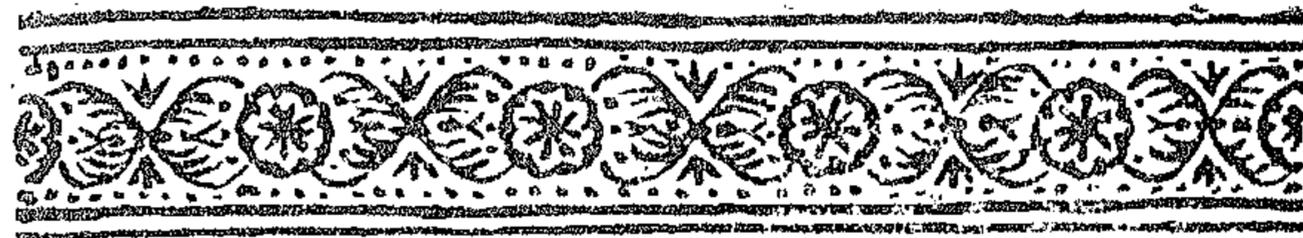
Μὲ κρυφὰ μίγια τὶς τραβᾶει
καὶ τὶς μαβλίζει καὶ τὶς πάει
στὴν πλιὸ βιαυὰ βραχοσπηλιά.
Κ' ἐκεῖ στὸν ἀργαλιὸ γυρμένες
τόσες ψυχῆς ἐρωτεμένες
ψάλλουνε μὲ φωνὴ γλυκειά :

— «Κάθε ὁμορφιά στὴν αἰώνια πλάση
γυρᾶει τὴν χαρὰ νὰ φτάσῃ
κι' ἀγάπη θεία τὴν κυβερνᾶ,
ἡ ἀγάπη πάντα τὴν σκλαβώνει
κι' ἀπ' τὴν κρυφὴ λαχταίρα λυώνει...
καὶ τ' ὄνειρο γοργοπερνᾶ.» —

Στὸν ἀργαλιὸ, τὰ διαμαντένια,
τὰ δλίργυρα, τὰ χρυσὰ χτένια
φτιάουν τοῦ κήπου τὴ στολή,
κ' ἡ αἴρα, σὰν πνέη στὸ λουλούδι,
ἀπ' τὸ νεραϊδικὸ τραγοῦδι
γλυκὸς ρυθμὸς ἀντιλαλεῖ.

Γι' ἀφτό, σὰν ἡ Ἀνοιξη προβάλλει
κι' ἀνθοβολᾶει τῆς γῆς ἡ ἀγκάλη,
ξυπνοῦν καιμοὶ καὶ παντοχές,
τ' ἀγκαθερὰ τὰ ρόδα βγαίνουν
κ' οἱ ἐρωτικοὶ κόθοι πληθαίνουν
μὲς στίς ἀνθρώπινες ψυχές.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Η ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑ

— Ἴί ἀστεῖοι, τί θλιβερά ἀστεῖοι, ποὺ ἤσαν εἶλοι αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι... εἶπε, ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ μιᾶς ἀφωνης ὀμιλίας μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ὁ κ. Ἄσοφος.

Ἦταν ἡ ἡμέρα τῆς Ἀποκριᾶς στὴν Παλιά Ἀθήνα κι' ὁ κ. Ἄσοφος γύριζε ἀπ' τὸν ταχτικό, βραδυνὸ του περίπατο.

— Ποιοὶ ἄνθρωποι, διδάσκαλε :

— Ἀλλὰ οἱ ἀνθρώποι, παιδί μου, ποὺ εἶχαν τὴ μακρόδρια ἐμπνευση νὰ πάνε νὰ γλεντήσουν σ' ἓνα νεκροταφεῖο, μὲ τὴν ἀξίωση ν' ἀναστήσουν τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ στήσουν χορὸ μαζὶ τους. Πιὸ βέβηλο γλέντι ἀπ' αὐτὸ δὲν εἶδα στὴ ζωὴ μου.

Δὲν ἦταν δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς γιὰ ποῖο γλέντι μιλοῦσε ὁ κ. Ἄσοφος.

— Καὶ ὅμως, διδάσκαλε, ἡ παλιά Ἀθήνα ξανάζησε σήμερα, γιὰ λίγες ὥρες, τὴν περασμένη ζωὴ της, στὴν Πλάκα καὶ στοῦ Ἰφρρή. Μπορεῖτε νὰ τὸ ἀρνηθῆτε αὐτό; Τὴν ξανάζησε μὲ τὴν ἀποκριὰ της, μὲ τὴ γραφικὴ της ταβέρνα, μὲ τὰ τραγοῦδια της, μὲ τὴν γκαμήλα της, μὲ τὰ ρόπαλά της καὶ μὲ τὸν ποιητὴ της τοῦ κάρρου ἀκόμα. Σωστὴ νεκρανάσταση!

Ὁ κ. Ἄσοφος σάλεψε λυπητερὰ τὸ ἄσπρο του κεφάλι.

— Νομίζεις λοιπὸν, καλὸ μου παιδί, πὺς ἀρκεῖ νὰ στήσῃ ἓναν νεκρὸν ὄρθιο ἀπάνω στὸν τάφο του, γιὰ νὰ τὸν ἀναστήσῃ; Ὁ Χριστὸς, δταν θέλησε ν' ἀναστήσῃ τὸ φίλο του τὸ Λάζαρο, τοῦ εἶπε: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω!» Καὶ ὁ Λάζαρος βγήκε μόνος του ἀπ' τὸν τάφο καὶ περπάτησε. Δὲν τὸν ἔδγαλε κανεὶς. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς, γιὰ ν' ἀναστήσῃ τὸ Λάζαρο, τοῦ ξανάδωκε τὴν ψυχὴ του. Γιατί τίποτε στὸν κόσμο αὐτό, μιὰ φορὰ ποὺ πεθάνῃ, δὲν μπορεῖ ν' ἀναστηθῇ, ἀν δὲν ξαναβρῆ τὴ χαμένη ψυχὴ του. Καὶ ἡ παλιά Ἀθήνα δὲν ξαναβρῆκε τὴν ψυχὴ της, γιατί

κανένας δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τῆς τὴν ξαναδώσῃ. Πρὸς τί νὰ ταραξοῦμε λοιπὸν τὸν ὕπνο τῶν νεκρῶν, βταν δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς ἀναστήσομε;

Ἐμεινε λίγες στιγμὲς συλλογισμένος καὶ ξαναεἶπε:

— Ἐπειτα, κοιμοῦνται τόσο ὠραῖα, κάποτε, οἱ νεκροί, ποὺ εἶναι κρῖμα νὰ τοὺς ξυπνήσῃ κανεὶς. Κ' ἡ φτωγιά, ἡ παλιά Ἀθήνα κοιμότανε κι' αὐτὴ τόσο γλυκὰ πρὶν φτάσῃ οἱ βέβηλοι! Κοιμότανε μὲ τ' ὄνειρο τῆς περασμένης ζωῆς της, στὰ στενὰ ἴσουχα δρομαλλάκια της, ποὺ δὲ θά ζηλέφουν ποτὲ τὸ θόρυθο καὶ τὴ λάμψη τῆς μεγάλης, ἀψυχῆς λεωφόρου' στοὺς μισογκρεμισμένους τοίχους της, ποὺ τοὺς χρυσώνει ἡ πλάτινα τοῦ χρόνου' στίς βαθειὲς χορταριασμένες αὐλές της, ποὺ φυτρώνει ἀπάτητο τὸ χορτάρι' στὰ σκεθρωμένα παραθυρόφυλλα τῶν ταπεινῶν της σπιτιῶν, ποὺ εἶδαν τὴ γλάστρα μὲ τὸ βασιλικὸ τῆς κήρης καὶ τὸ κανάτι μὲ τὸ δροσερὸ νερό, δροσερὸ σὰν τὴν καρθενιά της' καὶ ἀκόμα στὴν παλιά, φτωχικὴ ταβέρνα, ποὺ μέσα στοὺς ἡσκιούς της κάποιος γεροξωμάχος, σκυφτὸς ἀπάνω στὸ πιὸ ἀπόμερο τραπέζι, σὰ νὰ ξεχάστηκε ἐκεῖ ἀπὸ κάποια παρέα τοῦ σάραντατέσσερα, ἀναθυμᾶται ἀκόμα τὰ παλιά, σὰ νὰ εἶναι τώρα. Ποῖος ἔδωκε λοιπὸν τὸ δικαίωμα στὰ βέβηλα πλήθη νὰ ρθοῦν νὰ ταραξοῦν τὸν ὕπνο τῆς πεθαμένης;

— Ἄν ἦρθαν ὅμως, διδάσκαλε, γιὰ νὰ τὴν ἀναστήσουν;

Ὁ κ. Ἄσοφος σάλεψε πάλι λυπητερὰ τὸ ἄσπρο του κεφάλι.

— Νὰ τὴν ἀναστήσουν μὲ τί; Μὲ μιὰ ξένη ψυχὴ; Ἐνας νεκρὸς ἀνασταίνεται μονάχα μὲ τὴ δική του ψυχὴ. Καὶ μονάχα ὁ ποιητὴς ἔχει τὴ δύναμη νὰ ξαναδῆναι στοὺς νεκροὺς τὴν ψυχὴ τους. Αὐτὸς μονάχα μπορεῖ νὰ ἐπανα-

λάβη τὸ θεῦμα τοῦ Ἰησοῦ. Μονάχα αὐτὸς
μπορεῖ νὰ πῆ στοῦ Λάζαρο: «Λάζαρε δεῦρο
ἔξω!» καὶ ὁ Λάζαρος νὰ βγῆ ἀπ' τὸν τάφο
τοῦ καὶ νὰ περπατήσῃ. "Ὅταν ὁ ποιητὴς λέγῃ:

Ἔπαρχει εἰς ἀπόκεντρον τῶν Ἀθηνῶν γωνίαν
μικρὸς δρομίσκος, σκιερὸς καὶ πλήρης μυστηρίου
χλοάζει τὸ κατώφλιον εἰς πᾶσαν του οἰκίαν...

ἀνασταίνει τὴν παλιὰ Ἀθήνα, ἀκόμα καὶ μὲ
τὴν καθαρεύουσα. Δὲν τὴν ἀνασταίνει ἔμως ὁ
βέβηλος, ποὺ κουβαλεῖ τὸ καρναβῆλι τῶν λειω-
φόρων στὸ μικρὸ, σκιερὸ δρομικάκι τοῦ ποι-
ητῆ, καὶ τὸ ἀυθάδικο κέφι τῶν κῶμ-τέλλς
τοῦ κοσμικοῦ μπάρ στὴν ντροπαλὴ ταβερνούλα
τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔχει μοναχὴ
τῆς δόξα τὸ σῶμα καὶ τὸ γιοματάρι τῆς.
Τῆς τaráζει μονάχα τὸν ὠραῖο τῆς ὕπνο, μὲ
τὰ βάρβαρα ψυχασάββατά του.

Ὁ κ. Ἄσοφος σὲ λίγο ξαναβρῆκε τὴν
εὐθυμὴ διάθεσὴ του, ὅπως τὴν ξαναβρίσκει
πάντα.

— Ἄς εἶμαι... εἶπε. Ἡ παλιὰ Ἀθήνα
εἶδε ἓνα ἄσχημο ὄνειρο. Δὲν πειράζει. Θὰ
ξαναβρῆ τὴ μακάρια γαλήνη τοῦ θεῖου τῆς
ὕπνου. Σὰς παρακαλῶ μονάχα, νὰ μὲ εἰδο-
ποιήσετε πότε θὰ σχωρήθῃ τὸ τελευταῖο κομ-
φετί καὶ τὸ τελευταῖο σερπαντὲν ἀπὸ τὰ χῶ-
ματά τῆς, πότε θὰ ξεμασκαρευτοῦν οἱ ταπει-
νὲς τῆς ταβερνούλες, πότε ἢ καινούργια Ἀ-
θήνα θὰ πύσῃ τέλος πάντων νὰ ἐνοχλῇ
τὴν παλιὰ.

— Ἰνδίαφέρεσθε νὰ τὸ μάθετε, διδάσκαλε!

— Πῶς νὰ μὴν ἐνδιαφέρωμαι, παιδί μου;
Ἐίμαι ὁ τελευταῖος πολίτης τῆς παλιᾶς Ἀ-
θήνας. Κα' μ' ἐξόριζαν εἰ βέβηλοι. Νωσταλγῶ,
ἀπλοῦστατα, νὰ ξαναγυρίσω στὸ σπίτι μου.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (*)

... Εἶναι ὀλοφάνερο πλιῖ, πῶς γιὰ μιὰ
τέτοιμ ἔξαιρετικὴ περίσταση, σὰν τὸν ἀπο-
κριάτικο χορὸ, χρειάζονται νὰ ναι ὅλα
διαφορετικά, παρῖξενι καὶ ἀσυνήθιστα. Για-
φτὸ παιριάζανε καὶ τραγούδια ἰδιαίτερα, ποὺ
εἶναι τόσο ἀσιεῖα καθὼς τὰ τραγουδᾶνε
μᾶλλόκοτον ἠχοῦ καὶ τὰ χορῆβουνε μὲ πολ-
λὰ καὶ διότροπα τσαλιμῖνια, ποὺ θέλοντας
καὶ μὴ θὰ γελάσει ὅποιος τὰ βλέπει καὶ
τᾶκούει.

Ξεδιαλέγουμε ἀπὸ τὴ συλλογὴ μας κίμ-
ποσα, μὰ τυπωμένα δὲ μπορεῖ νὰ παρου-
σιάσουνε ξεκάθαρα τὸν ξεκαρδιστικὸν τό-
νο, ποὺ τοὺς δίνει τὸ τραγούδι καὶ ὁ χο-
ρὸς ποὺ τὰ συνοδεύει. Ἐχτὸς ἀπ' αὐτὸ, ἔ-
χουνε καὶ ἄλλα ἓνα κουσούρι: δὲν εἶναι
ἀκέρεια. Πολλὰ μάλιστα εἶναι κομένα ἀ-
κριβῶς ἐκεῖ ποὺ ἀρχινεῖ ἢ τσουκτερὴ τους
σάτιρα: Ὁ λόγος εἶναι, ποὺ μαζί μὲ τὴ σά-
τιρα ἀρχινεῖγανε καὶ τὰ γέλια, κ' ἔτσι δὲ
μποροῦσανε νὰ προχωρήσουν, νὰν τὸ ξα-
κρίσουνε ὅλο τὸ τραγούδι. Φυσικὰ λοιπὸν
ξεχανότανε τὸ ρέστο, σιγὰ σιγὰ τὸ λησιμο-
νάγανε, καὶ φτῖσαν πλιὰ ὡς ἐμᾶς κουτσου-

ρεμένα, μισοτελειωμένα, ὅπως τοῦτα πῆ
δύο:

«Θέλεις, χήρα, νάρθω βράδι;
Γιόμισ' τὸ λυγνῆρι λάδι,
κ' ἀποκόμια τὰ παιδιὰ σου
στὴ ξερβιά μεριά κοντὰ σου.
Κεῖνη, ἢ χήρα ἢ κακοκόκι,
τίποτοῖμισε στὴν πόρτα!
Πάει κ' ὁ ξέγος νάρμει βράδι,
τὸ πατάει στὸ κεφάλι!
Σκουῖζον, βάζουν, τὰ καημένα,
τὰ κεφαλοπατημένα...»

Πλιότερο κουτσουρεμένο εἶναι τοῦτο:

«Ἔχασα τὴ γουμάρα μου
— ντέ γουμαρίτσα μ' ντέ, ντέ, ντέ,
ντέ γαῖδουρίτσα μ' ντέ—
μὲ ξύλα φαρτομένη.
Ὅποιος τὴ βρεῖ, νὰν τὴ χορῆ,
μόν τὴν τριζιὰ νὰ μ' δώσει.
Τὴν τάτζα, τὴν πότιζα
μὰ κείνη ὅλο κουτσούσε!
Ἀπὸ τὰ τρία κοίτασανε
κι' ἀπ' ἄλλο δὲν πατοῦσε!...»

Ὅχι καλοτελειωμένο φηίνεται πῶς εἶναι
καὶ τοῦτο τὸ τραγούδι, ποὺ ἔχει πολλὰς πα-
ραλλαγὰς καὶ πλιότερα γυρίσματα:

«Στῆς Ντρομπο-
—μοῦντζες, σερπῶντζες, φρίσκειλα τοῦ γέρον!»

(*) Ἀπόσπασμα ἀπὸ μιὰ μελέτη: «Παλαιὰ καὶ
καρναβῆλια καὶ ἀποκριάτικα συνήθια».

στῆς Ντρομπολιτσῆς τὸν κόμπι
καλογέροι ἐκάναν γάμο.
καλογέ-

— μὰ σουβῆ, ταριάμονη τοῦ γέρον!
καλογέροι καὶ πιπῆδες
καὶ πεντέξι δεσποτιάδες,
καὶ παντρέ- βαν ἓνα γέρον
ἐκατὸ χρονῶν τὸν ξαίρον.
καὶ τοῦ δι- γαν κοριτσάκι
ἄμωρο καὶ μικρολάκι.
Πάει κ' ὁ γέ- ρος νὰ φιλήσει
σάλια, μίξες τὴ γιομίζε!
— Φέγα, γέ- ρο, ἀπὸ κοντὰ μου,
σὲ σιχίθηκε ἡ καρδιά μου!...

Πολλὴ χασμουδιά κίνωνε ἄμα χορῆβου-
νε τὸ τραγούδι τῶν καλογέρον ποὺ τρι-
βουν τὸ πιπέρι:

«Θὰ σᾶς δείξω ἴγῳ, κοπέλες,
πῶς τὸ τρίβουν τὸ πιπέρι
τοῦ διαβόλου οἱ καλογέροι:
— Μὲ τὸ κούτελο τὸ τρίβουν
καὶ τὸ φιλοκρυσαιρίζουν!

— — Μὲ τὴ μύτη τους τὸ τρίβουν
καὶ τὸ φιλοκοσκινίζουν!...
... — Μὲ τὸ χέρι τους τὸ τρίβουν...
... — Μὲ τὸ γόνα τους τὸ τρίβουν
καὶ τὸ φιλοκρυσαιρίζουν κ.π.»

Καθὼς τὸ λέει ὁ πρῶτος τοῦ χοροῦ, τὰ-
ναδέχονται οἱ ἄλλοι καὶ κίνωνε κίβλας
ὅλοι ὅ,τι λέει τὸ τραγούδι: τρίβουνε μὲ τὴ
μύτη, μὲ τὸ γόνα κ.τ.ρ. τὸ πῆτωμα ἢ τὸ
χῶμα ὅπου χορῆβουνε. Ἄν τηράξει κανέ-
νας νὰ ξεγελάσει τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ ποφύ-
γει, νὰ μὴ λερωθεῖ, ἀλίμιον' ἀπὸ διάπτω-
νέ μὸλις τὸν πᾶρουνε χαμπῆρι! Θὰ κερῖσει
ὅλη τὴν παρῆα, θὰ πιεῖ γιομῖατο τσουκῖλι,
θὰν τὸν μουντζουρώσουνε, καὶ ἂν τὸν ρή-
ξουνε χάμου μὲ τρικλοποδιά, θὰ πέσουν
οὔλοι ἀπάνου του, νὰ γένει τῆς «γριᾶς ὁ
σωρὸς» κ' ἔτσι θὰ τρίψει τὸ πιπέρι περσό-
τερο ἀπ' ὅλους.

Νὰ κ' ἓνα τραγούδι ποὺ λέει γιὰ τοὺς
ψηλοὺς κ' ἀδύνατους ἄντρες, τὰ ντερέκια,
τοὺς «κατέβα νὰ φάμε»:

«Ἡ μάγνα μου μὲ πάντρωφε
— τὰκούσατε, γειτόνοι;
γειτόνοι, ρε γειτόνοι—
καὶ μῶδωκ' ἔβαν ἄντρα.
Μὰ ἦταν ψηλὸς σὰ σίκαλη
χοντρός σὰν τὸ βελόνι!
Κι' ἀνέβηκε στὴ σφαραγαζιά
νὰ βγάλει ἀλετροπόδα.
Καὶ ξεμασκίστη ἢ σφαραγαζιά
κι' ἔπεσε καὶ σκοτώθη.

Τοῦ πῆρος ἢ μέγα τῶντρω-
κ' ἢ σιγῆα τὸ κλιμῶνι
κ' ὁ τσελετάς ὁ ρέφωργας
οὐδαν τὸν ξαναζῶνι!

Ἐτοῦτο κίνει ἰδιαίτερη ἐπιτύπωση κ' ἐ-
πειδὴ τὸ τραγουδᾶνε μὲ ψηλὴ φωνή, ξε-
ψωχομένη, γιὰ νὰ κεραισιήσουνε τὴν ἀδυ-
ναμία τοῦ γαμπροῦ, μὲ καὶ λυπητερά, τίχα
πῶς τοὺς ἔπαισε ἢ λύθη ἀπὸ τὰ νύχια!

Ἄλλόκοτη ἐπιτύπωση κίνει καὶ τὸ τρα-
γούδι τῆς κλώσσης, ποὺ τὸ χορῆβει ἓνας
ματαιωρὸς γιγμῖατος διάφορα πούπουλα,
ποὺ μία κλωθοκῖθεται τίχα καὶ μία προγ-
κολογῖαι σὰν ἴγγω κλώσσαι:

«Κλώσσαι, τὰ πουλιά
δὲν τὰ βγαλες καλά:
Σοὺ βιαλα ἐνὰ
καὶ μού βγαλες ἔφτά!
ἴσαι στὸ διάβολο γιὰ κλώσσαι,
δὲ σὲ ξαναβῖνοι κλώσσαι!
ἴσαι στὸ διάβολο γιὰ κλώσσαι,
φέρε θὰ σὲ κόμω γρῶσαι!

Νὰ κ' ἓνα χαριτωμένο τραγούδι, ποὺ μὲ
τὶς ἐπενάληφες του μᾶς θυμίζε τὴν κόση
ποὺ κένταγε τὸ μαντήλι τῆς καὶ τῆς φῶ-
ταγε τὸ καντήλι:

«Βλάχα πᾶει στὸ παζᾶρι,
μὰ κοτούλα πᾶει νὰ πᾶρει.
Κ' ἢ κοτούλα «κὰ κὰ κὰ»
ροβόλα ἢ Βλάχα 'χ' τὰ βουνά,
μὲ τὴ ροκούλα νέθοντα...»

Βλάχα πᾶει στὸ παζᾶρι,
μὰ γιδούλα πᾶει νὰ πᾶρει
κ' ἢ γιδούλα «κὰ κὰ κὰ»
κ' ἢ κοτούλα «κὰ κὰ κὰ»
ροβόλα ἢ Βλάχα 'χ' τὰ βουνά,
μὲ τὴ ροκούλα νέθοντα...»

... Μιὰ προσῖατα πᾶει νὰ πᾶρει.
Κ' ἢ προσῖατα «μπὲ μπὲ μπὲ».

... Μιὰ γουρῶνα πᾶει νὰ πᾶρει,
καὶ ἢ γουρῶνα «γζοῦ γζοῦ γζοῦ».

Βλάχα πᾶει στὸ παζᾶρι,
μὰ γαῖδουρα πᾶει νὰ πᾶρει.
Κ' ἢ γαῖδουρα «γκῖο γκῖο γκῖο»
κ' ἢ γουρῶνα «γζοῦ γζοῦ γζοῦ»
κ' ἢ προσῖατα «μπὲ μπὲ μπὲ»
κ' ἢ γιδούλα «κὰ κὰ κὰ»
κ' ἢ κοτούλα «κὰ κὰ κὰ»
ροβόλα ἢ Βλάχα 'χ' τὰ βουνά
μὲ τὴ ροκούλα νέθοντα.

Τὸ παρακάτω τραγούδι κολλάει περα-
μοιάσματα σ' ὄσλον τὸν κόσμῳ. Ἰδοὺ με-
ρικὲς χαρακτηριστικὲς στροφῆς του:

«Τώρα εἶδα καὶ κατῆλαβα
— ἡάει ντουσιά, παλιοντουσιά!—
πὼς χορέβουνε οἱ νυφιάδες
σὰ ντοριές ψαριές φροιάδες!

... Πὼς χορέβουνε οἱ γαμπροί,
σὰ λαγοὶ καὶ σὰν ἀσβολοὶ!

... Πὼς χορεύουν τὰ παιδιά,
σὰν ἀρνιά καὶ σὰν τριγιά!

... Πὼς χορέβουν τὰ κορίτσια,
σὰν ἀρνιά καὶ σὰν κατσίκια!

... Πὼς χορέβουνε οἱ γῆρες,
σὰ μηλιόρες προσφιμένες!

... Πὼς χορέβουνε οἱ γέροι,
σὰ βουνηῖοι σκαντζοχέροι!

... πὼς χορέβουνε καὶ οἱ γριές,
σὰ γιδιές καὶ σὰν προσιές!

Τωρὺ εἶδα καὶ κατάλαβα
— ἡάει ντουσιά, παλιοντουσιά!—
πὼς χορέβουνε οἱ δασκάλιοι,
σὰ φασόλια στὸ τσουκάλι!...

Δὲ χρειάζεται καθόλου προσοχὴ γιὰ νὰ καταλάβει κανένας μὲ τί ψεφτοπαράπονο καὶ παμπόνηρο νάζι τὰ λέει ἡ κατεργαρούλα τοῦ παρακάτου τραγουδιοῦ. Κ' εἶναι τόση ἡ βουρλιασιά της, ποὺ δὲ νταβραντιέται καὶ τελαλλίζει πὼς θὰ σιριχτάμπαρῶσει μὲ διάφορα... μυρουδικά:

«Τὸ τί νὰ γένω ἢ ἀφανή,
τὸ τί νὰ γένω ἢ δόλια,
μὲ τοῦ γαϊδάρου τὸν υἱό,
τῆς μάγισσας τὴν κλήρα!
Πᾶσα βραδι στὴν πόρτα μου,
πρωὶ καὶ μεσημέρι!
Θελὰ κακίωσω μιὰ βραδιά,
νὰ κλείσω, νὰμπαρῶσω:
Νὰ βιάω δυάσιμο κλειδωνιά
καὶ καρνοφύλλι ἀμπάρα!
Κι' ἄς ἔρθει τοῦ γαϊδάρου ὁ γιός,
τῆς μάγισσας ἡ κλήρα!
Μαρούλια ἔχω στὸν κῆπο μου,
σπανάκια στὴν ἀβλή μου,
Νερό ἔχω στὸ βαρέλι μου
νὰ πιεῖ νὰ μὴ χορτάσει!»

Πιὸ παραπονιάρικα καὶ λυπημένα τὰ λέει τούτη ποὺ ἔχασε ἀπάνου καταπάνου ἄντρα, γουρούνη καὶ γαϊδαρο καὶ πλιά, δὲν ἔχει παραγορία! Ἄκου πόσο εἶναι πικραμένη καὶ τί θέλει γιὰ νὰ... ξελαφρώσει ἡ κακομοίρα:

«Μὴ μοῦ μιλάτε σήμερα,
γιατί ἔμαι πικραμένη
καὶ πολλὴ βυλατωμένη!

Ἐχτές ἐπέθαν' ὁ ἄντρας μου,
προχτές ὁ γαϊδαρός μου,
κι' ἀντιπροχτές ὁ χοῖρος μου,
ποιάνε νὰ πρωτοκλάψω!

Ἄντρα - γουρούνη - γαϊδαρο!
καλέ μου νοικοκύρη,
ἀνίσως καὶ δὲ λυπηθῶ
νὰ πάθω καὶ νὰ γένω:
νὰ πάνε, νὰ μὲ δέσουνε
στοῦ βαγενιοῦ τὸν πείρο,
νὰ μὲ πετροβολήσουνε
μ' ἀβγά καθεριομένα,
νὰ κρεμαστῶ στὰ λάχανα,
νὰ πέσω στὰ μαρούλια,
νὰ σπάσουν καὶ τὰ δόντια μου
μὲ μιὰ χλωρὴ μυντζήθρα!»

Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα περκαλιότανε νὰ... τραβήξει κ' ἓνας ἄλλος ποὺ τοῦ ρήξαν ἄβανιά πὼς ἔκανε κ' ἔρανε μὲ τὴν ἀδερφοποιτή του καὶ μὲ κάποια κουμπαραπούλα. Νά, πὼς τὰ λέει ἀπολιτισμένος ποὺ τὸν ἀδικοβάλανε:

«Νὰ εἶχα κλάτη ἀπὸ τάρνι
— μὲ τὴν ἀδερφοποιτή—
κι' ἀστήθι ἀπὸ βετούλα
— μὲ τὴν κουμπαραπούλα—
Κακιὰ ἀφορμὴ μοῦ ρήξανε
— μὲ τὴν ἀδερφοποιτή—
πὼς κάγω καὶ πὼς ράγω
— μὲ τὴν κουμπαραπούλα—
Ἄνίσως κ' εἶμαι τέτοιος γώ,
νὰ κάθω καὶ νὰ γένω:
νὰ δέσουνε τὰ χέρια μου
μὲ δυὸ τσαπέλες σῦκα!
Νὰ πάν νὰ μὲ κρεμάσουνε
στοῦ βαγενιοῦ τὸν πείρο,
νὰ πάνε νὰ μὲ χώσουνε
— μὲ τὴν ἀδερφοποιτή—
σ' ἓνα σωρὸ κοκόσιες
— μὲ τὴν κουμπαραπούλα!»

Ἀπομεινάρια ἀποκριάτικου τραγουδιοῦ εἶναι καὶ τὸ γνωστὸ τραγούδι τῆς Διαμάντω, ποὺ τὸ συχνολένε σ' ὄλα τὰ γλέντια, ὅπως τῆς ἐσυχνόλεγε καὶ κεινῆς ἡ μάννα της:

«—Σήκω, ἡ Διαμάντω,
νὰ πᾶς γιὰ ξύλα.
— Δὲ μπορῶ, ἡ μάννα, δὲ μπορῶ
στεῖλε νὰ φέρεις τὸ γιάτρο,
τὸ γιάτρο καὶ τὸ σπετσέρη
μὲ τὰ γιαιρικά στὸ χέρι!
—Σήκω, ἡ Διαμάντω,
νὰ πᾶς στὸ μύλο.
— Δὲ μπορῶ, ἡ μάννα, δὲ μπορῶ...
—Σήκω, ἡ Διαμάντω,
νὰ πᾶς στὴ βρύση.

—Δὲ μπορῶ, ἡ μάννα, δὲ μπορῶ
στεῖλε νὰ φέρεις τὸ γιάτρο,
τὸ γιάτρο καὶ τὸ σπετσέρη
μὲ τὰ γιαιρικά στὸ χέρι!

—Σήκω, ἡ Διαμάντω,
νὰ σὲ παντρέψω,
—ἡόπουτα, ἡ μάννα, ἡόπουτα!
καὶ ὅσα κι' ἄν ἔχεις δὲ μοῦ τα!

Εἶναι τρυσαϊκὸ πὼς ἀφοῦ βρίζουν ἐφκαρία νὰ διασκεδάσουνε χωρὶς παρεξήγηση,

φτόλνουνε «στὸ μὴ κοιμαστέρα», τὸ ρήνουνε στὰ ὄξω καὶ διασκεδάσουνε χωρὶς κανένα φραγιμό, τὰ λένε ὄλα καθαρά καὶ ξιάστερα, τὰ κοροϊδέβουνε ὄλα καὶ ξεθυμαίνουνε κιόλας σ' ὅ,τι πρὶν τοὺς ἦτανε μπᾶδιο. Κι' ἀφοῦ τώρα μποροῦνε κάποιος δικαιολογημένε νὰ ξανοιχτοῦνε, τὴν περῶνε ὁλοκληρῶς τὴν «κοιμασία», δὲν ἔχουνε καμία ἐπιφυλάξη— αὐτε ντροπὴ αὐτε αἰσχρία, καθὼς τὰ λέει καὶ ὁ λόγος.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ

ΜΟΛΥΒΕΝΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἦταν μιὰ φορὰ ἓνας μολυβένιος στρατιώτης. Καὶ μ' ὄλο ποὺ ἦταν ἀρκετὰ νέος κι' εὐθυτενής, μ' ὄλο ποὺ ὁ φουντωτὸς σκοῦφος τοῦ γρεναδιέρου, ποὺ φοροῦσε στὸ κεφάλι, ἦταν ἀκόμη ἀρκετὰ περήφανος κ' οἱ μπότες του ἀρκετὰ γυαλιστερές— μ' ὄλα αὐτὰ ὁ μολυβένιος στρατιώτης ἦταν ἀποστρατευμένος.

Ὁ μικρὸς του κύριος— ἔτσι παράξενη εἶναι, βλέπετε, συχνὰ ἡ ἀνθρώπινη τύχη: ὁ γενναῖος αὐτὸς γρεναδιέρου, ποὺ εἶχε ἴσως πολεμήσει στὸ Ἀούστερλιτς καὶ στὸ Οὐλμ, εἶχε τώρα ἀφέντη ἓνα μικρὸ ἀγόρι ὀχτῶ χρόνων— ὁ μικρὸς του κύριος λοιπὸν τὸν εἶχε βαρεθῆ πιά καὶ τὸν εἶχε ἀφήσει σ' ἓνα κουτί μαζὶ μὲ ἄλλα ἀχρηστὰ παιγνίδια. Κι' ἔτσι, ὁ πολεμιστῆς τῆς Αὐτοκρατορίας περνοῦσε τώρα μιὰ ζωὴ ἀσήμαντη κι' ἀχρηστη, χωρὶς καμμιά δόξα. Μὰ οἱ στρατιωτικοὶ εἶναι μαθημένοι στὶς ἀπάταμες μεταστροφές τῆς τύχης, καὶ τὰ ὑπόμενε ὄλα, δίχως ποτέ του νὰ παραπονεθῆ, μήτε νὰ σκεφθῆ νὰ χαλαρώσῃ τὴν εὐθυτενή του στάση.

Μὰ ἤρθε μιὰ ἐποχὴ, ποὺ ὁ μικρὸς ἔπιασε στὰ χέρια του ἓνα βιβλίο κι' ἄρχισε νὰ τὸ διαβάξῃ. Ἦδὲ διαβάξῃ ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ κι' αὐτὸ βάζαξε κάμποσες μέρες καὶ τὰ παιγνίδια του ὄλα τίς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶχαν διακοπές. Ὁ μικρὸς δὲν τὰ πρόσεχε πιά, γιατί ὁ νοῦς του ταξίδευε ἄλλου, στὶς ὁμορφες χῶρες ἐκεῖνου τοῦ βιβλίου, καὶ τὰ παιγνίδια δὲν τοῦ καναν πιά ἐγγύτητα.

Σ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίο λοιπὸν διάβασε ὁ μι-

κρὸς γιὰ ἓνα μολυβένιο στρατιώτη, ποὺ ἓνας ἄλλος μικρὸς ἀφέντης τὸν ἔβαλε μέσα σὲ μιὰ χάρτινη βαρκούλα κι' ἀφήσε τὴν βαρκούλα στὸ ρυάκι τοῦ ὁρόμου καὶ τὸ ρυάκι τὴν παρέσυρε ὡς τὸν ὑπόνομο κι' ἀπὸ κεῖ ὡς τὴ θάλασσα, ἔβου τὸν ἔχαψε τὸ στρατιώτη ἓνα ψάρι καὶ τὸ ψάρι τόπιασαν οἱ ψαράδες καὶ τὸ πούλησαν στὸ ἴδιο τὸ σπῆτι κι' ἡ μαγεύρισα βρῆκε μέσα στὰ σπλάχνα του τὸ μολυβένιο στρατιώτη, κι' ἔτσι τὸν ξαναπῆρε πάλι ὁ μικρὸς του κύριος καὶ τὸν ἔβαλε στὴ φωτιὰ καὶ τὸν ἔλυσε.

Ἔ, γαί, ἔλ' αὐτὰ εἶναι ὠραία, ὄλοι τὸ ξέρουμε ὅτι οἱ ἱστορίες εἶναι τὸ διασκεδαστικώτερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου, εἴτε μέσα στὸ σπῆτι του βρίζεται κανεὶς, εἴτε στὴν ἐκστρατεία. Μὰ τὰ παραμύθια εἶναι παραμύθια κι' ἡ ζωὴ εἶναι ζωὴ. Καὶ πολλὲς φορὲς τὰ μικρὰ παιδάκια δὲν ξέρουν νὰ ξεχωρίσουν καθαρά αὐτὰ τὰ δυὸ.

Ὁ μικρὸς ἐκλείσει κάποτε τὸ βιβλίο καὶ πῆγε ἴσα στὸ κουτί μὲ τὰ χρηστὰ παιγνίδια. Ἔβγαλε τὸ στρατιώτη καὶ τὸν ἔστησε ὄρθιο. Κάτι μουρμούριζε τ' ἀγόρι μέσα στὰ δόντια του, κάτι λόγια ποὺ μισολὲν τὰ παιδιά, ὅταν μονολογοῦν ἀπάνω στὸ παιγνίδι τους. Μὰ ὁ στρατιώτης δὲ μπόρεσε ν' ἀκούσῃ, παρὰ τὴ φράση:

— Ὁ ἴδιος εἶναι, ὁ ἴδιος εἶναι.

Τοῦκαμε ἔτσι μιὰ ἐπιβεβαίωση— αὐτὸ δὲν τὸν πείραξε τὸ στρατιώτη, μαθημένος ἦταν νὰ περιμένῃ ὥρες ὀλόκληρες στὶς μεγάλες

επιθεωρήσεις, — κι' ύστερα τὸν ἔβλεπε ἐκεῖ δὲ κι' ἔφυγε.

Δὲν ἄργησε νὰ γυρίσῃ μ' ἓνα κομμάτι χαρτί. Κι' ἔκατοε ὁ μικρὸς καταγγῆς κι' ἄρχισε νὰ τσακίξῃ καὶ νὰ διπλώσῃ τὸ χαρτί ἀπ' ἕλες τὶς γωνίες, μονολογώντας πάντα μουρμουριστά, κάτι ποὺ εἶχε στὸ νοῦ του.

Γρήγορα κατάλαβε ὁ μολυβένιος στρατιώτης ὅτι ὁ μικρὸς πολεμοῦσε νὰ κάμῃ μιὰ χάρτινη βαρκούλα. Μὰ δὲν καταλάβαινε τί εἶχε νὰ κάμῃ μὲ τὴ βαρκούλα αὐτὸς, ποὺ δὲν ἦταν διόλου θαλασσινός. Ὡστόσο ἡ βαρκούλα ἐτοιμάστηκε κι' ὁ μικρὸς τὸν πῆρε ἀμέσως καὶ τὸν ἔστησε ὄρθιο μέσα στὴ βαρκούλα καὶ τὸν καμάρωνε. Πάλι ξεχώριζαν μέσα στὰ λόγια του οἱ φράσεις.

— Ἔτσι... ἔτσι... ἴδιος εἶναι...

Κι' αὐτὸ τὸ ὑπόμεινε ὁ μολυβένιος στρατιώτης. Ἦταν ἄρκετὰ γελοῖος νὰ στέκεται, μὲ τὴ λόγχη στ' ἔπλο, σὰν καπετάνιος σὲ μιὰ χάρτινη βαρκούλα, ποὺ πλέει στὸ πᾶτωμα ἐνὸς δωματίου.

Μὰ ξαφνικά, μιὰ σκέψη πέρασε σὰ φῶς μέσα στὸ νοῦ του. Ἡ στάση του αὐτὴ τοῦ θύμιζε, ναί, τοῦ θύμιζε τὸ περίφημο παραμῦθι τοῦ ἄλλου μολυβένιου στρατιώτη. Τὸ παραμῦθι αὐτὸ τὸ ξέρουν, βλέπετε, ὅλοι οἱ μολυβένιοι στρατιώτες τοῦ κόσμου, ὅπως οἱ θαλασσινοὶ ξέρουν τὸ θρύλο γιὰ τὸ φίδι τοῦ ἠχαιανοῦ, κι' ὅπως ὅλοι οἱ ξυλοκόποι ξέρουν τὸ στοιχειωμένο πεῦκο ποὺ βογγᾷ κι' ἕλες οἱ βασιλοπούλες τὸ παραμῦθι τῆς κοιμισμένης βασιλοπούλας.

Καὶ τότε ὁ γενναῖος γρεναδιέρος, ποὺ εἶχε πολεμήσει στὸ Ἀούστερλιτς καὶ στὸ Οὐλμ καὶ δὲν ἤξερε τί θὰ πῆ φόβος, ἐνοίωσε μιὰν ἀνατριχίλια σ' ὅλο του τὸ μολυβένιο κορμί, γιὰτὶ μάντεψε ὅτι ὁ νοῦς τοῦ μικροῦ εἶχε πάρει κακὸ δρόμο κι' ὅτι ἤθελε ἴσως νὰ μιμηθῇ τὸ παραμῦθι καὶ νὰ τὸν βάλῃ στὸ νερὸ—νὰ τὸν πνίξῃ.

Σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἓνας μολυβένιος στρατιώτης εἶναι τὸ πῶς δυστυχισμένο πλάσμα τοῦ κόσμου. Θέλει νὰ προλάβῃ, νὰ μιλήσῃ, νὰ πῆ ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὰ παραμῦθια κι' ὅτι, ἀντὶ νὰ ξαναφτιάξῃ μιὰ

ἱστορία, ὁ μικρὸς θὰ ἔπνιγε ἄδικα ἓναν ἀξιοστρατιώτη τοῦ καθήκοντος, — ἀλλὰ φωνὴ δὲν ἔχει καὶ τρόπο δὲν ἔχει νὰ τὰ πῆ.

"Ἄλλωστε ὁ μικρὸς τὸν ἔχωσε γρήγορα στὴν τσέπη του κι' ἀπὸ ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ σκοτάδι μισομάντευε ὁ στρατιώτης ὅτι κατέβαιναν τὴ σκάλα κι' ἔβγαιναν στὸ δρόμο. Ὁταν ὁ μικρὸς ἔχωσε τὸ χέρι στὴν τσέπη καὶ τὸν ἔβγαλε στὸ φῶς, εἶδε ὅτι ἀληθινὰ ἦταν ὅλα του τὰ προσιθήματα. Ὁ μικρὸς στεκόταν στὴν ἔχθη ἐνὸς μεγάλου ρυακιοῦ κρατώντας ἀπὸ τὸνα χέρι τὴ χάρτινη βαρκούλα κι' ἀπὸ τ' ἄλλο τὸ μολυβένιο στρατιώτη. "Α, ἡ στιγμή ἦταν τραγικὴ, ὁ θάνατος ἦταν κοντά, ἓνας θάνατος θλιβερός, δίχως δόξα, μέσα στὸ βυθὸ ἐνὸς ρυακιοῦ. Γιὰ τελευταία φορὰ, προσπάθησε νὰ φωνάξῃ:

— Μικρέ μου φίλε, μὴν κάνῃς ἀνοησίες! Ὅτε στη θάλασσα θὰ πᾶω, οὔτε ψάρι θὰ μὲ φάῃ. Θὰ χάσῃς ἄδικα ἓνα σου στρατιώτη, ἓναν πιστὸ στρατιώτη, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ ἀκόμη ἴσως πολλὸν καιρὸ. Θὰ τὸν χάσῃς ἄδικα.

Γιατί, βλέπετε, ὅλοι οἱ μολυβένιοι στρατιώτες δὲν μποροῦν νὰ εἶναι τόσο ἀτάραχοι μπροστὰ στὸ θάνατο καὶ τόσο ἰδανικοί, ὅσο ἐκεῖνος τοῦ παραμυθιοῦ. "Ἄλλο, εἶπαμε, ἡ ζωὴ κι' ἄλλο ἢ ἱστορία.

Μὰ αὐτὰ τὰ λόγια δὲν ἀκούστηκαν, κι' ὁ μικρὸς ἔκανε ἡσυχὰ τὴ δουλειά του, σιγοψιθυρίζοντας πάντα κάτι τί, σὰ νὰ ἔβλεπε ἓνα ἐσωτερικὸ ὄνειρο.

"Ἐ, τὸ δράμα δὲν ἐκράτησε καὶ πολὺ. Μόλις ἡ ἑλαφρὰ βαρκούλα ἔμεινε μόνη στὸ νερὸ, ἔγειρε ἀμέσως, μπατάρισε, κι' ὁ μολυβένιος στρατιώτης βυθίστηκε μονοκόμματος, μὲ τὴ λόγχη ἔμπρός, στὸ νερὸ τοῦ ρυακιοῦ, ἐνῶ ἡ βαρκούλα ἐξακολούθησε νὰ φεύγῃ ἀναποδογυρισμένη πρὸς τὸ ρέμα.

Ὁ μικρὸς προσπάθησε νὰ τὸν σώσῃ, μὰ δὲν τὸν ἤυρε πουθενά. Κι' ἔτσι ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ μολυβένιου στρατιώτη, ποὺ ἔπεσε θύμα τῆς φήμης τοῦ ἄλλου, τοῦ διασήμου μολυβένιου στρατιώτη, τελειώνει ἀδοξὰ καὶ κοινά—ἴσαμε δῶ. Γιατί, εἶπαμε, ἄλλο ἢ ζωὴ κι' ἄλλο ἢ φιλολογία.

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΙΑΠΩΝΙΑ

ΜΕΡΟΣ Α' (Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον).

Εἶχον δὲ οἱ διανοούμενοι κατορθώσει νὰ προσελατύνουν πρὸς ἐαυτοὺς τὰ κλήθη, διότι ἔσχον τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ μὴ ὀμνῶσι περὶ ἔξευρωπαιτισμοῦ ἀλλὰ περὶ ἀκαλῆς ἐκτανότου εἰς τὰ πᾶτρια. Παιδίτων τοὺς Τοκουγκάβα ὡς σφετεριστὰς τῆς ἐξουσίας, τὸ καθεστῶς ὡς ξένον πρὸς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, καὶ ὑπενθύμιζον ὅτι εἰς τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τῆς Νάρας καὶ τοῦ Κιότο πλήρης ἐλευθερία δημοκρατικὴ καὶ οικονομικὴ ἐκπεριείκει καὶ ἡ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ξένους ἐπετροπέτετο. Ὁθεν εὐηγγελίζοντο τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν νόμιμον καὶ θεογενῆ Μικιάδον. Ἐπειδὴ δ' εὐκόλον εἶναι νὰ παριστᾷ τις ὡς παράδεισον, ἐν μέσῳ γενικῆς καχεξίας, χρόνους πτωχολημένων, ἡ διδασκαλία των, ἐδωριστοῦσα καὶ προσδευτικοὺς καὶ συντηρητικοὺς, κατέκτα ταχέως ἔδαφος.

Τὸ τελειωτικὸν κτύπημα εἰς τὸ σαθρὸν σογκουνικὸν καθεστῶς ἔδωκεν ἡ ἐπέμβασις των ξένων. Ὡς γνωστὸν, ἤρκεσεν ἡ ἡμερί-

ναις ὀλίγον κλοῖον, ὅπως, κατόπιν ἐξευτελιστικῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, ἡ μάλλον Λοιοτολογίσεων (capitulations), ἡ Κιβέρνησις ἀνοίξῃ τοὺς λιμένας κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὰς Ἰνομένιας Πολιτείας, εἰτα δ' εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Ἀναμίεις· ἐν ᾧ οἱ θελήσαντες ν' ἀντιτάξωσι βίαν κατὰ των «Βασιλέων τῆς Ἀσίας» (1) μεγάλοι τιμωροὶ εἶδον τὰ φρούριά των ἀνατροπόμενα δίκην χαρτίτων πύργων.

Ἡ ψυχὴ λαοῦ θέτοντος τὴν πατρίδα ὑπερίνω παντὸς συγκελονόθη. Ἰενικὴ πεποιθήσις ἐμορφώθη ὅτι μόνον ριζικὴ καὶ ταχεῖα μεταρροήσις ἠδύνατο νὰ περισώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας. Καὶ αὐτοὶ οἱ προνομιούχοι ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ θυσιάσωσι τὰ συμφέροντά των ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ βωμοῦ. Τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ὁ δέσποτος πέμπτος Τοκουγκάβα, παραδώσας αὐτο-

(1) Ὅττω ἐκαλοῦντο καινῶς (ἀρα γε ἰδίως;) οἱ λευκοί.

Ὁ πορθητὴς τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ στρατηγὸς Νορκί μετὰ τῆς αὐτοῦ του, Ὡς γνωστὸν ἀμφοτέρω ἡττηθέντων τῷ 1912, τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τοῦ Μικιάδου

προιαφέτως την εξουσίαν εις τὸν νόμιμον αὐτοκράτορα. Οὕτω δ' ἤρξατο τῷ 1868 ἡ γενική ἀναμόρφωσις, ἥς τὸν χαρακτήρα καὶ τ' ἀπίστευτα ἀποτελέσματα διὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Η ΙΑΠΩΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ (1868 -1930)

Πᾶς τις γνωρίζει ὅτι ἡ Ἰαπωνία εἶναι σήμερον μία τῶν κραταιότερων στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων, κέντρον πνευματικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἀντιτίκτων τῶν μεγαλύτερων Εὐρωπαϊκῶν, ἴσως δὲ καὶ δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ἔσχε δημοσιονομικὴν πολιτικὴν τόσον ὑγιᾶ, ὥστε κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ νόμισμά της εἰς τὸ ἄριον, δηλαδὴ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπροκάλυπτον ἢ κεκαλυμμένην πτώχευσιν (1), εἰς ἣν ὑπέπεσαν ἄλλοι σχεδὸν οἱ λοιποὶ ἐμπόλεμοι (2). Ἀλλὰ πρέπει τις νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν διὰ ν' ἀντιληφθῇ ἀκριβέστερον καὶ τὴν παροῦσαν τῶν Νιππῶνων ἀκμὴν καὶ τὰς συντελεσθείσας ὑπ' αὐτῶν προόδους.

1. - ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ διαφώτισις ἀρχίζει ἀφ' ἧς εἰσέλθῃ τις εἰς τὰς ἀσιατικὰς θαλάσσας. Ἀντιλαμβάνεται τις πράγματι πρῶτον ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ Ἰαπωνία δὲν ἐνίκησε μόνον τὴν Κίναν (3) καὶ τὴν Ρωσ-

(1) Ἀγλαδὴ τὴν ἀκώρωσιν τοῦ ἀρχικοῦ της νομίσματος (ὡς λ. γ. ἡ Ρωσία καὶ ἡ Γερμανία), ἢ τὴν σταθεροποίησιν αὐτοῦ (ὡς οἱ πλεῖστοι νικηταί, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ἑλλάς).

(2) Ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

(3) Ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Κίνας, ἀρχίσας φθίνοντος τοῦ Ἰουλίου 1894, ἐσυνεχίσθη μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Μετὰ σειράν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἰαπωνικῶν νικῶν, ὑπεγράφη τῇ 11 Ἀπριλίῳ ἐν Σιμονοσάκι συνθήκη, δι' ἧς ἡ Κίνα παρεχώρησεν, ἐκτὸς τῆς Φορμόζας, τὸν λιμένα τοῦ Βέι-Χάι-Βάι καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Λια-τούγκ. Ἡ ἐπέμβασις τῆς Ρωσίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας ἠνάγκασε τὴν Ἰαπωνίαν νὰ παραιτηθῇ τῶν ἡπειρωτικῶν κατακτήσεων. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀπωτέρα αἰτία τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, ἐτι δὲ καὶ τῆς προθύμου συμμετοχῆς τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὸν Μ. Πόλεμον. Μεγάλην πράγματι ἀγανάκτησιν εἶχε προκαλέσῃ ἡ θεωρηθεῖσα ἀδικαιολόγητος ἐπέμβασις τοῦ Βερολίνου φαινεται δὲ μάλιστα ὅτι τὸ κριθὲν ἰταμὸν ἄρως τῆς Γερμανικῆς διακοινωνήσεως τοῦ 1895 ἐμμήθη ἡ Ἰαπωνικὴ διακοινωνία τοῦ

σίαν (4), ἀλλὰ καὶ διεδραμίτισε σπουδαιότερον πρόσωπον κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον. Μὴ ἀρκεσθεῖσα, πράγματι, εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὸ ἡρωϊκῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὑπερασπισθὲν Κιάου-Τσάου καὶ τὰς μικρὰς γερμανικὰς κτήσεις τοῦ Εἰθηνικοῦ, παρέσχεν εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ πιστώσεις διὰ προμηθείας εἰς εἶδος, ἀνερχομένης εἰς 476,233,000 γιέν, ἤτοι, τοῦ γιέν τιμημένου 2 1/2 φρ. χρ. : 1,186,000 χρ. φρ. (5). Πρὸς τούτοις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ μὲν τὸν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Κίνας πολυάριθμὸν της στρατόν, ἢ δὲ τ' Ἀυστραλιανὰ καὶ Νεοζηλανδικὰ στρατεύματα (6). Ἐπι πλεόν συνέτεινε μεγάλως εἰς τὴν ἔξασφάλισιν τῆς τάξεως εἰς τὰς ἀγγλικὰς καὶ γαλλικὰς ἀποικίας. Ἐν ταύταις δὲν ἔλειπον μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν οἱ ποθοῦντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ μεγάλου πολέμου, ἀλλ' ἡ βεβαιότης διταχέως θὰ ἐνεφανίζοντο, ἀνάγκης τυχούσης, ἰαπωνικαὶ δυνάμεις (7) συνεκράτει τοὺς θερμοκεφάλους.

Ἰουλίου 1914. Ἡ ἐκδίκησις, λέγουσιν οἱ Ἰαπωνοί, εἶναι φραγὶ τοῦ τρώγετα χρόνον.

(4) Ὁ πρὸς αὐτὴν πόλεμος ἐξεδηλώθη τὴν 9 Φεβρ. 1904 διὰ τοῦ τορπιλλισμοῦ ρωσικῶν τινῶν πλοίων. Ἐκτοτε ἐξεκλήθη ὡς ἑξῆς: Τοὺς πρώτους δύο μῆνας ἀπερρόφησαν αἱ ἀποβιάσεις εἰς Ἀσίαν, συναδευθεῖσαι ἀπὸ τοπικῶν νικῶν. Τὴν Ἀπρίλιον, ἤρξατο ἡ πολιορκία τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ. Ἀπὸ τῆς 25 Αὐγ. μέχρι τῆς 2 Σεπτ. διεξήχθη ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Λιάου-γιάγκ καθ' ἣν ἠττήθη ὁ Κουροπάτιν. Ὁ χειμῶν διακόπτει τὰς ἐπιχειρήσεις, πλὴν τῆς πολιορκίας τοῦ Πόρτ Ἀρθούρ. Τοῦτο πίπτει τὴν 1 Ἰαν. 1905. Οὕτω καθίσταται ἐλεύθερος ὁ στρατὸς τοῦ Νογκί, οὗ ἡ ἐπέμβασις τρέπει ὑπὲρ τῶν Ἰαπῶνων τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Μουζάν (24 Φεβρ. -10 Μαρτίου). Τὴν 27 Μαΐου ὁ ἐκ τῆς Βαλτικῆς πρὸ μηνῶν ἐκπλεύσας ρωσικὸς στόλος καταστρέφεται εἰς τὰ στενὰ τοῦ Τσουσίμα. Τὴν 9 Ἰουνίου, μεσολαβήσει τοῦ Ρουβ-βελτ, ἀποφασίζεται ἡ ἐναρξὶς διαπραγματεύσεων καὶ ἡ εἰρήνη ὑπογράφεται τέλος ἐν Πορτομουῦ τῆς Ἀμερικῆς τὴν 5 Σεπτ. 1905.

(5) Ἡ Ἀγγλία ἔλαβεν 371,149,000 γιέν
> Ρωσία > 127,084,000 >
> Γαλλία > 78.000,000 >
476,233,000 γιέν

(6) Τὸ πρῶτον διὰ τῶν καθησυχαστικῶν ἐγγυήσεων ἄς παρέσχεν εἰς τὸν τσάρον, τὸ δεύτερον διότι ἡ συνεργασία τοῦ Ἰαπωνικοῦ στόλου κατέστησεν ἐνκολιότεραν τὴν καταστροφήν τῶν ἐν τῷ Εἰθηνικῷ ἢ τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ γερμανικῶν πολεμικῶν.

(7) Τοῦτο συνέβη ἐν Σιγκαπούρ κατὰ τὴν

II. - ΠΡΩΤΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ: ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ, ΛΙΜΕΝΕΣ, ΠΟΛΕΙΣ, ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΧΩΡΑ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ. Η ΕΛΛΕΨΙΣ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ.

Ἐμνημονεύουσι τὰς ὑπηρεσίας ταύτας, διότι, ὅπως καὶ αἱ τῆς Ἑλλάδος, ἐλησημονήθησαν ἢ τοῦλάχιστον ἀποσιωπῶνται κατ' ὃ μὴ ἀμειψθεῖσαι (1). Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ μεμνηθῶν-σείων Ἰνδικῶν συντάγματα, ἤτις, ὡς μοι ἔλεγεν ἀντάπτης μάρτυς, εἶχε κατ' ἀρχὰς τρομοκρατήσῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν παροικίαν.

(1) Ἐν τέλει ἡ Ἰαπωνία ἠναγκάσθη νὰ ἐκπα-

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μισάου πρίγκιψ Ναμπούχιτο Τακαμάτσου, ὅστις ἐπεσκέψθη ἐσχάτως τὰς Ἀθήνας, ἐξερχόμενος τοῦ ξενοδοχείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

τες κατὰ τῆς γῆς, ἀντιλαμβάνονται τὰς Ἰαπωνικὰς προόδους ἀρῶν ἐτι φθίσιον εἰς Ἰαπωνίαν, ἐφ' ὅσον ἐπέβησαν ἐν Πόρτ-Σαϊδ ἢ Σὺν Φρανσίσκω ἰαπωνικοῦ πλοίου. Ἐδ-ρίσκουσαν ὄντως τ' ἀντάλωμα τῆς Νιππο-νεϊκῆς Ἀεροπλοικῆς Ἐταιρείας, καίπερ ναυπηγηθέντα ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ, τόσον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐφάμιλλα τῶν Εὐρω-παϊκῶν, ὥστε δὲν σκέπτονται νὰ προτιμή-σωσιν ἄλλα διὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Πάντως οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνοίγονται ἀπὸ τῆς ἀποβιάσεως. Ἡ Γιοκοχάιμα (ὁ Πειραιεὺς τῆς Ἰαπωνικῆς πρωτεύουσος) εἶναι ὀργανωμένη ὡσον τελείως οἱ καλύτεροὶ ἀμερικανικοὶ λιμένες. Πᾶσι ἐνκοιλία παρέχεται διὰ τὴν ἀποβίβασιν καὶ διὰ τὴν ταχυαίτην μεταφορὰν δι' ἠλεκτρικοῦ σιδηρο-δρομοῦ ἢ τῶν αὐτοκινήτων τῶν ξενοδοχείων εἰς τὸ Τόκιο. Ἐκεῖ τὸ αὐτοκρατορικὸν ξε-νοδοχεῖον ἐμφανίζεται ὡς ἀνατολικὸν αἰ-κοδόμημα, ἀλλ' ἡ ὅλη λειτουργία του εἶναι εὐρωπαϊκὴ. Τὸ «χώλλ» τοῦ περιλαμβάνει καὶ βιβλιοπωλεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἐπισκέ-πτῃς εὐρίσκει τρεῖς καὶ τέσσαρας καθημε-ρινὰς ἀγγλοφώνους ἐφημερίδας, διδασκόμε-νος οὕτω ὅτι, καὶ χωρὶς νὰ προσφύγῃ εἰς ἐν ἀπὸ τὰ σχεδὸν ἑνεκαισχιλία ἰαπωνικὰ φύλλα (2), δύναται νὰ παρακολουθῆσῃ τὴν κίνησιν τοῦ ὅλου κόσμου.

νόση τὰ ἐν Κίνα κατακτηθέντα καὶ τὸ βόρειον ἡμῶν τῆς Σακιάιν. Ἐν τῷ τελευταίῳ ταύτῳ τμήματι ἐκράτησεν οικονομικὰ προνόμια, τῆς ἔμειναν δὲ ὑπὸ τύπον Ἐντολῆς καὶ αἱ ἀσίμαν-τοι γερμανικαὶ κτήσεις τοῦ Εἰθηνικοῦ. Μὲ ἄλ-λους λόγους, ἐξῆλθεν ἐκ πολέμου, καθ' ὃν ὑπε-βλήθη εἰς μεγάλας θυσίας μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Μόνη παρηγορία τῆς μένει ὅτι δὲν ἔπαθεν ὡς ἡ Ἑλλάς.

(2) Συνήθως μνημονεύονται ἀριθμοὶ κατώτε-ροι, τοῦτο δὲ διότι ἡ πρόοδος ὑπῆρξε ταχυ-τάτη. Κατὰ τὴν Ἐπίσημον Στατιστικὴν Ἐπετη-ρίδα (Résumé Statistique de l'empire du Japon) 1930 σ. 120, τῷ 1919 ἐδημοσιεύοντο 3423 περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες (ἐξ ὧν 839 ἡμε-ρήσιαι), τῷ δὲ 1928, 8,415 (ἐξ ὧν 1150 ἡμερήσιαι). Ἐδῶ ὁ ὀμιλητὴς ἔδειξε, τῇ βοήθειᾳ προσβολῶν, τὰς ἐγκαταστάσεις τῶν δύο μεγάλων ἐφημερίδων τῆς Ὀζακα, αἵτινες ἔχουσι κυκλοφορίαν πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων, ἐν μέρει διότι ἐκδίδον-ται συγγράμους ὑπὸ ἄλλο ὄνομα ἐν τῇ πρωτεύου-σῃ καὶ ἔχουσιν 25 διάφορα τοπικὰ παραρτήματα (δηλαδὴ ἀνὰ ἐν σχεδὸν δι' ἐκάστην πόλιν ἢ ἐ-παρχίαν). Ἐκ μελέτης τοῦ κ. Σιγκορὸ Τακαϊο-ζί, διευθυντοῦ τῆς ἑτέρας τῶν μεγάλων ταύτων ἐπιχειρήσεων, προκύπτει ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ ἰδεο-γραφικοῦ συστήματος ὑπερ ἀναπληροῖ τὸ ἀλ-

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἄροζης

Ἐτέρα ἔκπληξις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας περιμένει τὸν ἐπισκέπτην. Οὗτος δὲν ἄγνοεῖ ὅτι φρικαλέος σεισμός, συμπληρωθεὶς διὰ ἑνὶ τρομερωτέρῳ πυρκαϊᾷ, κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τὰς δύο μεγαλοπόλεις, ἦν διέρχεται τὰς ὁδοὺς (1) Ἐν τούτοις τῆς ἀνηκούστου ταύτης θεομηνίας δυσκόλως ἀνευρίσκει τὰ ἴχνη. «Ὁὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον».

Αἱ ἐκπλήξεις συνεχίζονται κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας. Ὁ διερχόμενος τὴν ὑπαιθρον χώραν βλέπει πανταχοῦ σιδηροδρό-

φάσιτον, ἀπαιτεῖται διὰ τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτίποισις ἰαπωνικοῦ φύλλον προσωπικὸν τετραπλῆσιον τοῦ ἀπαιτουμένου δι' ἀνάλογον εὐρωπαϊκόν. Θὰ ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς γωαφῆς.

(1) Ἐν Τόκιο, ἐπὶ 2,200,000 κατοίκων, 1,300,000 ἔμειναν ἄστεγοι καὶ 221,000 ἄλλων ἐβλάβησαν αἱ οἰκίαι. Ἐν Γιοκοχάμα, ἐπὶ 411,000 κατοίκων, ἔπαθον 378,000 άτομα, ἐξ ὧν 328,000 ἔμειναν ἄνευ στέγης. Τὸ σύνολον τῶν νεκρῶν ἀνῆλθεν εἰς 91,344 καὶ ἄλλοι 13,275 ἐγένοντο ἄφαντοι. Ὁ σεισμός τοῦ Σάν Φρανσίσκο (1906), ὅστις καὶ αὐτός, ἔνεκα τῆς ἐπιπολοθησάσης πυρκαϊᾶς, κατέστρεψε μέγα μέρος τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης καὶ ὅστις τὸσον συνεκίνησε τὸν κόσμον, εἶχεν ἀσυγκρίτως μικροτέρας διαστάσεις. Ἐκεῖ ἔπαθον 12,165,331 τετραγωνικά μίλια, ἐν ᾧ ἐν Τόκιο 33,477,836 ἐπίσης αἱ ζημίαι ὑπερέβησαν τὰ 11 δισεκατ. φρ. χρυσῶν, ἐν ᾧ ἐν Σάν Φρανσίσκῳ λέγεται ὅτι ἔμειναν κάτω τῶν 2 δισεκατ.

μοις καὶ αὐτοκίνητα, τοὺς ἀγροὺς τὸσον ἐπιμελῶς καὶ λεπτολόγως καλλιεργημένους, ὅσον οἱ περὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις λαχανόκηποι· τὰ καταρρέοντα ὕδατα πανταχοῦ χρησιμοποιοιμένα· εὐρίσχων δὲ καὶ εἰς τὰ μικρότερα χωρία ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ τηλεφῶνα, διερωτᾶται μετὰ τοῦ λόρδου Φριδερίκου Χάμιλτων, εἰ εἶναι εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν ἢ εἰς τὴν Ἄπω Δύσιν.

Ἄν πάλιν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν βιομηχανίαν, πληροφορεῖται ὅτι ἀνεπτύχθησαν ὅλοι οἱ κλάδοι αὐτῆς, ἀκόμη καὶ οἱ μᾶλλον ξένοι πρὸς τὴν χώραν, οἷον ἡ προμνησθεῖσα μεγάλη ναυπηγία καὶ ἡ κατασκευὴ ἀεροπλάνων ἢ σιδηροδρομικῶν ἀτμομηχανῶν (2). Ἄν ἀνέλθῃ δ' ἐπὶ τῆς ταράττας τοῦ δημαρχείου τῆς Ὄζακα, ἥτις κατέχει ἐδῶ οἷαν περίπου θέσιν τὸ Μιλᾶνον ἐν Ἰταλίᾳ (3), θεᾶται τὰς καπνίζούσας καπνοδόχους 2500 ἐργοστασίων.

(2) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς διαλέξεως προσβλήθησαν σχετικαὶ φωτοεἰκόνες.

(3) Εἶναι ἡ πολυπληθεστέρη πόλις τοῦ κράτους, τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ οικονομικὸν ἰδίαι δὲ βιομηχανικὸν κέντρον, συνάμα δὲ καὶ ἡ ἕδρα τῶν κυριωτέρων ἐφημερίδων. Ἐλλείπει τοῦ θεάτρον τῆς Σκάλας, ἔχει τὸ σπουδαιότερον ἰαπωνικὸν θέατρον Ἀνδρειακέλων. Προσθετέον δ' ἀμέσως ὅτι πρόκειται περὶ ἀνδρειακέλων μεγάλου σχήματος, δι' ὧν κατορθοῦται νὰ δίδεται ἡ ἐντύπωσις

Ἐξέως, ἄν, ὡς καθηγητῆς Πανεπιστημίου, ἐρευνᾷ τὰ τοῦ πνευματικοῦ βίου ὁ ταξειδιώτης, πληροφορεῖται παρ' Ἀμερικανοῦ συγγραφέως τοῦ Α. J. Brown, (4) ὅτι ἐλευτοῦργον 43,027 σχολεῖα μὲ διδασκαστικὸν προσωπικὸν 241,961 καὶ 10,532,561 μαθηταίς. Πανεπιστήμια εὐρίσκονται 18, μὲ τελείας βιβλιοθήκας καὶ ἐργαστήρια, καὶ 26,208 φοιτηταίς. Ἐγκαίρως οἱ Ἰάπωνες ἐπεμελήθησαν καὶ τῆς τεχνικῆς παιδείας, ἦν ἀντεπροσώπευον 733 σχολαὶ μὲ 8,573 διδασκίλους καὶ 161,236 μαθηταίς. Πόσον δὲ δίκαιον εἶχον συγχρονισθέντες καὶ ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς ἀπόψεως, ἀπέδειξεν ἡ δεινῶς πλήττουσα καὶ τὴν Ἰαπωνίαν παροῦσα κρίσις, καθ' ἣν 70% τῶν ἀποφοίτων τῶν τεχνικῶν σχολῶν εὗρον ἐργασίαν, ἐν ᾧ τὰ τρία τέταρτα τῶν διπλωματούχων τῶν νομικῶν καὶ φιλολογικῶν, μένουσι μ' ἐσταιρωμένας τὰς χεῖρας (5).

ἔργου παιζομένου ὑπ' ἀνθρώπων· ἄρα περὶ κλάδου πολὺ πλέον προηγμένου ἢ ἐν Εὐρώπῃ, δι' ὃ καὶ ἔργα χάριν αὐτοῦ συνέγραψαν πολλοὶ τῶν μεγάλων τῆς χώρας δραματικῶν.

(1) Βλ. Japan in the World of to-day, σελ. 110-111. Τὸ βιβλίον ἐδημοσιεύθη μόλις πέρυσι καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐνασχολεῖται ἰδιαίτερος μὲ τὰ ἐκπαιδευτικά, δι' ὃ καὶ ἀναδημοσιεύει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διδομένους ἀριθμοὺς. Προσθέτω δ' ὅμως ἀμέσως, ὅτι οὗτοι, εἴτε διότι χρονολογοῦνται ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, εἴτε διότι ἠκολούθησαν ἄλλην κατάταξιν ἕως μᾶλλον σύμφωνον πρὸς τὰς ἰδέας μας, δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς διδομένους ὑπὸ ἐπίσημον δημοσιεύματος, τοῦ προμνησθέντος Résumé statistique σ. 110 κεξ. Τοῦτο λ. γ. ἀναγράφει ὃ αὐτοκρατορικὸν πανεπιστήμια, καὶ 32 ἄλλα κρατικά, δημόσια ἢ ἐλεύθερα. Δυστυχῶς ἡ διάκρισις τούτων εἰς τρεῖς κατηγορίας δὲν συμφωνεῖται· τὸ μόνον δ' ἐκ τῶν πινάκων προκύπτει εἶναι ὅτι ποικίλλουσι κατὰ τὴν συζήτησιν (μερικὰ περιορίζονται εἰς ἕνα κλάδον), εἰ δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν σημασίαν, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ποικίλλει μεταξὺ 85 (πανεπ. Κογιάσαν) καὶ 6,248 (τὸ περίφημον Wasada, ἐλεύθερον πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο). Ὅπως δὲ ποτε αἱ πληροφορίες τῆς Στατιστικῆς Ἐπετηρίδος συνοφίζονται ὡς ἑξῆς:

Πανεπιστήμια	Διδακτ. προσωπ.	Φοιτηταί
5 Αὐτοκρατορικά	1,568	16,631
32 λοιπὰ	2,805	35,547

(2) Ἡ κρίσις διὰ τούτους γίνεται ὁσημέρως ὁξυτέρη. Κατὰ τὴν τελευταίαν Ἐνιασίαν Ἐπιθεώρησιν τοῦ Japan Advertiser (σ. 47), ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐρισκόντων ἐξ αὐτῶν ἐργασίαν ἦτο:

72 %	τῷ 1923
52 %	» 1926
38 %	» 1928

Ἄξιον μνησθῆναι πρὸς τούτους εἶναι ὅτι, καίτοι γενικῶς ἐν Ἰαπωνίᾳ ἡ πρωτοβουλία πείσης δραστήως κοινωνικῆς ἀπορρέει ἐκ τοῦ κράτους, ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου ἡ ἰδιωτικὴ δραστὶς συναγωνίζεται τὴν πολιτικὴν. Οὕτω, πολλὰ τῶν πανεπιστημίων εἶναι, κατὰ τὸ ἀμερικανικὸν καὶ ἀγγλικὸν παράδειγμα, ἰδιωτικά (6). Σοματεῖα ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ εὐδοκίμοισιν ἐν παντὶ κλίμα καὶ πείσῃ πόλει· οὕτω, τὰ μέλη τῶν πολυαριθμῶν στατιστικῶν ἐταιρειῶν ὑπερβαίνουσι τὰς ἑπτὰ χιλιάδας (7). Βιβλιοπωλεῖα λειτουργοῦσι πάμπολλα. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἔγχωριῶν διὰ τὰς ἐπιστή-

(6) Ἡ ἐπίδοσις τῶν Ἰνοσμένων Πολιτειῶν εἰς τὰ Ἐκπαιδευτικά εἶναι μεγάλη (βλ. καὶ κατωτέρω).

(7) Ὁ ἀριθμὸς ἐξερχόμεθα κατὰ τὴν ἐπ' ἀφορμὴν τῆς στέφους τοῦ αὐτοκράτορος τελεσθεῖσαν πανηγυρικὴν διαδήλωσιν τῶν ἐταιρειῶν στατιστικῆς.

Περποληθεῖσαι ἐστάσεις κατὰ τὰς μεγάλας κερκατῆς (Λονδῶν 1666, τετρ. μίλια 1,768,603. Σικάγον 1871, τετρ. μίλ. 8,593,880. Σάν Φρανσίσκο 1906, τ. μ. 12,165,344. Τόκιο 1923, τ. μ. 33,477,836).

μας εκδηλούται και διά του αριθμού των βιβλιοθηκών, όστις ηῤξήθη από τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1926 (1) ἀπό 1,512 εἰς 4,337 (2), καί δι' ἐκείνων τῶν ἐκδομένων ἐπιστημονικῶν βιβλίων (3) καί τέλος διά τῆς πληθῦος τῶν εἰσαχθέντων ξένων ἔργων ταῦτα, ὅτε ἔγραψεν ὁ Brown, ἀνῆρχοντο εἰς 18,082 τόμους, κατὰ πλειονοψηφίαν ἐπιστημονικῆς φύσεως (4).

Τὸ αὐτοκρατορικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο

(1) Νεωτέρους ἀριθμούς δὲν δίδει ἡ Στατιστικὴ Ἐπετησίς· βλ. σ. 120.

(2) Προόδος ἀνάλογος παρατηρεῖται καί ἐπὶ ἄλλων πεδίων· οὕτω ἔχομεν :

Σύνολον τόμων	Ἔργα ξένα	Ἀναγνώσται
1919	5,022,767	259,255
1926	7,623,371	372,587
		20,964,153

(3) Τῆ 1928 ἐτυπώθησαν 19,880 βιβλία, ἀντὶ 14,361 τῶ 1924. Ἐκ τούτων πολὺ πλέον τοῦ ἡμίσεος εἶναι ἐπιστημονικά. Οὕτω ἔχομεν 3,383 παιδαγωγικά, 2,498 ἀναγόμενα εἰς τὰς νομικάς καί πολιτικάς ἐπιστήμας, 498 εἰς τὴν ἰατρικὴν καί οὕτω καθ' ἑξῆς· (βλ. λεπτομερείας Στατιστικὴ Ἐπετησίς σ. 120).

(4) Ἐν τῶν μεγαλυτέρων καταστημάτων τοῦ Τόκιο, ἀφίερωσαν ὀλόκληρον ὄροφον εἰς τὴν πώλησιν ξένων βιβλίων. Τὰ πλεῖστα τῶν τιμη-

Ἦ περι τὰς ξένας γλώσσας καί ἐπιστήμας ἐπιμέλεια εἶναι τοσοῦτο μᾶλλον ἀξιόθαύμαστος, καθ' ὅσον εἰς τὰς μεγάλας μεταρρυθμίσεις, τὰς συντελεσθείσας ἀπὸ ἐξήκοντα ἔτων δὲν περιελήφθη φρεῦ ἢ γραφή. Οἱ Ίάπωνες ὠρροώθησαν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀλφαιβήτου καί ἐκράτησαν τὸ σινικὸν σύστημα τῆς ἰδεογραφίας. Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ ἐκμάθῃ ἀνάγνωσιν καί γραφὴν πρέπει πρῶτον ν' ἀποθησαυρίσῃ ἐν τῇ μνήμῃ 5000 τύπους ἀντιπροσωπεύοντας ἄλλας τόσας ἐννοίας· εἰς οὗ προσκόμματα μεγάλα εἰς τὴν διὰδοσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀτινα ὑπερνικᾷ μὲν ἡ φιλοτιμία τῶν νεαρῶν Ίαπώνων (1), ἀλλ' εἶναι οὐχ ἥττον παρατείνουσι τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, δυσχεραίνονται δὲ καί τὴν ἐκδοσιν τῶν ἔφημερίδων (ὡς ἤδη εἶπον) καί ἐν γένει τὰς ἐργασίας, διότι σὺν τοῖς ἄλλοις ἀποκλείουσι καί τὴν δακτυλογραφίαν (2).

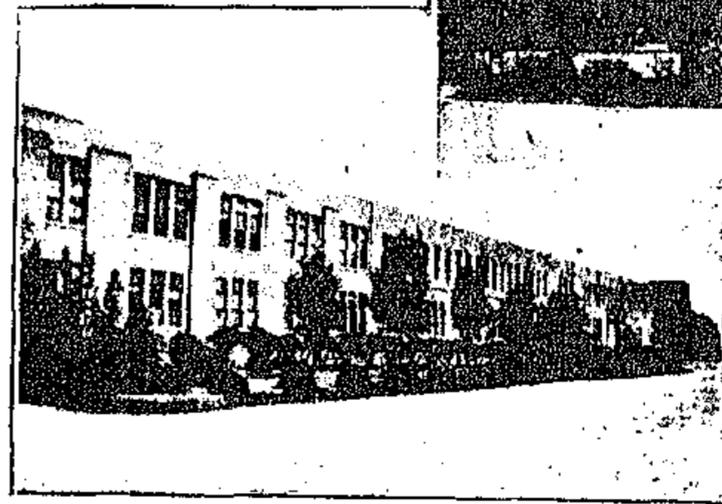
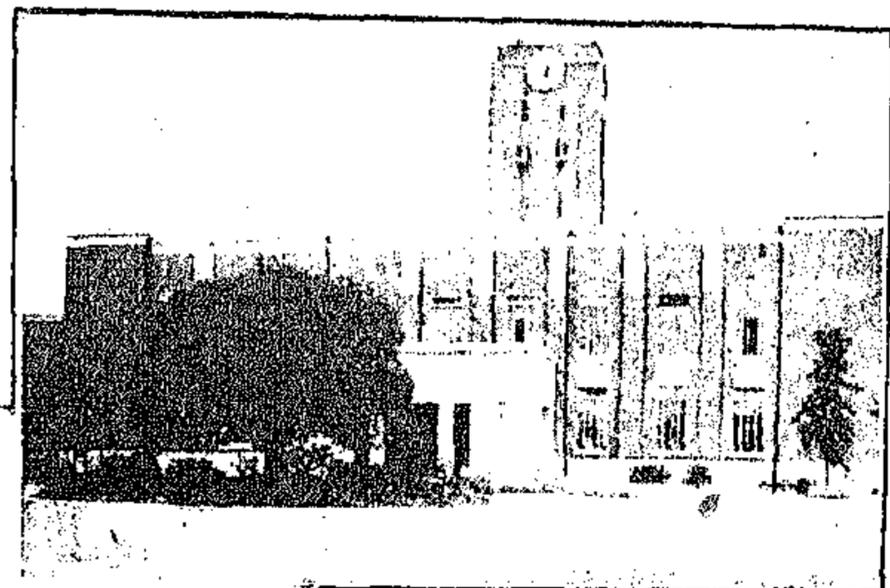
μῆτων ἐξυπηρετοῦσιν ἐπιστημονικούς κλάδους. Ὁ ὁμηγητὴς ἐπίσθη ὅτι εἰσάγονται καί τὰ τῶν ἀφανισθέντων Εὐρωπαίων, ὅταν ὁ προϊστάμενος τοῦ οἰκονομικοῦ τμήματος, μαθὼν ποῶς ἦτο, τοῦ ἔδειξε, μὲ τὸν ἐγκάρδιον γέλωτα ὅστις χαρακτηρίζει τοὺς Ίάπωνας, καί τινα ἰδικά του.

(1) Αὕτη φθάνει μέχρι παθολογικοῦ σημείου. Γνωστὸς σύγχρονος συγγραφεὺς ἀφηγεῖται πῶς, μὴ τυχὼν ἐν διαγωνισμῷ τοῦ βραβείου, ἐσκέπηθη, ἐπταετῆς ὢν, νὰ προβῇ εἰς χάρα-κιρὶ καί ὅτι ἡ μήτηρ του εὔρισκε τὴν σκέψιν φριζοτάτην.

(2) Ἦ παρεχομένη ἐξήγησις διὰ τὴν διατήρησιν τόσοσ ἀντιπροοδευτικοῦ συστήματος γραφῆς εἶναι ὅτι πολλὰ λέξεις ἔχουσι πλεῖστας ἐκδοχὰς (σὺντο, καμὶ ἐμφαίνει ἐν ταῦτῶ τὸν ἡμίθεον, τὸν χάρτην καί τὰς τριχὰς), ἐπίσης δ' ὅτι ἐπίθετα καί οὐσιαστικά προφέρονται ὁμοίως, καί ὅτι δὲν διακρίνονται πάντοτε οἱ χρόνοι. Ὁ μολογῶ ὅτι τὸ ἐπαχέρισμα, καίπερ ἐκ πρώτης ὄψεως σοβαρόν, δὲν μὲ συγκινεῖ πολὺ· αἱ αὐτὰ δυσχέρεια παρουσιάζονται καί διὰ τοὺς ἀκροτάτας ἐκφωνομένου λόγου, καί ἐν τούτοις δὲν συμβαίνουσι παρεξηγήσεις, διότι ἐκ τῶν συμφραζομένων κατανοεῖται περὶ τίνος πρόκειται. Φαβοῦμαι ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ εὔρηται ἐν τῇ προσηλώσει τῶν Ίαπώνων εἰς τὰ πάτρια, περὶ ἧς κατωτέρω ὁ λόγος. Ὡς πολλάκις συμβαίνει μὲ σωφινιστικὰς ἐκδηλώσεις, ὁ πραγματικὸς πατριωτισμὸς εἶναι ξένος πρὸς τὸ ζήτημα, διότι ἡ ἰδεογραφία εἶναι σύστημα ὀχι ἰαπωνικόν, ἀλλὰ σινικόν. Παρατηρεῖται δηλαδὴ ἐκεῖ εἰς εὐρύτερον κλίμακα ὅ,τι καί παρ' ἡμῖν. Βασανίζομεν λ. γ. τὰ παιδιὰ μὲ πολὺπλοκὸν σύστημα τονισμοῦ, φανταζόμενοι (κατὰ πλειονοψηφίαν τοὺλάχιστον) ὅτι μένομεν πιστοὶ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Ὀμήρου καί τοῦ Ξενοφῶντος, ἐνῶ τὰ πνεύματα καί τοὺς τόνους ἐφεῦρον οἱ Ἀλεξανδρινοί. Ἐν Ίαπωνίᾳ,

III. - ΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ 1868 ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΙΣΑΙ ΚΑΤΑ ΠΛΗΚΤΙΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ.

Ἰσως μοι παρατηρηθῇ ὅτι οἰκονομικὴ καί πνευματικὴ κίνησις ἀνάλογος πρὸς τὴν Ίαπωνικὴν ἀνευρίσκειται εἰς τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, εἰ δὲ καί εἰς πολλὰ μικρά, ὡς τὰς Σαιν-δινανίκας χώρας, τὴν Ὀλλανδίαν, τὸ Βέλγιον καί τὴν Ἑλλετιάν. Συμφωνῶ τελείως. Ἄλλ' ἀντιπαρατηρῶ ὅτι ἡ νῦν εὐχάριστος κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἐν λόγω χώρας εἶναι προῖδὸν μακροχρόνου ἐξελίξεως. Ἀντιθέτως, πρὸ τοῦ 1868 ἡ Ίαπωνία ἦτο πολιτικῶς μὲν τιμαριωκὸν κράτος μὴ ὑπερέχον τῆς πρὸ τοῦ Ρισχελιᾶ Γαλλίας· στρατιωτικῶς δέ, παρὰ τὴν παροιμώδη ἀνδρείαν τῶν τέκνων τῆς, εἰς πολὺ χειροτέριον ταύτης θέσιν, ἀφ' οὗ ἤρκεσεν ἡ ἐμφάνισις μοίρας ἀμερικα-

Τὸ αὐτοκρατορικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Κιότο

πορικὴν συνθήκην ὑπενθυμίζουσαν τὰς ποτὲ τουρκικὰς διαμολογήσεις (capitulations). Πρὸς τούτοις, ἐν τὰ γράμματα δὲν ἐπιτυχεῖν ποτε καλλιεργούμενα, ἡ παιδεία, ἀποκρυσταλλομένη μίμησις τῆς σινικῆς, ἦτο προνόμιον τῶν εὐγενῶν καί τῶν εὐπόρων· πικραλήσια δὲ λεκτέα καί περὶ τῆς λογοτεχνίας (1). Πόσον δ' ὠλισθοδρομημένη ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς ὀργανώσεως ἦτο ἡ χώρα, δεῖκνύει τρανότατα τὸ ἐσχάτως ἰδὸν τὸ φῶς ἡμερολόγιον τῆς πρώτης εἰς Εὐρώπην ἀποσταλείσης πρεσβείας (2). Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς

ἦτο Ἰάπων ἐπιφανής. Ἐν τούτοις, ἅμα φθάσας εἰς Αἴγυπτον, βλέπει τὸν πρῶτον σιδηρόδρομον, καί μένει τόσον ἐκθαμβος, ὥστε αἰσιθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ περιγράψῃ τὸ σιδηροῦν τοῦτο τέρας, ὅπερ διασχίζει πεδιάδας καί βουνά.

Ὅντως, ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος ἀστρώθη ἐν Ίαπωνίᾳ μετὰ τὸ 1870, δηλαδὴ μετὰ τὸν πρῶτον ἑλληνικόν. Σήμερον αἱ ἰαπωνικαὶ γραμμαὶ ε-

νικῆς πέντε μικρῶν πλοίων, ὅπως στέρξῃ ἐμ-

ὕπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης, ἤρξατο κάποια ἀπλοποίησις· αἱ ἐφημερίδες λ. γ. περιορίζονται εἰς 3,000 τύπους. Ἄλλὰ τὸ ζήτημα δὲν θὰ λυθῇ εἰμὴ ὅταν εἰσαχθῇ ἀλφάβητον. Τοιοῦτον κατηγορεῖται ἐκ 48 στοιχείων, ὧν ὁ συνδυασμὸς ἐπιτρέπει καί διαφόρους πῶς ὀρθογραφίας τῶν αὐτῶν φθόγγων οὕτως, ὥστε νὰ διακριθῶσιν αἱ ποιτικαὶ ἐννοιαὶ τῶν λέξεων ἐκείνων, αἵτινες δύνανται νὰ προκαλέσωσι μείζονα σύγχυσιν. Ἐύκολον δὲ καί τὰ οὐσιαστικά νὰ διακριθῶσιν τῶν ἐπιθέτων ἢ ρημάτων, ἀρχόμενα, ὅπως ἐν Γερμανίᾳ, διὰ κεφαλαίων.

(1) Τὰ πράγματα εἶχον περίπου οὕτω εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Κομιστανινοῦπολιν.

(2) Περιελήφθη ἐν ἀγγλικῇ μεταφράσει εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ὁ ἐν Ὀζακα ἀγγλος πρόξενος M. Paske-Smith ἐδημοσίευσε τῆ 1930 (ἐν Kobe) ὑπὸ τὸν τίτλον: Western Barbarians in Japan in Tokugawa days 1603—1868 (σ. 184—193).—Τῆ 1880 ἐπίσης ἐδημοσίευσεν ὁ ἐν Ν. Ὑόρκῃ καθηγητὴς Consenza τὸ ἐκτενέστατον καί ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέροντος ἡμερολόγιον τοῦ πρώτου χριστιανοῦ διπλωμάτου ὅστις διεπίστευθη παρὰ τῇ ἰαπωνικῇ κυβερνήσει, τοῦ ἀμερικανοῦ Townsend Harris.

πεκτείνονται ἐπὶ 10,000 μιλίων, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν 3,000 ἄλλων μιλίων (1) τῶν ὑπερπόντιων κτήσεων (Φορμόζης, Κορέας κτλ.).

* * *

Ἡ αὐτὴ ἀλματική πρόοδος παρατηρεῖται καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους κλάδους. Ἰδοὺ τινες ἀριθμοὶ ἐκλεγέντες τυχαίως (2).

Ἐξαγωγαὶ 1,553,000 (1868) 2,148,618,000 (1929)
 Εἰσαγωγαὶ 10,693,000 () 2,216,240,000 (1927)
 Ἐργαστῆρια 661 (1885) 55,577 (2928)
 Ἀεροπλοίων ἀριθμὸς (3) 35 (1870) 3,350 (1929)
 > χωρητικότης 15,498 (1870) 3,802,328 ()

(1) 0,974 τῷ 1928. 2,900 τῷ 1928.

(2) Τὸ θέμα ἐπιφυλάσσεται ὁ ὁμιλητὴς πλατύ-τερον εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς του παραδόσεις.

(3) Πρόκειται περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου. Ὁ

Δημόσια ἔσοδα 62,151,000 γιέν (1879)
 1,773,567,000 » (1928)

Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Εἰδικῆς προσοχῆς ἀξία εἶναι καὶ ἡ ἀύξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας. Οὗτος ἀνέρχεται κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς 1 Ὀκτωβρ. 1930 εἰς 91,404,000 ψυχάς, ἀντὶ 34,806,000 τῷ 1872 ἢ δὲ πρόοδος συνετελέσθη διττῶς, διὰ τῆς ἀύξησης τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ εἰς 64,417,000 ἄτομα, καὶ διὰ τῆς προσαρτήσεως χωρῶν (Φορμόζης, Κορέας κτλ.) ὧν οἱ κάτοικοι, ἀδιακόπως καὶ οὗτοι ἀξανόμενοι, ὑπερβαίνουν νῦν τὰ 25 ἑκατομμύρια.

πολεμικός, ἀνύπαρκτος τῷ 1870, ἀνῆλθεν ἀπὸ 61,000 τ. τῷ 1894, εἰς 699,916 τῷ 1916. Σήμερον θὰ ἦτο ἔτι μεγαλειότερος, ἀνευ τῶν μεσο-λαβησιασῶν συμφωνιῶν πρὸς περιορισμὸν τῶν ἐξοπλισμῶν.

(Ἀκολουθεῖ) Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Εἰς ἑαυτὸν

1.— Η ΦΥΓΗ

Τὴ ζωὴ σου ξόδεψες γυρεύοντας τὸν τρόπο, πὺρ θὰ κάνης καὶ σὺ μὴν ἀσκοπη φυγῆ. Συχνὰ ἀποφάσιζες πὺρ ἡ καινούργια αὐγὴ δὲν ἔπρεπε νὰ σ' εὔρη πιά στὸν ἴδιο τόπο.

Σὲ φλόγιζε ἕνας κυρετὸς νὰ ξεπεράσης τὰ ὄρια τῆς ἀσφυκτικῆς σου περιοχῆς. Ἡ πιθανότης μιᾶς καινούργιας κατοχῆς σοῦ κέντριζε τὰ βήματα πρὸς νέες ἐκτάσεις.

Ἐπαιρνες τὴν ἀπόφαση· ὅμως κατὰ βάθος γι' ἀναβολὴ ζητοῦσες κάποια ἀφορμὴ, γιατί εὔρισκες «τυχαῖα», τὴν τελευταία στιγμή, νάχης στοὺς ὑπολογισμοὺς σου κάποιο λάθος.

Δὲν ὑποπεύθης καθόλου, πὺρ ἀφ' ὅτου λυγίσουν τὴν ἀπόφασή σου δισταγμοί, γύρω σου ὑψώνονται ἀνυπέρβλητοι φραγμοί, πὺρ μὲς σ' αὐτοὺς πεθαίνει κ' ἡ ψυχὴ τοῦ «Ἀσώτου».

Ἔτσι γιὰ πάντα ματαιώθηκε ἡ φυγὴ σου, πέφτοντας ἀπὸ ἀναβολὴ σ' ἀναβολὴ. Εἶχες μείνει στὸ περιβάλλον σου πολὺ, κ' εἶχες τίς ἑξῆς ἀποκτήσει ἐνὸς μεθύσου.

2.— ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΙΩΝ

Στῆς γήινης σου πορείας τὸ τέμα σὰν ἐγγίσης καὶ τῶν βημάτων του διακόψης τὴ γραμμὴ, τὴν ὑψηλὴ κ' ἐπίσημη τούτη στιγμή, σκέψου καλὰ τὸ χρέος σου πὺρ νὰ ἐξοφλήσης.

Πρόσεξε, στὶς ἀδυναμίες σου μὴν ἐνδώσεις, πὺρ τίς ἐκμεταλλεύτηκες τόσο πολὺ. Καιρὸ δὲν ἔχεις πιά γιὰ νέαν ἀναβολή. Εἶναι ἡ στιγμή πὺρ τὸν ἑαυτὸ σου θὰ δικαιώσης.

Ἄν ὅμως σὲ λυγίσῃ κάποια ἀδυναμία, ὅταν θὰ σέρνεσαι πρὸς τὴ Γεθσημανῆ, πρέπει πὺρ λιποψύχησες νὰ μὴ φρανῆ, κάμνοντας τὴν ἀνάγκη σου φιλοτιμία.

Ὅχι λυγμοὶ καὶ «τὸ ποτήριον παρελθέτω»... Οὔτε νὰ πῆς: «Ἦλλ, λαμὰ σαβαχθανί». Μιὰ φορὰ πάει κανένας στὴ Γεθσημανῆ. Σὰν τέλειος θεατρῖνος τὸ ποτήρι πιέ το!

Μὴν κάνης στὰ στερνὰ καιμιὰν ἀπροσεξία κ' ἀηδιάσης μὲ κανένα μορφασμό.

Ἄν δὲν παίξης μὲ τέχνη καὶ θεατρικισμό, χάνεις στερνὰ μαζί καὶ τὴν εὐθανασία.

Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ὅσο ἀκόμη εἶναι καιρὸς, ὅσο μπορεῖ νὰ προληφθῆ ἕνα κακό, ἢ νὰ περιορισθῆ, τοῦλάχιστον, ἢ ἔκτασή του, σὲ κάτι πάντα χρησιμεύει νὰ κρούη κανεὶς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Εἶδοποιεῖ τοὺς ἄλλους πὺρ, μολονότι κινδυνεύουν, δὲν βλέπουν, δὲν αἰσθάνονται, ὅσο αὐτός, τὸν κίνδυνον, ἢ τὸν βλέπουν καὶ τὸν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἀφήνονται παθητικὰ στὸ μοιραῖο.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες λογοτέχνες, πὺρς λίγο πὺρς πολὺ, καιρὸ τώρα ξέρουν ὅτι τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, στὸν τόπο μας, περνᾷ μιὰ σοβαρώτατη κρίση. Ὅτι ἔτσι ὅπως πᾶει, σίγουρα πολὺ γλήγορα θὰ μαραζώσῃ ὁλό-τελα, καὶ ὅτι τὸ κακό, ἂν παίρῃ γιὰ τρεῖς, πρέπει νὰ πολεμηθῆ ὅσο εἶναι καιρὸς. Ὅλοι τὸ ξέραμε, καὶ ὅμως κανένας δὲν φανέρωσε δημόσια, ἐπίσημα, ὡς τώρα, ὅτι εἶχε

αἰσθησὴ τοῦ κινδύνου, καὶ ἀκόμη λιγώτερο κανένας δὲ θέλησε νὰ πῆ μὲ ποῖο τρόπο, κατὰ τὴν γνώμη του, θὰ μπορούσε νὰ καταπολεμηθῆ τὸ κακό. Παθητικότης, μοιρολατρεία ἢ πεποίθησις ὅτι τὸ κακό εἶναι ἀγιάτρευτο; Ὅλ' αὐτὰ βέβαια, ἀσφαλῶς ὅμως μαζί καὶ λίγη ἀδιαφορία. Ἡ λογοτεχνία γιὰ πολὺ λίγο εἶναι ἐπάγγελμα στὴν Ἑλλάδα. Φυσικὸ λοιπὸν καὶ πολὺ λίγοι λογοτέχνες νὰ ἐνδιαφέρωνται ἐπαγγελματικὰ—οὐσιαστικὰ δηλαδὴ καὶ ἄμεσα—γιὰ τὴν μεγάλη κρίση πὺρ περνᾷ, ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρὸ, τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον.

Καὶ ὅμως ἀκριβῶς ἕνας λογοτέχνης μ' ἐλάχιστα, μὲ μηδαμινὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα, ὁ κ. Κώστας Οὐράνης, ἔκρουσε πρῶτος τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Σὲ τρεῖς

ἐκτενῆ ἀρθρα ποὺ δημοσίεψε τελευταῖα στὸ «Ἠλεκθέρου Βήμα», προσπαθῆσε νὰ βρῆ τὰ αἷτια, γιὰ τὰ ὁποῖα ὅλο καὶ περισσότερο φθίνει τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον στὸν τόπο μας, καὶ νὰ υποδείξῃ συγχρόνως τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ τονωθῆ.

Τὸ θέμα εἶναι σοβαρότατο, ἐνδιαφέρει ὅλους μας, ὅλο τὸν ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ κόσμον (καὶ ἀκόμη γενικότερα ὅλους ἐκείνους ποὺ ζοῦν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ βιβλίον) καὶ γιὰ τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι ἀξίζει νὰ συζητηθῆ. Θὰ συναψάσω λοιπὸν τὰ κύρια σημεῖα τῶν ἀρθρων τοῦ κ. Οὐράνη καὶ κατόπιν θὰ ἀναπτύξω καὶ τίς δικές μου ἀπόψεις πάνω στὸ σπουδαιότερο αὐτὸ ζήτημα.

* *

Ἐκδίδονται πολλὰ λογοτεχνικά βιβλία σήμερον στὴν Ἑλλάδα; Ὅσα ποτὲ ἄλλοτε, ὄχι ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐκδότες, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς συγγραφεῖς, νέους καὶ ἄγνωστους, τὸ περισσότερο, ποὺ μὲ χίλια βιάσασα καὶ μὲ φοβερὸς κάποτε θυσίας⁽¹⁾ ἐξοικονομοῦν λίγα χρήματα, γιὰ νὰ ἐκδώσουν ἓνα μικρὸ βιβλιαράκι. Ἀλλὰ τὰ βιβλία αὐτὰ ποὺ ἐκδίδονται, διαβάζονται τάχα; Ἰσχυρὰ φαινόμενα μᾶς κάνουν νὰ πιστεύσωμε ὅτι ἡ ἀνεγνωσιμότης τοῦ κοινοῦ, ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, μὰ καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμον, ἔχει ἐλαττωθῆ. Ἀλλὰ ὅμως πάλιν γεγονότι ἀνατρέπουν ἐντελῶς αὐτὴ τὴν ἐντύπωση καὶ μᾶς πείθουν ἴσια-ἴσια ὅτι, γιὰ διάφορους λόγους, ποτὲ ὁ ἄνθρωπος δὲ ρίχτηκε μὲ τέτοια βουλιμία στὸ διάβασμα, ὅσο στὴν ἐποχὴ μας.

Τὶ γίνεται στὴν Ἑλλάδα; Ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη διαβάζει ξένες φιλολογίες. Ὁ λαὸς καταδροχθίζει τίς ἐφημερίδες, τὰ ἐβδομαδιαῖα εἰκονογραφημένα περιοδικὰ καὶ ὅλα τὰ ἄθλια ἀναγνώσματα ποὺ κυκλοφοροῦν σὲ φυλλάδες. Γιὰ τὸ λαὸ καὶ τοὺς μεγαλοαστοὺς, τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον εἶναι κάτι σχεδὸν ἀνύπαρκτο. Ὑπάρχει ὅμως ἀνάμεσα στίς δυὸ αὐτὲς τάξεις καὶ μιὰ ἄλλη τάξη, κατηγορία μᾶλλον, ἀνθρώπων, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ διαβάζῃ τὸ

(1) Νέος λογοτέχνης, πρόωρα πεθαμένος, μοῦ ἔλεγε ὅτι δὲν εἶχε κάνει χειμωνιάτικο ἐπιταγή, γιὰτὶ κρατήθηκε μὲ τὰ χρήματα τοῦ ἐκατονταφορίου νὰ ἐκδώσῃ κάποιον βιβλιαράκι.

ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, καὶ ποὺ δὲν τὸ διαβάζει ὅμως γιὰ διάφορους λόγους. Τὴν τάξιν αὐτὴν τὴν ἀποκαλοῦν οἱ στρατιωτικοί, ἡ ἀκαδημαϊκὴ νεολαία, οἱ υπαίλληλοι, οἱ ἐπιστήμονες τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ δεσποινίδες τῆς μέσης ἀστικῆς τάξεως κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἀναγνώστες τοῦ ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου, ἀναγνώστες καὶ σὲ ποῖον σὲ καὶ ποσὸν ἱκανοποιητικοὶ γιὰ ἓναν τόπον ὅσον τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τοὺς ἑλληνες λογοτέχνες, ποὺ δὲν ἔχουν οἱ ἄλλοι σπουδαῖες φιλοδοξίες. Δὲν εἶναι ὅμως. Γιατί; Ἀξίζει νὰ τὸ ἐξετάσωμε.

Λοιπὸν ὁ κ. Οὐράνης, — γινώσκων δικές του συνοψίζουμε — τὴν ἀπροθυμίαν ποὺ δείχνει τὸ ἀνεγνωστικὸ αὐτὸ κοινόν, τὸ μόνον κατάλληλον γιὰ τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, τὴν ἀνορεξίαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν του, τίς ἀποδίδει στὰ ἑξῆς αἷτια, τὰ κυριότερα καὶ οὐσιωδέστερα κατὰ τὴν ἀντιληψί του: 1ον) Στὸ ὅτι ἡ ἐφημερίδα καὶ τὰ περιοδικὰ, ὅπως ἐξελίχθησαν τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, ἀπορροφοῦν πολλοὺς ἀναγνώστες. 2ον) Στὸ ὅτι οἱ ἑλληνες ἐκδότες δὲν ξέρονται τὴ δουλειὰ τους, καὶ 3ον) Στὸ ὅτι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου δὲν εἶναι ἀρκετὰ εὐχάριστο καὶ ἐνδιαφέρον.

Τὸ πρῶτον αἷτιον δὲν ἀξίζει κἄν ν' ἀναπτυχθῆ. Εἶναι προφανέστατον καὶ τὸ ἀντιλαμβανόμεστε ὅλοι. Ὅταν ὁ ἑλληὴν ἀναγνώστης βροῖσκη μὲ τόση εὐκολία καὶ χωρὶς νὰ βγαίνει ἀπὸ μιὰ τόσο καλιὰ καὶ ἀγαπημένη του συνήθεια — τὴν ἐφημεριδοφιλίαν — στὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ ἐβδομαδιαῖον περιοδικόν, καὶ ποιήματα καὶ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἀκόμη καὶ κριτικὴ, ἔστω καὶ μέτριον, καὶ μετριώτατον ποιόν, γιὰτὶ, ἀφοῦ μάλιστα δὲν εἶναι οὔτε μορφωμένος, κατὰ πλειονότητα, οὔτε, συνεπῶς, καὶ ἀπαιτητικὸς, γιὰτὶ νὰ ξεδεύῃ χρήματα καὶ ν' ἀγοράσῃ βιβλία, ὅσο φθηνὰ καὶ ἂν εἶναι;

Θ' ἀγόραζαν κάπως περισσότερο, λέγει ὁ κ. Οὐράνης, οἱ ἑλληνες ἀναγνώστες τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, ἂν οἱ ἐκδότες ἤξεραν καλύτερα τὴν δουλειὰ τους. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν τὴν ξέρουν καθόλου (οἱ περισσότεροι) τοὺς λείπει ἡ μόρφωση, τὸ γούστο, ἡ φιλοδοξία, τὸ ἐπιχειρηματικὸ πνεῦ-

μα, τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ βιβλίον, ἡ τέχνη, τέλος τοῦ λανσαρίσματος. Καὶ θὰ τὸ ἀγοράζω ἀκόμη περισσότερο τὸ ἑλλ. βιβλίον, ἂν αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ, μὲ τὸ περιεχόμενον του, τραβοῦσε περισσότερο τὸν ἀναγνώστη. Ἀλλοτε ἠπῆρχε τὸ ἐμπόδιον τῆς γλώσσας. Σήμερον δὲν ὑπάρχει σχεδὸν καὶ ὁλότελον. Ἡ γλώσσα στὴν ὁποία γράφονται τὰ περισσότερα λογοτεχνικά βιβλία, δὲν εἶναι ἡ ἀκρατὴ δημοτικὴ ποὺ κυριαρχοῦσε ἐδῶ καὶ εἴκοσι, τριάντα χρόνια, ἢ τόσο ἀντιπαθητικὴ καὶ ποὺ τόσο ἐξημίωσε τὴν γλωσσικὴν μᾶς ἐξέλιξιν, ἀλλὰ μιὰ δημοτικὴ πολιτισμένη, ὁμαλὴ, συγκερασμένη μὲ στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας, ποὺ τὴ συνήθισε ὁ κόσμος, ποὺ τὴ δέχεται ὅσον τὴν μόνην ὀριστικὴν καὶ γραπτὴν καὶ προφορικὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ποὺ τείνει πράγματι ὀριστικὰ νὰ ἐπικρατήσῃ. Δὲν ἀπομακρύνει συνεπῶς ἡ γλῶσσα σήμερον τὸν ἑλληνα ἀναγνώστη ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον, ἀλλὰ, τίς περισσότερες φορές, τὸ περιεχόμενον του. Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὸ ξένον, γιὰτὶ οἱ ἑλληνες συγγραφεῖς ζοῦν ὑπὸ συνθήκας ποὺ καθιστοῦν ἀδύνατη τὴν παραγωγὴν ἔργων ἰσάξιων μὲ τὰ εὐρωπαϊκά. «Ὑπὸ τοὺς ὄρους αὐτοὺς, ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἐπιληκτικόν, γράφει ὁ κ. Οὐράνης, ὅτι δὲν ἔχομε ἀξιολογώτερην λογοτεχνίαν, ἀλλὰ εἶναι θαῦμα ὅτι ἔχομε αὐτὴν ποὺ ἔχομε. Γιατί, προσθέτει, ὑπάρχουν στὰ διάφορα εἶδη τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας βιβλία, λίγα βιβλία, τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσαν νὰ ἱκανοποιήσουν ἀπόλυτα ὅσους διαβάζουν ἀνάλογα εἶδη σὲ ξένες λογοτεχνίας».

* *

Εἶναι ζοφερὴ ἡ εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου, ὅπως μᾶς τὴν παρουσιάζει στὰ τρία τοῦ ἀρθρου ὁ κ. Οὐράνης· εὐτυχῶς ὅμως κάποιον ἀχίνα φωτίζει τὴν εἰκόνα αὐτή. Ὁ ἀγαπητὸς συνιδεὴς πιστεύει ὅτι, μὲ μιὰ ἐνίσχυση ἐκ μέρους τοῦ κράτους (βραβεῖα, ἴδρυση κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν μὲ υποχρεωτικὴ ἀγορὰ ὀρισμένου ἀριθμοῦ βιβλίων), θὰ μπορούσε ὄχι βέβαιον νὰ διορθωθοῦν ριζικὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ κάπως νὰ βολευτοῦν. Ὁμολογῶ — γιὰ νὰ πῶ κ' ἐγὼ τὴ γνώμην μου πάνω στὸ ζήτημα — ὅτι δὲν συμμερίζομαι καὶ τὸ λιγοστὸ ἀκόμη ποσοστὸ τῆς αἰσιο-

δοξίας τοῦ κ. Οὐράνη. Βλέπω τὰ πράγματα πολὺ σποτεινότερα παρ' ὅ,τι ἐκεῖνος καὶ θὰ ἐξηγήσω ἀμέσως γιὰτὶ.

Σὲ τίποτε δὲν πιστεύω τόσο, ὅσο στοὺς λεγόμενους οικονομικοὺς νόμους. Εἶναι κατὰ αἰδερένιον, καὶ ἀμελικτοὶ κ' ἀπ' τοὺς φυσικοὺς, ἢ τοὺς λιγιστοὺς, γιὰ νὰ μὴν εἰμασθε ὑπερβολικοί, ἀμελικτοὶ ὅσο κ' οἱ φυσικοί. Τὸ ἑλληνικὸ λοιπὸν βιβλίον (ὅπως καὶ κάθε πρᾶγμα στὸν κόσμον) τὸ καθορίζει ἓνας ἀπὸ τοὺς φοβερώτερους οικονομικοὺς νόμους. Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησης. Γιὰ νὰ προκόψῃ, πρέπει νὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη του, νὰ ζητηθῆ.

Ἄλλη γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει. Κάποιον καλόν, βέβαιον, μπορεί νὰ τοῦ κινή ἡ ἐνίσχυση τοῦ κράτους· πολὺ μεγαλύτερον, ἀκόμη, τὸ καλόν τοῦ λανσαρίσματος· ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κρατικὴν ἐνίσχυση⁽¹⁾ καὶ μὲ τὸ καλύτερον λανσαρίσμα, πολὺ λίγο θὰ βελτιωθῆ ἡ τύχη τοῦ ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου, ἂν τὸ ἴδιον τὸ περιεχόμενον του δὲν βελτιωθῆ αἰσθητὰ, οὐσιαστικὰ, σὲ τρόπο ποὺ νὰ γίνῃ πραγματικὰ ἐπιθυμητὸν ἀπ' τὸν ἑλληνα ἀναγνώστη. Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι πρόσκαιρα γιὰτὶ, ποὺ δὲν μπορούν νὰ γιὰτρέψουν ριζικὰ τὸ κακόν. Τὶ βιβλίον διαβάζεται σήμερον περισσότερο στὴν Ἑλλάδα; Τὸ ξένον. Κι' ὄχι βέβαιον ἀπὸ σνομπισμό, γιὰτὶ εἶναι ξένον, μὰ γιὰτὶ τραβᾷ περισσότερο παρ' ὅ,τι τὸ ἑλληνικὸ τὸν ἑλληνα ἀναγνώστη. Καὶ τὸν τραβᾷ, γιὰτὶ 99 στὰ ἑκατό, εἶναι ἐλκυστικώτερον ἀπ' τὸ ἑλληνικόν. Ρηχόν, κοινόν καὶ ἀνόητον ἴσως, ὅσο καὶ τὸ ἀντίστοιχον δικόν μας, μὰ μὲ τὸ τέχνη γραμμένον.

Στὰ λαϊκὰ περιοδικὰ καὶ στίς ἐφημερίδες τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὕλης εἶναι μετάφραση. Ἄν ὅλ' αὐτὰ τὰ δημοσιεύματα ἦσαν πρωτότυπα, ἑλληνικά, θὰ διαβάζονταν τόσο; Ἀσφαλῶς ὄχι. Γιατί καὶ ἡ λογοτεχνία, ὅπως καὶ ὅλα τ' ἄλλα πνευματικὰ ἢ ὕλικὰ προϊόντα, ἔχουν καλλιεργηθῆ περισσότερο κατὰ τὴν Εὐρώπην, καὶ εἶναι συνεπῶς (κατὰ μέσον ὄρον, ἂν ὄχι καὶ κατὰ κανόναν, μολονότι καὶ τὸ δεύτερον αὐτὸ ἀκόμη θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ)

(1) Ἡ κρατικὴ ἐνίσχυση, πολὺτιμη καὶ σημαντικὴ, εἶναι ἤδη γεγονός, χάρις στὴν ἐξαιρετικὴν γιὰ τὴν λογοτεχνίαν μᾶς μέριμναν τοῦ ὀπουργοῦ κ. Παπανδρέου.

Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ

Κορφιάτικος θρύλος

ανώτερα από τα ελληνικά. Γιατί θέλουμε να προτιμά ο κόσμος τα ξένα αρώματα και να μην προτιμά και τα ξένα μυθιστορήματα; Στην προτίμησή του για τ' αρώματα, όπως και για το βιβλίο, τον κινούν οι ίδιοι ακριβώς λόγοι, εκείνοι που περισσότερο από κάθε άλλον κινούν τον άνθρωπο: η ευχαρίστηση και το συμφέρον.

* *

Έχουμε όλοι την ιδέα, ποιός λίγο ποιός πολύ, ότι η λογοτεχνία μας εξελίσσεται, προοδεύει, ότι στο πνεύμα και στη γενική της μορφή όλο και ανεβαίνει τα σκαλοπάτια του πολιτισμού. Είναι τάχα σωστό αυτό; Πολύ αμφιβάλλω. Υπάρχουν τουλάχιστον μερικά φαινόμενα που κάθε τόσο μου δίνουν την εντύπωση ότι ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Πώς είναι δυνατόν, σε τόπο που η λογοτεχνία του προοδεύει, να εκδίδονται βιβλία με τίτλο: (δὲ μιλῶ γὰρ τὸ περιεχόμενο, θὰ μὲ παρέσυρε πολὺ μακρὰ) «Στοῦ Γλυτωμοῦ τὸ χάσι» ἢ «Οἱ Δ θύραμβοι τῆς Μελωδοπλάνταχτης "Αρπας»; πὼς μποροῦν νὰ τραβήξουν ἀναγνώστες βιβλία μὲ τέτοιους τίτλους, καὶ πὼς νὰ πιστέψω ὅτι ἡ λογοτεχνία μας προοδεύει, ὅταν, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, πὺν παρακολουθῶ, γὰρ τὶς βιβλιοκρισίες στὴ «Ν. Ἔστια». συστηματικὰ ὅλη τὴν νεοελληνικὴ παραγωγή, ἐδιάβασα ἑμμετρὲς μωρὲς πού, ὄχι νὰ δώσης λεπτὰ καὶ νὰ τὶς ἀγοράσης, μὰ ἔπρεπε, ἀντίθετα, νὰ πληρώνεσαι, καὶ νὰ χυσοπληρώνεσαι μάλιστα, γὰρ νὰ τὶς διαβάσης; Καὶ πὼς νὰ μὴ δικαιολογήσω τὸν

Ἕλληνα ἀναγνώστη, πὺν δὲν διαβάσει τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο, ὅταν, μέσα στὴν παραγωγή δλοκλήρης χρονιάς, μέσα σὲ 1000 δηλαδὴ ὡς 1500 λογοτεχνικὰ βιβλία, μόλις δέκα ξεχωρίζεις πὺν νὰ εἶναι ὑποφερτά; Γιατὶ εἶναι τόσο μέτρια ἡ παραγωγή μας; Γιὰ ὅ,τι πιστεύει ὁ κ. Οὐράνης καὶ γὰρ ὅ,τι πιστεύω καὶ ἐγὼ (ὅπως καὶ ὅλοι μας). **Γιατὶ ὁ λογοτέχνης στὸν τόπο μας ζεῖ ὑπὸ τὶς οἰκτροτέρες δυνατὲς συνθῆκες.** Μποροῦν νὰ βελτιωθοῦν οἱ συνθῆκες αὐτὲς; Ριζικὰ, στὴ βάση τους, ὄχι. Εἴμαστε ἕνας λαὸς (καὶ μικρὸς μάλιστα, καὶ πολὺ στενοχώρημένος, καὶ πολὺ φτωχὸς) πὺν βρίσκεται ἀκόμη στὸ στάδιο τῶν πρώτων, τῶν κατωτέρων βιωτικῶν του προσαρμογῶν. Στερούμεθα ὑπονόμων καὶ κτίζομεν μέγαλα, καθὼς ἔλεγε, μού φαίνεται, ὁ μακαρίτης Ροῦδης. Ἡ λογοτεχνία στὸν τόπο μας δὲν εἶναι ἀνάγκη, εἶναι πολυτέλεια. Δὲν εἶναι κάτι φυσικό, εἶναι κάτι τεχνητό: ἕνα λουλούδι πὺν μεταφυτεύθηκε καὶ πὺν ἑκατὸ χρόνια τώρα παιδεύομαστε γὰρ νὰ πιάση καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ πὺν δὲν ἔννοεῖ νὰ πιάση. Ἄς μὴ βαυκαλιζόμαστε, λοιπόν, μὲ μάταια ὄνειρα. Μόνο μὴ μεγάλη μεταβολὴ τοῦ πολιτικοῦ μας καθεστῶτος (ἡ ἴδρυση, αἴφνης, μᾶς Βαλκανικῆς Ὀμοσπονδίας) θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσῃ τὶς προϋποθέσεις ἑνὸς πολιτισμοῦ πὺν θὰ εἶχε ὡς ἐπακόλουθο καὶ τὴν δημιουργία μᾶς λογοτεχνίας βιώσιμης, πραγματικῆς καὶ ὄχι τεχνητῆς, πὺν θὰ ζοῦσε ἀπ' τὴν ἴδια τῆς δυναμικότητα καὶ πὺν δὲ θὰ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἐνέσεις γὰρ νὰ ζήση.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρια τρεμόσβηναν. Ὁμοιάζαν μὲ ἀναμμένα κεριὰ πὺν κρέμονταν ἀπὸ τὸν ἀπέραντο σκοτεινὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ. Σελήνη δὲν εἶχε ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἀλλὰ ἡ ἀστροφεγγιὰ ἦταν τόσο δυνατὴ, πὺν φώτιζε δλοκλήρη τὴ ναρκωμένη φύση. Κάτω στὸ βάθος τοῦ γκρεμοῦ, τὸ ἀσημένιο νερὸ πηδούσε ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα, κι' ἕνα νυχτερινὸ ἀεράκι σκαρποῦσε τριγύρω τὸ γλυκὸ μурμουρίσμα του. Ἐὰ μαῦρα φύλλα τῶν δέντρων ψιθύριζαν μυστηριωδῶς μεταξὺ τους, καὶ τὰ κυπαρίσσια ἀνέβαιναν τόσο ψηλά, ὡστε θὰ ἔλεγε πὼς ἐνώνονταν μὲ τὸν οὐρανὸ. . .

Μὲ σιγαλὰ βήματα, ὁ Ἀρτέμιος διευθύνονταν πρὸς τὸ ἔρημο κατοικητήριό του. Εἶχε φτάσει σὲ πολὺ προχωρημένη ἡλικία, καὶ τὸ μονοπάτι πὺν ἔδηγοῦσε ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔως ἐκεῖ, τὸν εἶχε κουράσει τρομερά. Στηρίζονταν βαρεῖα στὴ χονδρὴ ράβδο του καὶ, ἐνῶ προχωροῦσε λυγισμένος στὰ δύο, ἕνα φῶς ἀπαλὸ ἔφεγγε στὸ πρόσωπό του καὶ φώτιζε τὰ μακρὰ ἄσπρα μαλλιά καὶ γένεια του. . .

Αὐτὸ τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ πᾶτερ Ἀρτέμιος εἶχε ἀνέβει εἰς τὸ γειτονικὸ χωριὸ. Ἐπιθυμοῦσε νὰ ἰδῆ τοὺς συχωριανούς του, γιατί ἦταν καιρὸς πὺν τοὺς εἶχε ἐγκαταλείψει. Ἦθελε νὰ τοὺς διδάξῃ γὰρ τελευταία φορὰ. Τοὺς εἶχε μαζέψει ὄλους στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, καὶ στὸ φῶς μᾶς τρεμουλιαστῆς καντήλας τοὺς εἶχε μιλήσει γὰρ τὰ μυστήρια τοῦ ἄλλου κόσμου. Καὶ ἐνῶ μιλοῦσε, οἱ χωρικοὶ σιωπηλοὶ τὸν ἀκούαν, καθησμένοι γύρω του. Οἱ γυναῖκες δὲν καταλάβαιναν πάντοτε τὶς ὑψηλὲς ἔννοιες τῶν λόγων του, ἀλλ' ἀγαποῦσαν νὰ βλέπουν τὸ πρόσωπό του νὰ φωτίζεται, τὰ μάτια του ν' ἀστράφτουν, σὰν νὰ τὸν εἶχε πλημμυρίσει μὴ δύναμη ἀνώτερη. Ἐὰ παιδιὰ ἀφοῦ τὸν πλησίαζαν καὶ ἀκούμποῦσαν τὰ κεφαλάκια τους ἀπάνω στὰ κουρελιασμένα ράσα του. Καὶ αὐτός, ἐνῶ μιλοῦσε, χᾶιδε τὰ μαλλιά τους.

Ποτὲ δὲν εἶχε μιλήσει τόσο ὥρατα, σὰν ἐκεῖνο τὸ βράδυ! Τοὺς ἔλεγε γὰρ τὴν εὐτυχία τοῦ θανάτου, τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ, μὲ γλυκὰ λόγια τοὺς ἀπότρπε ἀπὸ τὰ σφάλματά τους, τοὺς διηγίόταν τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων του. Καὶ στὸ τέλος τοὺς εἶπε:

«Πολλὰ χρόνια ἔχω ὑπηρετήσῃ τὸν Κύ-

» ριὸ μου. Ἐώρα εἶμαι κουρασμένος, θέλω ν' ἀναπαυθῶ. Ὅλη τὴ χτερινὴ νύκτα παρακάλεσα τὸ Θεὸ νὰ μὲ πάρῃ σιμά του, καὶ πρὸς τὸ πρῶτ' ἀποκοιμήθηκα λίγο καὶ στ' ὄνειρό μου εἶδα ἕναν ἄγγελο νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ νὰ κάθεται στὸ βράχο πὺν κρέμεται ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ ἔρημητήριό μου. . . Ἐύπησα, καίταξα ψηλά. . . καὶ ἡ πέτρα. . . κουνούσε! Ὅταν θὰ εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀφήσω τὸν κόσμο αὐτό, θὰ πῶ σὺ ὁ βράχος καὶ θὰ μὲ σκεπάσῃ. . .»

Ὁ γέρο-ἀσκητὴς εἶχε φθάσει πᾶς στὸ τέρμα τοῦ δρόμου του. Ἐκεῖ, στὴ μέση τῶν βράχων, τῶν δέντρων, τῶν θάμνων, εἶχε διαλέξει τὴν κατοικία του. Ἦταν ἕνα βαθὺ σπήλαιο. Ἐκεῖ κοιμόταν, ἐκεῖ ἔτρωγε. Ἀλλὰ τὴν προσευχὴ του τὴν ἔλεγε στὴ μικρὴ ἐκκλησιὰ πὺν εἶχε πελεκήσει ὁ ἴδιος μὲς τὸ βράχο.

Ἀνέβηκε τὰ λίγα σκαλοπάτια, ἔσκυψε ἀκόμη περισσότερο καὶ μπῆκε στὸ ἅγιο μέρος. Ἐὸ καντήλι ἔφεγγε πάντοτε πρὸς τὸν πέτρινο σταυρὸ. Μὴ γλυκεῖα μωσχοβολιὰ ἀπὸ λιθάνι γέμιζε τὸ στενὸ διαμέρισμα. Ὁ Ἀρτέμιος ἔπεσε γονατιστός, ἔμεινε ἐκεῖ πολλές ὥρες καὶ προσεύχονταν σιωπηλά.

Κρύος ἰδρώτας ἔσταζε ἀπὸ τὸ ὠχρὸ μέτωπό του καὶ πότιζε τὸ χῶμα. Ἐὰ χεῖλη του ἔτρεμαν. . . Ἦταν ἀκόμη νύκτα, ἀλλὰ ἕνα φῶς σὰν τοῦ ἡλιοῦ φώτιζε τὰ περιχώρα τοῦ μικροῦ σπηλαίου. . . Ὁ ἀσκητὴς ἔπαιρνε τὴ Θεὸ Μεταλαβή. . .

Ἐξαφνα ὁ αἰθέρας ἔλαμψε. Ὁ Ἀρτέμιος σιγὰ κατέβηκε τὰ σκαλοπάτια, πῆγε καὶ γονάτισε μέσα στὸ σπήλαιο καὶ περίμενε. . . περίμενε τὸ θάνατο ἤσυχος, εὐτυχισμένος.

Ὡστόσο ἀκούονταν τὸ φτερούγισμα χιλιάδων ἀγγέλων, μελωδικὲς ἄρπες παντοῦ ἀντηχοῦσαν, μύριες καμπάνες ἔκρουαν, γλυκὲς ψαλμωδιὲς πλημμύριζαν τὸν αἰθέρα. Χρυσὲς κι' ἐρυθρὲς ἀχτίδες ἔβαφαν τὰ μαῦρα κυπαρίσσια. Ὁ οὐρανὸς εἶχε ἀνοίξει κι' ἔδειχνε πίσω ἀπὸ τὰ χρωματιστὰ σύγνεφα μὴν ἀτελείωτη μαρμαρένια σκάλα ὅπου ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν μυριάδες ἀπὸ ἀγγέλους.

Ἐνα φωτεινὸ σῶμα μὲ πελώρια ἄσπρα φτερά πέταξε ἀπὸ τὰ ὕψη, κάτω στὸ φτωχικὸ ἔρημητήρι. . . καὶ ἡ πέτρα κούνησε. . .

Τὸ ἄλλο κρῖν, τρεῖς χωρικοὶ ἀπὸ τὸ γειτονικό χωριὸν ἔφτασαν στὸ Σκηταριὸν. Ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἴδωσιν τὸν ἅγιον γέροντα, νὰ τὸν συμβουλευτοῦν. Εὐόρησαν τὴν ἐκκλησιολογία ἄδεια, τὸ σπήλαιον φραγμένον μὲ ἓνα πελώριον βράχο.

« Ἄγιε πατέρα, πάτερ Ἀρτέμιε! » φώνα-

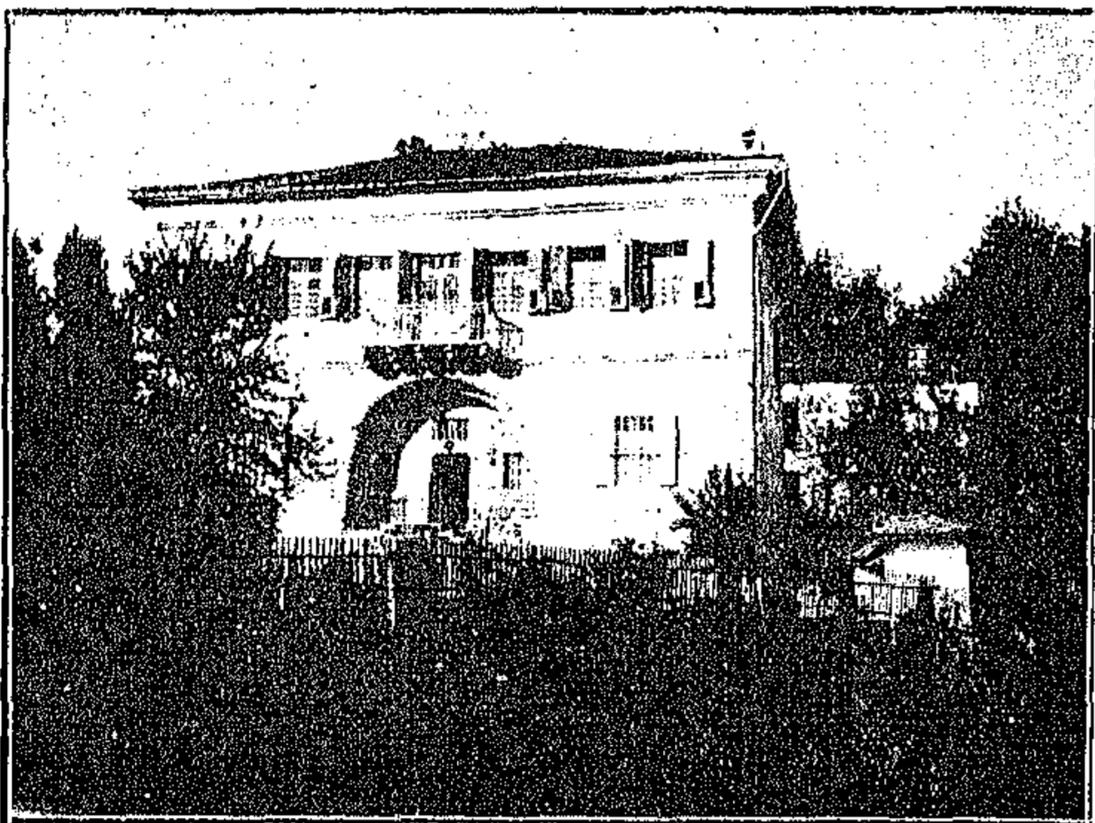
ξαν, ἀλλὰ κανεῖς δὲν τοὺς ἀπάντησε. Θυμώθηκαν τότε τὰ λόγια τοῦ γέροντος καὶ ἔνωσαν τὴν δύναμίν τους γιὰ νὰ κουνήσουν τὴν πέτρα. Ἀλλὰ τρομαγμένοι ἔπεσαν πίσω. Καυτερές σπίθες πηδοῦσαν μέσ' ἀπὸ τὸ βράχο καὶ ὀλόκληρον τὸ βουνοῦ βροντοῦτε καὶ ἔτρεμε...

Κέρκυρα

ΜΑΡΙΑ ΑΣΠΙΩΤΗ

ΤΟ ΠΗΛΙΟ

— ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ — (*)

Τὸ σπίτι τοῦ κοτζαμπάση τῆς Ζαγοράς Ἀπόστολου Φρονίμου ἐξευρωποτισμένο. (Χτίσθηκε στὰ 1872)

Πιὲ ὕστερα ἔμως, ἀμα ἡ Θεσσαλία ἔγινε ρωμέικο (1881), οἱ κοτζαμπάσηδες γκρέμισαν τὸ μισθ' (1) σχολεῖο (1884), γιὰ νὰ φτιάσουν μὲ τις πέτρες του ἓνα καλτερίμι. Τέτοια ση-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

(1) Ἐίναι ἐξακριβωμένο ἀπὸ πολλὰς μαρτυρίας πῶς, ὕστερ' ἀπὸ τὸ 1777, μαζί μὲ τὸ Σχολεῖο χτίστηκε καὶ ἐξωριστὸ χτίριο γιὰ τὴ Βιβλιοθήκη, πού τὰ περισσότερα τῆς βιβλίου τὰ δώρησε ὁ Ἰωάν. Πρίγγος. Τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς αὐτῆς βιβλιοθήκης τὰ περισσότερα καὶ τὰ καλύτερα χάθηκαν, δηλαδὴ τὰ πήραν, μέσῳ τῶν κοτζαμπασήδων, οἱ λογιῆς λογιῆς βιβλιόφιλοι. Ὅσα σώζονται σήμερον, δὲν ἔχουν καμιά ἐξαιρετικὴ ἀξία.

μασία ἔδιναν στὰ σχολεῖα. Σήμερα, τὸ μισθ' πιά χτίριο σώζεται ἐρειπωμένο. Τέτοιον μάλιστα εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν σημερινῶν κοινοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων—γιατὶ εἶναι ἰδιοχτησία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀη-Γιώργη—πού νοικιάζεται πότε στοὺς χασάπηδες τῆς Ζαγοράς γιὰ μαντρί καὶ πότε γιὰ ἀποθήκη χορταριοῦ.

Ὁ πατριωτισμὸς τῆς κυρίαρχης τάξης, τῆς τάξης πού κυβερνάει, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πρὸς τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα βγαίνει τὰ ἴσια ἀπὸ τὸ μπεζαχτὰ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει μπεζαχτὰς, ἐκεῖ σταματᾷ τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἄλλα σχολεῖα στὸ Πήλιο εἶταν ἡ Μηλιώτικη Σχολὴ (στὶς Μηλιές), τὸ σχολεῖο τῆς Μακρινιτζίτσας καὶ τὸ τοῦ Κισσοῦ, πού κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν τοπικὴν, γιὰ ἓνα ἑξ ἑσθ' χρόνια, εἶχε δάσκαλον καὶ τὸ Ἰγγα Βελεστινλή.

Καὶ πῶς ὕστερα ἀπὸ τὸ 1821, καὶ ἴσαμε τὸ 1880, ἡ ἐκπαίδευση στὸ Πήλιο δὲν ἔλειψε. Τὸ μόνον πού πρέπει νὰ τονισθῆ, εἶναι πῶς οἱ Ἐφορεῖες τῶν σχολείων, ἀναγκασμένες νὰ πέρνουν τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων ἀπὸ τις Ἐπισκοπὲς καὶ Μητροπόλεις, ἐστράβωναν τὰ παιδιὰ ὄχι μόνον μὲ τὴν ξερὴ ἀποστήθιση γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν κανόνων, μὰ καὶ μὲ ἓνα σωρὸ ἄλλες «γνώσεις» περιττές καὶ ἐπιζήμιες στὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν, καὶ ἄκόμα στὸ βᾶθος ἀντιδραστικές.

Ὁ Ν. Πολίτης, πού ἐπισκέφτηκε τὸ Πήλιο στὰ 1883 γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ σχολεῖα του σύμφωνα μὲ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, γράφει, στὴ δυσεύρητη ἀπὸ 19 Νοέμβριον 1883 ἐκθέσιν του (1).

«Ὅτε ἐγένετο ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπῆρχον ἐν πάσαις ταῖς κόμμασι τοῦ Πηλίου ἀνά τὸ ἑλάχιστον σχολεῖον. Ἐν γένει δ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βόλου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγραμμάτων ἦν ἑλάχιστος σχετικῶς πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τῆς Ἑλλάδος παρατηρούμενα» σ. 60.

Ὁ ἴδιος γράφει ἄκόμα καὶ γιὰ τὴ βιβλιοθήκην τῆς Ζαγοράς :

«Ἐπιτρέπηται μοι δὲ νὰ συστήσω τῇ Σῆ Ὑπουργείῳ ὅσον οὐνοῖδον ἀρίστα τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως Ἐπαρχιακῶν Βιβλιοθηκῶν, νὰ μεριμνήσῃ περὶ συμπληρώσεως καὶ χρησιμοποίησεως αὐτῆς (σημ. τῆς Βιβλιοθήκης Ζαγοράς), διότι θὰ ἦναι δυστύχημα ἔντιος, ἀν παραμελουμένη καταστραφῆ Βιβλιοθήκη, περιέχουσα πλείστα σπανίας ἐκδόσεις καὶ φιλολογικὰ ἔργα χρησιμώτατα» σ. 69.

Ἡ ἐκθέσις ἔμως τοῦ Πολίτη ἔχει γενικώτερον ἐνδιαφέρον, γιατί ἐξετάζει ἀπ' ὅλες τῆς μεριῆς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Πηλίου στὰ χρόνια ἐκεῖνα, καταδικάζει τὸ ἐκπαιδευ-

(1) Δημοσιεύτηκε μαζί μὲ ἄλλες ἐκθέσεις ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας στὰ 1884.

τικὸ σύστημα πού ἦταν καθιερωμένο, καὶ ἄκόμα θίγει καὶ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀπὸ τὴ μὲν μεριά καὶ τὸ ζήτημα ἀν πρέπη νὰ διδάσκονται τὰ θερησευτικά. Ἐν αὐτῷ πρέπει ἐδῶ νὰ δημοσιεύσωμε τις πῶς σπουδαῖες καὶ ἐνδιαφέρουσες περικοπὲς τῆς, μὰ πού, τὸ ξανατονίζουμε, ἡ ἐκθέσις αὐτὴ εἶναι ὀλίγον ἀγνωστὴ.

Γράφει λοιπὸν ὁ Πολίτης :

Δυνάμεθα ἀπολύτως νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν (σημ. τῶν σχολείων τοῦ Πηλίου) ἀπολυμένοι καὶ δες, ὡς ὁ ἀλλαντοπώλης τοῦ κομμικοῦ, οὐδὲν ἐπίστανται πλὴν γραμματικῶν, καὶ ταῦτα μόνον κακῶς. Διότι κυρίως μόνον ἀνάγνωσιν διδάσκονται οἱ παῖδες, καὶ ταύτην ξηρὰν, μονότονον, ἀψυχον, ἀνευ ἐρμηνείας, καὶ ἐκτὸς τῆς ἀναγνώσεως ὀλίγην γραφὴν, ἀλλ' ἄμορφον καὶ ἀφιλόκαλον· εὐτυχῆς δὲ οἱ μαθηταὶ ὅσοι σὺν τούτοις ἀποκαμίζουσι μετὰ τοῦ ἀπολυτηρίου καὶ ἐφόδιον μαθηματικῶν γνώσεων... Διδάσκονται ὅμως δυστυχῶς πολλὰ, καὶ γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν καὶ τὰ ἱερὰ καλούμενα μαθήματα, πάντα διὰ τῆς μηχανικῆς ἀποστήθισεως... Ὁ μόνον ὁ πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἐκπαι-

Πηλιορείτης προύχοντας. Ἐνδομιασία τοῦ 16' αἰῶνα

ὕθρον αὐτῶν (τῶν μαθημάτων) δαπανώμενος χρόνος ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆτελοφορώτερον εἰς διδασκαλίαν χρησιμωτέρων μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας αὐτῶν εἶναι ὄλιγα ἀντίθετα τῶν σκοπομένων. Ὁ ἀγνοῶν τὰ στοιχειώδητερα καθήκοντα αὐτοῦ πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ τοὺς συμπολίτας του ἀναγκάζεται νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἀρνητικὴν ἠθικὴν τοῦ δεκαλόγου καὶ μάλιστα ἡ ἀγνή φυγὴ τοῦ παιδός, ἀκούοντας τὸ πρῶτον τὰς ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ δεκάτῃ ἐντολῇ ἀναγραφόμενας αἰσχρὰς πράξεις. Ἐν ἧ δὲ οὐδεμίᾳ φροντίδι καταβάλλεται πρὸς διδασκαλίαν τῶν πρώτων καὶ ἀπαραιτήτων γνώσεων ἐκ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, βλακίζεται ὁ νοῦς τοῦ παιδός διὰ μεταφυσικῶν θεωριῶν περὶ τῶν λόγων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς τριαδικῆς φύσεως τῆς αὐτῆτος καὶ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν ὡς ἀποδείξῃ τὰς σημασίας τῶν ἐπιμυστηρίων τῆς ἐκκλησίας. . . Ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀπὸ τοῦ ψεύδους πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀδελφοκτονίας ἀρχομένη, βρῖθει τοσοῦτων μαρῶν πράξεων, ὥστε καὶ αὐταὶ αἰ σχετικῶς ἀθωοῦνται ἐκ τούτων εἰσι προσφεύσονται νὰ διδάξωσιν, ἂν μὴ τι ἄλλο χεῖρον, τοῖσ' ἄλλοις στον τὸν δόλον καὶ τὴν κακοφθειαν. Ὅποιος λόγον χάριν ἐντυκώσεις εἶναι δυνατόν νὰ παραγάγῃ ἐπὶ τῆς ἀπαλῆς τοῦ παιδός καρδίας, ἢ ἀφήγησις τῶν πράξεων τῶν ἀρεστῶν καὶ εὐδοκιμούντων παρὰ τῇ Θεῷ πατριαρχῶν; Ὅποια ἠθικὰ πορίσματα θὰ συναγάγῃ ὁ παῖς μανθάνων τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὴν μητέρα τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ, ἢ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἔλαβε τὰ πρωτοτόκια ὁ Ἰακώβ, συνεργούσης καὶ τῆς μητρός, ἢ τὸν γάμον τούτου μετὰ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ ἐξαπατήσαντος αὐτὸν

Ἀδάμ, ὃν πάλιν ἐξεδικήθη οὗτος διὰ δόλου σφειρισθεὶς τὰ ποιμένα του; ἢ τὸ μιᾶς ἀδελφῶν τῶν ἀλλοφῶν τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τὸ τέχνασμα δι' οὗ ἐκράτησε παρ' αὐτῆ τὸν ἀδελφόν του Βενιαμίν; Καὶ ταῦτα, ἂν περιορισθῇ τις μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν. Ὁὐδαμῶς ἀγνοῶ, ὅτι πολλοὶ ὑπάρχουσι οἱ φρονούντες, ὅτι θεὸν νὰ μὴ θλιψομεν κείμενα κακά, μάλιστα ὅταν ὑπάρχῃ φόβος μὴ ἐκλυθῇ τοῦτο ὡς σύγκρουσις πρὸς τὴν καθεστῶσαν ἠθικὴν. Νομίζω ὅμως ὅτι πᾶσα πλαγία ἀσέβης, πᾶς ἄτοπος ἐνδοσιασμός, ἀνάγκη νὰ τίθηται ἐκποδῶν, πρακτικῶν περὶ τῆς πρώτης ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀεὶποτε θεὸν νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ ὑγιῶν καὶ ἀσφαλῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν». σ. 72—73.

Ὅσο γὰρ τὰ νηπιαγωγεῖα — ὑπῆρχαν καὶ νηπιαγωγεῖα στὸ Πήλιο στὰ 1883 — μᾶς δίνει μιὰ φωτεινὴ κριτικὴ τῆς δράσης τους.

«Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βώλου ὑπάρχουσι πολλὰ Νηπιαγωγεῖα, κατ' ὄνομα μόνον τοιαῦτα, διότι πάντα σχεδὸν ἀποκλειστικὸν προορισμὸν φαίνονται. ἔχοντα τὴν ἀνακούφιον τῶν μητέρων ἀπὸ τῶν φωνῶν καὶ τῆς ἀταξίας τῶν μικρῶν. Δύο εἶσι τὰ κράτιστα τούτων. Τὸ ἐν Βώλῳ καὶ ἐν Ζαγορᾷ. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐν πολλοῖς οὐδαμῶς διαφέρουσι τῆς κατωτάτης τάξεως σχολείου, διότι διδάσκειται ἐν αὐτοῖς καὶ ἀνάγνωσις. Ἐν τῇ τοῦ Βώλου κατακρίτεια ἐφάνη ἡμῖν ἡ ἐπικρατοῦσα διγλωσσία, διότι τὰ πράγματα κατονομάζονται ἐν τῇ πραγματογνωσίᾳ διττῶς, διὰ τοῦ ἐν τῇ λαλουμένη καὶ τοῦ ἐν τῇ καθαρῆς γλώσσης ὀνόματος αὐτῶν. Τὸ ἀποσκορακιστικὸν σύστημα τοῦτο οὐ μόνον οὐγγυσι ἐπιφέρει, ἀλλὰ καὶ ἀλεθρίαν ἐμπνέει εἰς τὰ νήπια καταφρόνησιν τῆς μητρικῆς γλώσσης. Τὸ νήπιον, ἀπαγγέλλον τὴν λέξιν ἄλατι φερ' εἰπεῖν, ἐρωτᾶται παραχρῆμα ὑπὸ τῆς νηπιαγωγῆς: καὶ καλύτερα πῶς λέγεται; καὶ ἀπελπεῖ ὡς ἀπαντήσῃ ἄλας. Καὶ οὕτω διδάσκειται ὅτι ἀρετός εἶναι καλύτερα λέξις τοῦ ψωμοῦ καὶ ὁ πατήρ τοῦ πατέρα» σ. 76.

Ὁ Ν. Πολίτης δὲν κάνει ξεχωριστὸ λόγο γιὰ τὸ Κασσαβέτειο Παρθεναγωγεῖο — τὸ πρῶτον σχολεῖο τῆς Θεσσαλίας γιὰ τὰ κορίτσια, — πού ἱδρύθηκε στὰ 1855 καὶ λειτουργεῖ ἴσα μετὰ σήμερον. Τὸ Παρθεναγωγεῖο αὐτὸ ἱδρύθηκε, ὅπως εἰπάμε, στὰ 1855 ἀπὸ τὸν Ζαγοριανὸν μεγαλέμπορα τῆς Σύρας Ἰωάννη Κασσαβέτη, καὶ στὰ 1867 ἀπὸ τὸν ἴδιον προεκίστηκε μετὰ 47 μετοχῆς τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας γιὰ νὰ σπουδάξῃ (στὸ Γυμνάσιο καὶ Πανεπιστήμιον) ἕνας

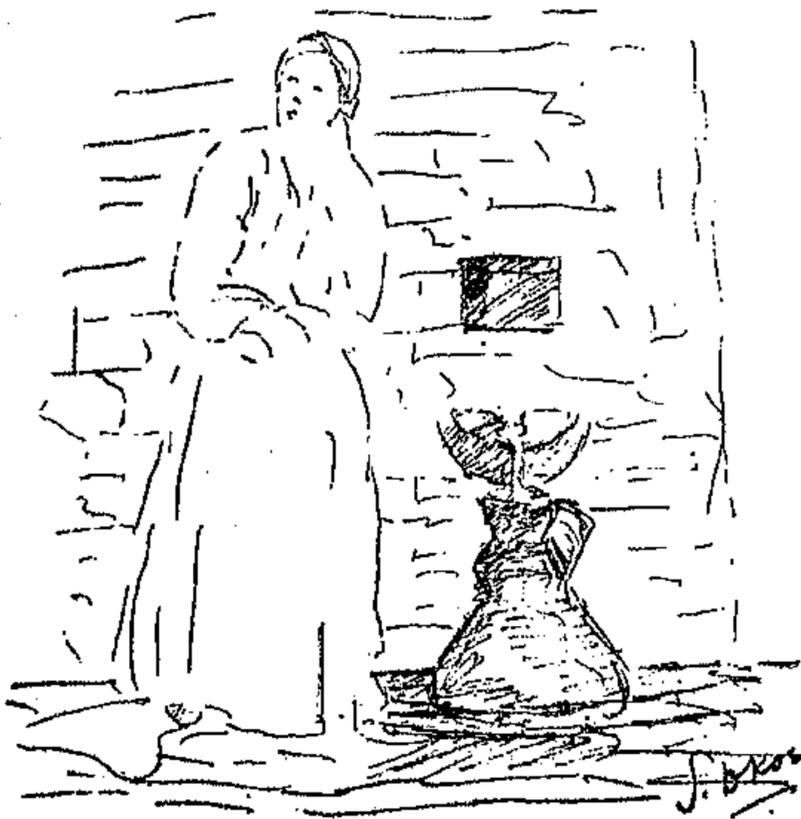
«ἕνας πτωχός, εὐφυῆς καὶ καλῆς διαγωγῆς», καὶ μετὰ τὰ ὑπόλοιπα νὰ συντηρῆται τὸ Παρθεναγωγεῖο. Ἀπὸ τότε ἔμωσ ἴσα μετὰ σήμερον, τὸ Παρθεναγωγεῖο αὐτὸ εἶχε ἀμαρτίες. Οἱ κατὰ καιροὺς κοινοτικοὶ καὶ δημοτικοὶ ἀρχόντες τῆς Ζαγορᾶς — ὄχι βέβαια ὄλοι, μὰ οἱ πῖθ πολλοὶ — ἐτρυγοῦσαν τὸ Κασσαβέτειο κληροδοτήμα δσομποροῦσαν γιὰ τὶς οἰκογενειακὰς συγγενικὰς καὶ κομματικὰς τὸς ἀνάγκας. Ἐφτασαν μάλιστα στὸ σημεῖο, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς ἀρπαχτικὰς διαθέσεις τῶν φίλων τους, ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια ἐπάνω κάτω, νὰ γκρεμίσουν τὸ παράρτημα τοῦ Παρθεναγωγείου, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν ἔτσι κάμποσα μεροκάματα καὶ γιὰ νὰ πουλήσουν τὸ ὄλικό.

Γι' αὐτὸ ἐγίνε ἕ νόμος 593 (1915), πού ὤρισε πῶς τὸ Κ. Π. θὰ τὸ διοική μιὰ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Εἰρηνοδίκη, τὸν ἀρχαιότερο δάσκαλο, τὸν σχολάρχην, ἕνα γιαιτρὸ τοῦ χωριοῦ καὶ τὸν ἐκάστοτε πρόεδρο τῆς Κοινότητος. Ὡστόσο καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ δὲν μπόρεσε νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὸ ἰσχύον κόμμα. Ἐτσι, πέρυσι (1930) ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ πρόεδρος τῆς Κοινότητος Ζαγορᾶς χάλασε τὸν κόσμο γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸ Κασσαβέτειο Παρθεναγωγεῖο. Γιατί; Γιατί εἶχε «μεγάλαι» σχέδια νὰ ἐφαρμόσῃ. Ποιά; Τὰ «εὐκόλως ἐννοούμενα παραλείπονται». Σημειῶνω μόνον πῶς σήμερον ἡ περιουσία του — ἂν δὲν τὴν πλιατζικολογοῦσαν, θὰ εἶταν μεγαλύτερη — εἶναι ἐπάνω κάτω 4 1/2 ἑκατομμύρια, πού μετὸς τῶν τόκων τους θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ ἕνα πρῶτης τάξεως σχολεῖο, πρότυπο σ' ὄλο τὸ Πήλιο. Κι' ὅμως ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν κρατούντων εἶναι νὰ κλείσουν τὸ Παρθεναγωγεῖο, καὶ ὄχι νὰ τὸ μεγαλώσουν. Ὅσο γιὰ τὶς ὑποτροφίαι, οἱ κρατοῦντες καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δὲν παραδέχονται πῶς τὰ παιδιὰ τῶν πτωχῶν πρέπει νὰ σπουδάζουν μετὰ κληροδοτήματα, γι' αὐτὸ τὰ διαθέτουν στοὺς «φίλους» τοῦ κόμματος.

* * * Ἀπὸ μερικὰ προικοσύμφωνα καὶ συμφωνητικὰ τοῦ 18ου αἰῶνα, γίνεται φανερό

Στὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ τὰ λένε . . . Σκίτσο τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κόσμου

Στὴ Ἡρώση τοῦ Κράλη (Ζαγορᾶ) Σκίτσο τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κόσμου

πῶς δὲν εἶταν ὑπερβολικὸς ὁ Κωνσταντᾶς μετὰ τὸ Φιλιππίδη ὅταν, στὴ Νεωτερικῆ Γεωγραφία τους (Βιέννη 1791) παρουσίαζαν τὶς κοινότητες τοῦ Πηλίου ἀνθούσας καὶ τὰ σχολεῖα τους πολὺ καλὰ ὀργανωμένα (γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη βέβαια). Μερικὰ μάλιστα ἀπὸ τὰ τέτοιου εἶδους ἔγγραφα μᾶς δίνουν ἕνα μέτρο καὶ τῆς γλωσσικῆς κατάρτισης τῶν γραμματισμένων τῆς ἐποχῆς, ἐκείνης, κι' ἀκόμα μᾶς δείχνουν καὶ τὴ μεγάλη ἐπίδραση πού εἶχε ἡ τούρκικη γλῶσσα. Ἄν καὶ στὰ χωριά τοῦ Πηλίου δὲν ὑπῆρχαν Τούρκοι, ὡστόσο πολλὰς τούρκικες λέξεις πέρασαν στὴν καθημερινὴ χρῆση. Νὰ καὶ ἕνα δείγμα. Πρόκειται γιὰ ἕνα συμφωνητικὸ ἀπ' τὰ 1792 γιὰ τὰ χτηματικὰ σύνορα τῶν δύο χωριῶν Ζαγορᾶς καὶ Μακραράχης.

«Τὰ σύνορα τῆς Ζαγορᾶς ἀπὸ τὰ σενέτια (1) ὁποῦ ἔχουν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: Τὸ χεῖλος θαλάσσης ἢ κουμοῦλ (2) ἕως καλογήρου σοκιά καὶ ἕως ἀδριαλοῦ καλόβι. Ἐπειτα κουκουλι βρούσις, καὶ Πούντου στερεσι (3) καὶ ἐκεῖθεν ἕως ἀποστόλη σοκιάς καὶ

(1) σενέτια: τουρκ. λέξη=εἶδος τίτλου ἰδιοκτησίας.
(2) κουμοῦλ: τουρκ. λέξη=ἀμμουδιά
(3) στερεσι: τουρκ. λέξη=βράχος.

μούτζου *ταρλασί* (1) και ἔως παρὰ λάκα. Κι' ἐπειτα δοῦκα βρύσις και ἔως τζαγγί χωράφι και ἔως ἄγιον ἤλιον κρεμιζμένον και ἐπειτα σπανοῦ χωράφι και ἔως κλονι πέτρα και τέλος *πλιασίδι* (2)

Τὰ σύνορα πάλιν τῆς Μακραραχῆς ἀπὸ τὸ χοντζέτι (3) τῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Ἀπὸ τὴν κοιλίαν θαλάσσης, τζούκα γιαννά και γιαννάκι ράχη ἔως τὸ ἄλῶνι τοῦ ταξιάρχου, ἐπειτα ταξιάρχη μοναστήρι και ἐκείθεν κρυφονέρι, ἐπειτα μούτζα και ἐκείθεν παρὰ λάκα δοῦκα τζουμοσί. Ὑστρίτζα και ἄγιος ἤλιος κρεμιζμένος. Ἐπειτα πέτρα ἔως αὐτήγηρα στερεσί, κισσὲ ταρλασί και τέλος πλιασίδι.

Ἐἰς τὴν διάληψιν τῶν ἀνωτέρω συνόρων τῶν δύο διαφερομένων μερῶν, τὰ ὁποῖα κατ' ὄνομα ἐστερεώθησαν ὡς οἱ συνελθόντες ἡμεῖς οἱ γέροντες και λοιποὶ ραγιαδες τῆς Μαγναρῆς ὡσαύτως και τῆς Μακραραχῆς, ἕτερον ἀπὸ μίαν πολυχρόνιον λογομαχίαν και νιζάν, τέλος πάντων κοινῇ διασκέψαι και γνώμη και ἀποφάσαι τῶν δύο μερῶν ἐκρίθη εὐλογον και ἐσυμφωνήσαμεν ἀναμεταξύ ἡμῶν εἰς τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἀπὸ τὰ διαφερόμενα μέχρι τοῦ νῦν σύνορα οἱ μὲν μακραραχιῶτες νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ παρασυνορίζουν και νὰ καταβαλνοῦν κἄτω ἀπὸ τὰ σύνορα ὁποῦ δικαιούμεθα οἱ ζαγοριανοὶ ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθησαν και νὰ προξενοῦν πάλιν σκάνδαλον και νιζάν, ὡσαύτως δὲ και οἱ ζαγοριανοὶ νὰ μὴν ἔχομεν ἄδειαν νὰ πηγαίνωμεν ἐπάνω τῶν συνόρων ὁποῦ δικαιούνηται οἱ μακραραχιῶτες και ἐδηλώθησαν ἀνωτέρω. Τὸ μετὰ τῶν συνόρων τούτων τῶν δύο μερῶν νὰ μὴν χαλιγέρι (τουρκ. λέξη = ἀκαλλιέργητος) και τρόπον τινὰ μουστερέκιον διὰ βοσκὴν ζώων και τῶν δύο μερῶν. Πρὸς τούτοις δοῦ μούλικα και χωράφια εἰράθησαν προγονικά και ἔπαλαι τῶν ζαγοριανῶν μετὰ τῶν διαφερομένων συνόρων, αὐτὰ ταῦτα νὰ τὰ δουλεύουσι και νὰ τὰ καλλιέργουσι εἰς και τὸ ἐξῆς μηδενός ἀντιλέγοντος ἄλλα ὅμως εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν και ἐξουσίαν νὰ ἀνοίξουν διὰ νὰ μὴν προξενήσουν σκάνδαλον και νιζάν, και περὶ τῆς κρίσεως ταύτης ἐκρίθη εὐλογον και δικαίον και ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ δίδουν οἱ ζαγοριανοὶ πρὸς τοὺς μακραραχιῶτας σενεβί ἦτοι ἐτήσιον διομόν γρόσια εἴκοσι ἦτοι 20 : γιὰ νὰ λήξῃ πλέον εἰς τὸ ἐξῆς κάθε τοπικὸς και περὶ συνόρων

Χωματοπούλα Πηλιορείτισσα με τὸ τασιέρι Σκίτσα τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κόρμευ

(1) *ταρλασί* : τουρκ. λέξη = χωράφι.
 (2) *πλιασίδι* : = κορφὴ Πηλίου (ολαδικὴ λέξη).
 (3) *χοντζέτι* : τουρκ. λέξη = εἶδος τίτλου ἰδιοχτησίας.

νιζας και λογομαχία και ἀνεφαρίσασμεν κοινῇ γνώμη και συμφωνία ὅπως ἀπὸ τῆς σήμερον και εἰς τὸ ἐξῆς οἱ μακραραχιῶτες νὰ ἴμωροῦν νὰ κρεζενθέρουν (4) ἀπὸ τοὺς ζαγοριανοὺς προσθήκη τινὰ τῶν ἢν εἶπομεν εἴκοσι γρόσιον μέχρι και ὁβολοῦ και οἰαδήποτε προσφύμοι τοπικῇ οὔτε νὰ ἴμωροῦν νὰ κινήσουν ἄλλον νιζάν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. Ὁσαύτως δὲ και οἱ ζαγοριανοὶ νὰ μὴν ἴμωροῦν νὰ ἐλαττώσουν τι ἀπὸ τὴν συμφωνίαν τῶν εἴκοσι γρόσιον, ἀλλ' οὔτε νὰ κινήσουν και αὐτοὶ νιζάν τινὰ κατὰ τῶν μακραραχιῶτων. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν και ἀσφάλειαν τῆς γενομένης μεταξὺ συνθήκης και συμφωνίας, ἔγινε τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν ἐπιμάρτορον γράμμα, καταστρωθὲν εἰς δύο ἴσα ἀπαράλλακτα, και τὸ μὲν ἔλαβον οἱ ζαγοριανοὶ, τὸ δὲ οἱ μακραραχιῶτες πρὸς διηρηκὴ πίστωσιν και ἀπόδειξιν :

1792 : Νοεμβρίου 1. — ».

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε πῶς κάθε ἑπτὰ χρόνια διορίζονταν σὲ κάθε χωριὸ οἱ ἐχτιμητές, ποῦ ἡ δουλειὰ τους εἶταν νὰ ἐχτιμοῦν ἔλα τὰ χτήματα τοῦ χωριοῦ και νὰ τὰ περνοῦν στὴ μάνα (γενικὸ χτηματολόγιο). Ἔτσι μὲ βίαση τὴν καταγρχφῆ αὐτῆ, ἐγίνονταν ἀπὸ τοὺς προεστώτες και τὸ χρονιάτικο δευτέρω ποῦ χρησίμευε γιὰ τίς τοπικὲς φορολογίες.

Ἄς ἐρῶμεν τώρα στὴ σύγχρονη πολιτικὴ και κοινωνικὴ ἱστορία τοῦ Πηλίου.

Σὲ εἰδικὴ μονογραφία ἔχω γράψαι πότε και πῶς ἔγινε ἡ ἐπανάσταση τοῦ Πηλίου στὰ 1821 και πόσο βίασταξε (1). Γι' αὐτὸ θὰ δώσω μοναχὰ ἔδῳ μερικὲς σημειώσεις γιὰ τὰ ἐπαναστα-

τικὰ κινήματα τοῦ Πηλίου στὰ 1854 και 1878.

Στὰ 1851 (28 τοῦ Μάρτη) (2) μὲ στρατιωτικὸ ἀρχηγὸ τὸ Νικόλαο Γ. Φιλάρετο (3),

(*) Ἰταλ. = νὰ ἔχουν ἄξιωση.
 (1) Κοίτα τὸ βιβλίο μου : Ἡ Ἐπανάσταση τῆς Θεσσαλομαγνησίας στὸ 1821.
 (2) Στὸ χωριὸ ἑμῶς Μπρομύρι πρωτοἄρχισε τὸ κίνημα στὶς 25 τοῦ Μάρτη.
 (3) Κατάγονταν ἀπὸ τὸ Μπρομύρι. Πῆρε μέρος στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Κ' ἕτερα ἀπὸ τὸ 1834, ἐγκαταστάθηκε στὸ Ξηροχώρι (Ἰστορία). Στὸ

ἐπικινδύνισαν τὰ εἰκοσιτέσσερα χωριὰ χωρὶς ἑμῶς νὰ μπορέσουν νὰ κρατηθοῦν και ποῦ.

Πολλὲς λεπτομέρειες γιὰ τὸ κίνημα τοῦ 54 δὲν ξέρουμε.

Ξέρουμε μοναχὰ πῶς ἀπὸ Λαυκο-Μπρομύρι ἀρχισε τὸ κίνημα, και στὰ χωριὰ αὐτὰ πῶς ὑψώσαν δική τους σημεῖα ποῦ ἔγραφε :

1851
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ
 ΛΟΓΟΚΡΑΤΟΡΙΑ
 ΣΙΜΕΑ ΛΑΥΚΟΣ —
 ΜΠΡΟΜΥΡΙ

Κι' ἕνας Πηλιορείτης διανοούμενος : Ὁ κ. Γιάννης Κορδάτος, ὁ ἱστορικὸς τοῦ «Πηλίου», στὸ γραφεῖο του

Ὅσο ἡ τοπικὴ παράδοση, ποῦ εἶναι ἀκόμα ζωντανή, λέει πῶς οἱ «προὔχοντες» ἀντέδρασαν. Ὅλοι τους κράτησαν ἐχτρικὴ στάση στὸ κίνημα και τὸ καταπολέμησαν ὅσο μπορούσαν.

Ὁ Δεσπότης μάλιστα τοῦ Βόλου (Δημητριάδος) ὁ Γαβριὴλ ἔβαλε τ' ἀδύνατα δυνατὰ του, γιὰ νὰ διαλυθῆ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ κίνημα.

Ὁ Κρέμος (Γενικὴ Νεωτᾶτη Ἱστορία τομ. Π' Ἀθ. 1890 σ. 1125) γράφει πῶς ὁ Δεσπότης αὐτὸς ἔβγαλε στὶς 22 τοῦ Μάρτη ἐγκύκλιο σ' ἔλους τοὺς παπάδες και κοτζαμπάσηδες τοῦ Πηλίου, κ' ἔλεγε πῶς οἱ Τοῦρκοι στὸ Βόλο «κατατρόπωσαν τοὺς ἀντάρτας και τοὺς ἐθανάτωσαν και τοὺς ἐτραυμάτισαν και τοὺς κατεδίωξαν εἰς τὰ βουνά». Κι' ἀκόμα πῶς ὁ ἴδιος εἶναι σὲ ἀσφαλισμένο μέρος μέσα κελκι και ὅτι αὐτὸς και οἱ πρόκριτοι τοῦ Βόλου πῆγαν και ἐπροσκύνησαν τὸν Πασᾶ ποῦ εἶταν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ. Διέταξε ἀκόμα ἀπὸ κάθε χωριὸ δύο προὔχοντες νὰ κατέβουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Πασᾶ, και ἀπογοήτευε τοὺς πηλιορείτες μὲ τὴν Ἐγκύκλιό του λέγοντας πῶς 10 χιλιάδες ἀγγλοὶ στρατιῶτες ἦρθαν στὴν Πρέβεζα γιὰ νὰ καταδιώξουν τοὺς ἀντάρτες και πῶς και στὸ Βόλο θὰ ἐρχότανε 10 χιλ-

1851 εἶταν ἀπόστρατος ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς.

λιάδες ἀγγλέζοι και ἀραπάδες στρατιῶτες γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἀντάρτες.

Ἡ ἐγκύκλιός του τελείωνε μάλιστα ἔτσι :

«Σπεύσατε λοιπὸν και πληροφόρησατε τὸν λαόν, διὰ νὰ μὴν ἀπαιθῆ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ψευδαῖς λόγους. Πασχίσατε, ἂν φανῶσιν ἀντάρται, νὰ τοὺς πείσατε διὰ ν' ἀναχωρήσουν, διότι θὰ νὰ γίνουν αἰτία νὰ καταστραφῶσι τὰ χωριὰ και οἱ κάτοικοι και πολλοὶ θ' ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν κείναν' και, ἂν δὲ τὸ ἐναντίον, οὔς παραβιάσουν, νὰ κλειοθῆτε εἰς τὰ γερότερα σπίτια, ν' ἀντιπαταγθῆτε και νὰ τοὺς κτυπήσατε και νὰ στείλετε εἰδησιὴν ἐδῶ διὰ νὰ προφθάσωσι στρατεύματα' και ὅταν φθάσωσι τὰ στατεύματα αὐτῶν, νὰ βάλετε ἀπάνω εἰς τὰ σπίτια, ἦτοι νὰ ὑψώσατε, ἀπὸ ἕν μανδύλι κόκκινον, διὰ νὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι ἐκεῖ πιστοὶ ὑπῆκοοι».

Τὸ θέλημα τοῦ Δεσπότη ἔγινε. Σὲ λίγο τὰ χωριὰ προσκύνησαν και τὸ κίνημα ἐσθῆσε.

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1878 ἀρχισε στὶς 15 τοῦ Γενάρη. Μὰ και στὴν ἐπανάστασή αὐτῆ, ποῦ εἶναι ἕνας ἱστορικὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ Πηλίου και τῆς Θεσσαλίας, οἱ κοτζαμπάσηδες δὲν ἔπαιξαν καλύτερο ρόλο.

Τὴν ἐπανάσταση αὐτῆ κυρίως τὰ ἀστικὰ στοιχεῖα τὴν προετοίμασαν και ὀργάνωσαν καθὼς και μερικοὶ καπιτανεοὶ.

(Ἀκολουθεῖ) ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟ ΝΕΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ «ΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ»

Ο Παλαμάς είναι ο μόνος από τους σύγχρονους που καλλιέργησε όλα τα είδη του ποιητικού λόγου. Στην εποχή μας, που η λυρική έξαρση δίνει συγκλίνοσες ζωηρές και δυνατές, ο Παλαμάς με την τολμηρή και πρωτότυπη εμπνευσή του δε διάτασε να καταπιαστή με το έπος («Φλογέρα του Βασιλιά») και με το δράμα («Γρισεύγενη»). Κι' ακόμα ή φαντασία του, όταν θέλησε να εξηγήσει το ανώτερο Είναι μας, έφτασε στα σύνορα της φιλοσοφίας. Για το αυτο ή καθαυτό λυρική του ποίηση κλείνει μέσα της απ' όλα τα στοιχεία, τα έπικά, τα δραματικά, τα φιλοσοφικά και σ' όποιον προσέξει, δείχνει φανερά, πώς στο βάθος της συγκεντρώνει την πονεμένη κραυγή του ανθρώπου που γυρεύει τη λύτρωσή του από τις λογικές αμφιβολίες που πιέζουν και τυραννίζουν τη συγκαιρινή μας εποχή.

Τα γνωρίσματά αυτά παρατηρούμε και πάλι στο τελευταίο του ποιητικό βιβλίο («Περάσματα και Χαιρετισμοί» 1931. Έκδοση Κολάρου σελ. 216). Κι' αν στην «Ασάλευτη ζωή» και στην «Πολιτεία και Μοναξιά» ο Παλαμάς φαίνεται ζωγραφικώτερος, στους «Βωμούς» και στα «Παράκαιρα» αίσθηματώτερος, εδώ μας δείχνεται φιλοσοφικώτερος. Μέσα σε γοητεία ποικίλων ρυθμών, απαντούμε μια θρησκευτικότητα, θά λέγαμε ένα τόνο υποβλητικής μυστικοπάθειας, όταν ακούμε τον ποιητή να ζητή τη βοήθεια του Θεού με τη βαθεία φωνή του άμαρτωλού, στην άναμονή της Δεύτερης Παρουσίας, στην επίκληση του Χριστού για να τον κρατήσει μακριά από τις κακίες του κόσμου, στον παντοτινό πόλο της άγνωρης γαλήνης, στη σπαρταχτική διαβεβαίωση:

Είμαι από τη σάρκα λυτρωμένος
κάτι εντός μου ακόμα κι' αν πονή,
είν' ο πόνος που πονεί κι' ο Έσταυρωμένος.

στον «Εσπερινό», «σά μιας ιδέας λαχτάρισμα σ' ενός καημού αύρανό», στο έλαρό φως μιας Παναγίας, μέσα σε μια λειτουργία, αληθινή θυσία μυστική.

Ο ποιητής μας, αφού χάρηκε όλες τις δεκατέσ χαρές, κι' αφού γύρισε όλους τους κύκλους των δικών του κόσμων, στέκεται τώρα κι' αυτιάζεται ανάμεσα γής και ουρανού:

Κάποιος ά! πονεί,
που για να μην πονή θάδινα τη ζωή μου
θάδινα της ζωής μου κι' όσα χρόνια
μου μέλλεται να ζήσω,
μονάχα μια στιγμή
για να τον αντικρύσω.

Ο πόνος του άλλου τον ταραίζει, τον συνεπαίρνει, το κλάμα και το καρδιοχτύπι τον λυγίζει, δε θέλει κανείς να πονή άπάνου στη γή, ο τρόμος που φέρνει ο πόνος είναι μισητός.

Κάτι με δέρνει,
κάτι με λυγίζει σαν κλωνάρι,
που δε θάχη του λουλουδιού τη χάρη,
κάτι άξήγητο που, μόλις το αίστανθώ,
σά να με συνεπαίρνει
σέ θυό.

Νιώθουμε πολύ καλά τη λαμπρή και άρμονική έκφραση αυτής της πίστης και το μεγαλείο που την εμπνέει, μα ο ποιητής αν προχωρούσε πιο πέρα, προς την αποκάλυψη της βαθύτερης αιτίας, πόση λυρική συγκίνηση ακόμα έίτανε δυνατά να μας χάριση! Γιατί το μάτι του δημιουργού της νεώτερης ποιητικής μας παράδοσης είν' έρευνητικό και ξέρει να βλέπει πέρ' από το πάθος και τ' όνειρο, άτόφια την πραγματικότητα. Έχει πιά ώριμάσει ή αίσθηματική του συνείδηση κι' έχει περάσει στη μακαριότητα, απ' όπου με τη μεθυστική ποικιλία και το σπινθηρισμό του πνεύματός του, μας οδηγεί στους άνέγνωστους δρόμους του κόσμου του.

Σκορπίστε κηνός, έγνιες, κοιμηθήτε,
συλλογισμοί,
κι' εγώ κι' εσύ και οι φίλοι, παντρευθήτε
με τη στιγμή!

Μα πάνου απ' όλα τον κυριεύει κυριαρχικά κι' ακατάπαυστα το συμπνευτικό συναίσθημα. Να βυθίζεται στη σιωπή, στην άνυπαρξία, να λατρεύη τη στιγμή για ζωή και για θάνατο, ν' αντικρύζει τη θλίψη με ήρεμία και

καρτερικότητα, ν' αληθεύη τ' όνειρο σ' ένα τετράπλοιο μπροστά του όρίζοντα, ή φαντασία και ή χαρά σά σκιάχτρα να διαβαίνουνε τρεφύρω, ν' αποστρέφεται την όρμη και την όρμη, σαν άντάρτισες, στο γέροισμα του ήλιου να βλέπει, το καμίνι του πάθους και στη λαύρα του τραγουδιού ν' αντικρύζει τη όροσιά της ψυχής, να ταλανίζει τον άνθρωπο που ή μοίρα του τον έπλασε για να γελά και να γελιέται και να συμπονά τη φτωχότη ζωή των έρημων χελιδονιών.

Να συλλογίζεται ακόμα τη γυναίκα του παλιού καιρού, που, όμοια φραγκοπαναγιά, ξέραινε τον πέθο και φεύτιζε την πλήξη, ενώ από τότε που σήκωσε παντιέρα, δε λυγά σκυφή έμπρός στον άντρα, μα με το δικό της μεθήσι τονέ μεθά κι' αυτόν. Έτσι ο ποιητής νιώθει την άγάπη όχι σά δουλεία και στεφάνι μαρτυρίου, μα σαν ένα θείο χαμόγελο άξιο να το τραγουδήσει ή λύρα. Και λιμπίζεται τα νιάτα, τα ώραια τα νιάτα, με ύγεια, ζωή, χρυσή μοίρα και καλή καρδιά, γιατί όλος ο κόσμος γι' αυτά είναι και για τα νιάτα ύπάρχει, ή σάρκα ζωντανεύει την ύλη με την όμορφιά.

Έθα, και μέσα στη μαύρη σκότη
φέρνεις τό φέγγος και τό μαγνήτη,
φέρνεις των όλων τη λημονιά.

Η λημονιά μονάχα μπορεί να σθήση τον πόνου, να μετριάση το βόγγο και να σκορπίση τη μαύρη σκέψη. Η άγκαλιά της μούσας είναι πλανερή, κρύβει μέσα της φίλτρα και βοτάνια μαγευτικά. Κι' όμως κι' εκεί

της είμας τό παιγνίδι
δέ φελα,
σκυλία, σιωπηλά
τό τράς άγριο πονίδι
της είμας τό παιγνίδι.

Και ξαναγυρίζει ο ποιητής στις παλιές του θύμησης, στα χρόνια τα φευγάτα. Λημονημένα, γοργοσθημένα τα όράματα, τα πρόσωπα ίσκιου, οι τάφοι μιλούν. Τα πεπρωμένα άνήλεα στέκουν μπροστά μας, για να μας συνοδεύουνε τους κρυφούς καημούς. Κ' οι καημοί βλοι τρέχουν από την καρδιά στη φαντασία του ποιητή και παίρνουνε σάρ-

κα και έστω, γίνονται ποιητικά πλάσματα.

Τα χτεσινά ξαναγυρνούν, το στίχου τσιρινά,
τα τσιρινά των περασμένων είναι ή νοσταλγία
λυγμός και καιεί σαν την άρρώστια την ιώδη γεννά,
σά βλατιομένα ασάλευτο νερό συχνά κι' ή υγεία.

Ο στίχος του Παλαμά, πολύτροπος και πολυκύμαντος, είτε δεμένος σφιχτά με το ρυθμό και τη ρήμα, είτε λυτός κι' ελεύτερος, μα πάντα υπεταγμένος στο νόημα της τέχνης, φανερώνεται πότε σά μουσική όρχήστρα πολυόργανη, πότε σά μονόφωνο τραγούδι αίσθηματικό τονισμένο στην ιδιαίτερη δική του λύρα. Ο Παλαμάς φέρνει πάντα στην ψυχή του βαθύ το αίσθημα της μουσικής και θυμούνται ακόμα τώρα οι συνομηλικοί του στο Μεσολόγγι, πώς, όταν έίτανε πολύ νέος, τραγουδούσε παθητικά τα ρομαντικά τραγούδια της εποχής συνοδεύοντας τα ο ίδιος στην κιθάρα

Για το αυτο μια μουσική σκέψη άστέρυτη που ρέει το λυρικό ένθουσιασμό, είναι όλη του ή ποίηση. Με τον ένθουσιασμό αυτό έξιθανικεύει την πλάση και τον άνθρωπο, προσφέρει σε ήδονιστικό κέρασμα την άγάπη, το σεβασμό, την έλπίδα, το φόβο, το έλεος, τη συμπόνια, όλα τα αίσθηματα που ανεβάζουνε τον άνθρωπο πάνω από τον έαυτό του. Κι' αν φαίνεται δισταχτικός έμπρός σε νέους «Μεσσίες ώχρους», κι' αν δε στρέφεται όλόβρολος προς καινούρια ιδανικά καχρή, μα στέκεται συχνά στέρεος κι' άφροσιωμένος στα σύγχρονα κοινωνικά παραδομένα, για το αυτο ίσα-ίσα δεν μπορεί κανείς να το άρνηθής, πώς είναι ή χαρακτηριστικώτερη ποιητική πηγή του καιρού μας, ο τεχνίτης που γεμίζει με την άξιοσέβαστη έργασία του δλάκερη την εποχή μας και την έπηρεύει, την ταραίζει, την ανασταίνει, της δίνει φτερά για μελλούμενους λαμπρούς δρόμους, αυτός δημιουργός και πλάστης, άξιος, άδάμαστος, ακατάλυτος, πιστός, όρθός και άγρυπνος, σά μαχητής σ' έναν άγώνα για το πνεύμα, μέσα σε μια κοινωνία λιγόπιστη, λιγέψυχη, άτονη κι' άδιάφορη. Για το αυτο

Του πρέπει τό τραγούδι, αφού απ' τα πρώτα χρόνια
κι' ως το καιρού τα χιόνια
ζη γέροντας να ύψηση το όνειρου ένα παλάτι
με άτάραχο, άναμένο τον ίδιο λογισμό.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας»,

ΤΟ ΝΕΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ κ. Τ. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

Ἰσπερ ἀπὸ λίγες ἡμέρες, στὸ θέατρο «Μοντιάλ» θάνεβῃ τὸ καινούργιο ἔργο τοῦ κ. Τίμου Μωραϊτίνη «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας». Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῷ, μολονότι σὲ πολλὰ του σημεῖα θὰ θυμίζῃ ἐπιθεώρηση, εἶναι γρημμένο μὲ ἀξιόσεις τόσο λογοτεχνικές, ὅσο καὶ ἱστορικές. Σχετικὰ μὲ αὐτὸ, στὰ παρασκήνια τοῦ Μοντιάλ εἶδα καὶ τὸ συγγραφέα του κ. Μωραϊτίνη καὶ τὸ σκηνοθέτη του κ. Σπύρο Μελά, ποῦ εἶχαν τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ ἀνακοινώσουν τὰ ἀκόλουθα.

Ὁ κ. Μωραϊτίνης μοῦ εἶπε :

—(Ὅπως ὄλα τὰ πράγματα καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» ἔχει τὴν ἱστορία τῆς καὶ τὴν φιλικία τῆς. Ἐκάμε αἰσθητὴ τὴν ὑπαρξὴ τῆς στὰ 1926, ὅταν πρωτοσκέφθηκα νὰ γράψω ἕνα ἱστορικό ἔργο, μέσα στὸ ὁποῖο θὰ ἐκλεινα τὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας. Τὴν πρόθεσή μου αὐτὴ ἀνεκοίνωσα σχεδὸν ἀμέσως στὴ Μαρίκα Κοτοπούλη καὶ ἀρχίσαμε νὰ μελετοῦμε τὸ πρᾶγμα. Στὴν ἀρχὴ ἡ Μαρίκα ἦταν ἐνθουσιασμένη καὶ ἔδειχνε ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰνεβάσῃ ἕνα τέτοιο ἔργο. Ἡ μελέτη ὅμως τῶν λεπτομερειῶν τὴν ἐπέισε, ὅτι τὸ ἀνέδασμα θ' ἀπαιτοῦσε μεγάλες δαπάνες καὶ γι' αὐτὸ προτίμησε νὰναβάλῃ. Πέρασαν δυὸ χρόνια καὶ τὴν ἴδια πρόταση ἔκαμα στὸν κ. Θεοδωρίδην Καὶ καΐνος, πρὸ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἀνεβάσματος, ἀναγκάσθηκα νὰ μὴ δεχθῆ. Ἀλλωστε, ἂν δὲν κάνω λάθος, σὲ μιὰ συνομιλία μας σὰς εἶχα ἐκθέσει τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι μὲ ἔκαναν νὰ προτιμῶ τὸ ἔργο μου αὐτὸ, μολονότι εἶχε παλὺ ἐπιθεωρησιακὸ χαρακτήρα, νάνεβῃ μᾶλλον σὲ θέατρο πρὸς πρὸς σὲ θέατρο ἐπιθεωρήσεως. Γιατὶ τὸ κοινὸ, βλέπετε, τῶν θεάτρων τῆς ἐπιθεωρήσεως εἶναι συνειθισμένο μὲ ὀρισμένου τύπου ἐπιθεώρηση, καὶ ὑπῆρχε φόβος, μόλις ἀντίκρυζε ἕναν τύπο ἐπιθεωρήσεως στὸν ὁποῖο ἢ πρὸς καταλαμβάνει πολλὴν ἔκταση, νὰ μὴν ἐνθουσιασθῆ πολὺ. Ἐνῶ στὸ θέατρο πρὸς πρὸς, πηγαινόντας τὸ κοινὸ μὲ τὴν προκινῆση πῶς θὰ ἴδῃ ἔργο πρὸς πρὸς κυρίως, θὰ ἐβλεπε κάτι πρὸς εὐχάριστο, πρὸς τερπνὸ, καὶ τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν προτιμώτερο. Πολὺ ἀργότε-

ρα, ἀνεκοίνωσα στὸν κ. Ἀργυρόπουλο τὴν ὑπαρξὴ τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἀθήνας», ὁ ὁποῖος μὲ ἐνθουσιασμὸ δέχθηκε νὰ τὴν ἀνεβάσῃ. Ἰσπερ ξαναμελετήσαμε τὸ ζήτημα τῶν ἐξόδων καὶ βρήκαμε ὅτι, μὲ πολλὴν οικονομία, χρειάζονταν 150 χιλιάδες δραχμές. Ὁ κ. Ἀργυρόπουλος κατ' ἀρχὴν ἐδέχθη, ἀλλὰ σιγά-σιγά διεπίστωσα ὅτι τὸ ἀνέδασμα αὐτὸ τὸν ἐφόβιζε. Ἐπαύσαμε νὰ συζητοῦμε γιὰ τὸ ἔργο, καὶ τότε τοῦ εἶπα ὅτι μποροῦσα ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου νὰ βγάλω μιὰ κωμῶδιον. Ὁ Ἀργυρόπουλος τὸ ἐδέχθη εὐχαρίστως, καὶ ἔτσι ἐδημιουργήθη ἡ «Αἰωνία Ζωὴ», τὸ ἔργο ποῦ ἔπαιξε μὲ ἐπιτυχία ὁ θίασος Ἀργυροπούλου. Ὁ κ. Μακέδος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε πληροφορηθῆ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἔργου μοῦ καὶ ἔκαμε προτάσεις νὰ τὸ ἀνεβάσῃ αὐτός. Ἐγὼ δὲν εἶχα καμμιά ἀντίρρηση, τοῦ ἐξήγησα ὅμως πῶς ἦταν δαπάνηρὸ αὐτὸ τὸ ἀνέδασμα, καὶ ὅταν εἶδα ὅτι τὰ ἔξοδα δὲν τὸν ἐφόβιζαν, ἔθεσα ὡς ὄρο νὰ μὴν παιχθῆ τὸ ἔργο μου ἀπὸ ἡθοποιούς τοῦ ἐπιθεωρησιακοῦ θεάτρου μόνον, ἀλλὰ νὰ καταρτίσῃ εἰδικὸ θίασο γιὰ τὸ ἔργο, συμπληρώνοντας τὸν ἀρχικὸ θίασὸ του μὲ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα ἀπὸ ἡθοποιούς τοῦ θεάτρου τῆς πρὸς πρὸς. Ὁ κ. Μακέδος τὸ ἐδέχθη καὶ τὸ ἔργο ἤδη ἀνεβαίνει. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς «Ἱστορίας». Ἰσπερ, γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου ἐπιτρέψτε μου νὰ μὴ μιλήσω. Σὲ λίγο τὸ ἔργο θὰ φανῆ καὶ ὄλοι θὰ ἴδουν καὶ ποιῆς ἦταν οἱ προθέσεις μου καὶ ἂν ἐπέτυχῃ στὴν προσπάθειά μου.

Ὁ κ. Σπύρος Μελάς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναλάβει τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ ἔργου, μοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς :

— Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» εἶναι ἕνα ἔργο συναδέλφου ἀγαπητοῦ καὶ δὲν μποροῦσα νὰ μὴν ἀναμειχθῶ στὸ ἀνέδασμά του κατὰ τρόπον ἐνεργόν. Ἀλλωστε ἡ τάση μου ὑπῆρξε ἀνέκαθεν — καὶ αὐτὸ τὸ ξέρετε πολὺ καλά — νὰ προσφέρω τὰ μικρὰ μου φῶτα εἰς τοὺς συναδέλφους καὶ νὰ βοηθῶ εἴτε ὡς σκηνοθέτης, σκηνοθετώντας τὰ ἔργα τους, εἴτε

ὡς διευθυντὴς θεάτρου ἀνεβάζοντάς τα. Γενικῶς, μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι ὄλα τὰ ἔργα μὲ ἐνδιαφέρουν ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως. Εἰδικῶς ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» μὲ ἐνδιαφέρει καὶ ὡς ἕνα κομμάτι ποῦ συνδέεται μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ τόπου γενικῶς, καὶ καὶ ὡς ἔργο ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ Τίμου, ἡ ὁποία στὶς τελευταῖες τῆς ἐκδηλώσεις παρουσιάζει στοιχεῖα συγχρονισμένης θεατρικῆς ἀντιλήψεως. Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας» εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα στὰ ὁποῖα ὁ Τίμος φαίνεται νὰ ἔχη διδαχθῆ πολλὰ ἀπὸ τὴν πείρα τῆς τελευταίας θεατρικῆς τεχνικῆς. Μὲ τράβηξεν ἀκόμη αὐτὸ τὸ ἔργο ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς σκηνοθετικῆς γιὰ τίς δυσκολίες ποῦ παρουσιάζει καὶ τὰ προβλήματα ποῦ θέτει, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ θεάτρά μας στεροῦνται πολλῶν τεχνικῶν μέσων. Εἶναι ἔργο τὸ ὁποῖον ἔχει 24 ταμπλὼ ραγδαίας κινηματογραφικῆς ἐναλλαγῆς, παρουσιάζει ἀφάνταστη ποικιλία σκηνῶν ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν Ἀθηναίων τοῦ Περικλέους ὡς τὴ ζωὴ μέσα στὰ Δουκικὰ παλάτια τῆς Φραγκοκρατίας καὶ ἕως τὸ κυμπιστικὸ σαλόνι ποῦ χορεύεται ταχκό. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ. Εἶναι

ἐπίσης ποικιλία καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ἐποχὴ τῶν δασῶν καὶ τὴν κάθοδον τοῦ πυρφόρου Προμηθέως, καὶ τελειώνει στὴ ραδιόλα. ἔχει ἐναλλαγὰς διαθέσεως καὶ ἔχει ἐπιτυχεῖς χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴν δράση. Παίρνει τὸ Ρωμιὸ ὡς πολίτη τῆς Ἀθήνας, τῆς Ρώμης, ὡς ραγιά τοῦ Βι-κοσιάνου, ὡς τύπο τῆς παλιᾶς Ἀθήνας, ὡς πολίτη τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀθωνος καὶ ἐπαναστάτη τῆς ρωμαντικῆς περιόδου, καὶ τὸν φέρνει ὡς τὸν μοντέρνον ἐξωφρενισμὸ. Ἡ ποικιλία αὐτὴ δὲν εἶναι μικρὴ μέσα σ' ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔργο, καὶ δίνει ἀφορμὴν συνδυασμῶν κινήσεων, δημιουργίας κοστούμιων, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Α. Φωκᾶς φιλοτεχνεῖ μὲ ἀπαράμιλλη δεξιότητα καὶ γούστο. ἔχει μπαλέττα, χοροὺς τῆς φωτιᾶς, χοροὺς ἀρχαίων ὀρχηστρίδων, γκαβότες, μέχρι καὶ τῶν πρὸ μοντέρνων χορῶν. ἔχει ὡραία τραγούδια ἀπὸ τὰ γνωστὰ τῆς παλιᾶς Ἀθήνας, δημοτικὰ καὶ ἐν γένει ὄλο τὸν πλοῦτον ποῦ τοῦ ἐπέτρεψε τὸ θέμα. Ὁ κ. Μακέδος δὲν λυπήθηκε ἔξοδα καὶ παρέσχε τὴν ὕλικὴν δυνατότητα νάνεβῃ τὸ ἔργο. Τίς σκηνογραφίες ἐκτελοῦν οἱ κκ. Κλ. Κλώνης καὶ Ι. Ἀμπελάς.

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΖΕΥΣ ΚΑΙ ΣΕΜΕΛΗ

[Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴν «Ἱστορία τῆς Ἀθήνας»]

[Ἐξακολουθοῦν κατὰ διαστήματα αἱ βρονταὶ καὶ αἱ ἀστραφαί, ἀπὸ τὸ βραχῶδες ὕψωμα κατεβαίνει ὁ Ζεὺς. Πότε, πότε, σιαματᾶ καὶ φάχνει γύρω.]

Ζεὺς, ἀφοῦ κατεβῆ. — Σεμέλη, ἀγάπη μου, ποῦ εἶσαι;

[Ἡ Σεμέλη προβάλλει ἔξωφρα ἀπὸ τὸν κορμὸ ἐνὸς δένδρου μεγάλου καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸν Δία.]

Σεμέλη. — Ἐδῶ, ἐδῶ, ἀγάπη μου.

Ζεὺς, προχωρεῖ καὶ τῆς πῆρνει τὰ χέρια. — Ἀγάπη μου, μήπως τρόμαξες;

Σεμέλη. — Ὁχι, γιὰτὶ ἤξερα ὅτι ἀστραφτες καὶ βροντοῦσες γιὰ μένα. ὦ, Ζεῦ!

Ζεὺς. — Μὴ μὲ λές «ὦ Ζεῦ»! Ζεὺς εἶμαι μόνον γιὰ τοὺς θνητούς, ἐσὺ θέλω νὰ μὲ λές μὲ κείνο τὸ χαϊδευτικὸ ὄνοματάκι, ποῦ μὲ λές ὅταν εἶμαι στὴν ἀγκαλιά σου.

Σεμέλη, χαϊδευτικά. — Ζιζί μου!

Ζεὺς. — Ζιζί μου! Ἄ! τί γλυκὰ ποῦ τὸ λές, πέσ' το μου ἄλλη μιὰ φορὰ.

Σεμέλη. — Ζιζί μου!

Ζεὺς. — Χρυσὴ μου Σεμέλη! (φιλιούται, βροντᾶ).

Σεμέλη, τρομάζει. — Ἄ! τί εἶναι; ποιὸς βροντᾶ;

Ζεὺς. — Μὴ φοβᾶσαι, ἀγάπη μου, δὲν εἶναι τίποτα!

Σεμ. — Πῶς δὲν εἶναι τίποτα; Ποιὸς βροντᾶ, ἀφοῦ ἐσὺ λείπεις ἀπὸ τὸν οὐρανόν;

Ζεὺς. — Αὐτὴ ἡ παλιογυναῖκα ἡ Ἡρα θὰ εἶναι. Φαίνεται πὸς μᾶς εἶδε καὶ τὴν ἔπιασαν τὰ νεῦρα τῆς.

Σεμ. — Μὰ πῶς; ἀπὸ ποῦ μᾶς εἶδε;

Ζεὺς, δείχνει ψηλά. — Νά, κύτταξες ἐκεῖνο τὸ σύννεφο! ἔχει μιὰ μικρὴ σχισμάδα, τὴν βλέπεις;

Σεμ. (ἐνώ καταίξει ψηλά.) — Ναί!
Ζεύς. — Ἀυτὴ τὴ σχισμίδα τὴν ἔκανε
μία ἀκτίς τοῦ ἡλίου.

Σεμ. — Ἀκτίς;

Ζεύς. — Ναί, εἶναι εὐνοουμένη τῆς Ἥρας.

Σεμ. — Εὐνοουμένη τῆς Ἥρας; (βροντᾷ),
βροντᾷ, φοβοῦμαι.

Ζεύς. — Μὴ μὴν κάνεις ἔτσι! ἔλα, ἔλα
στὴν ἀγκαλιά μου, φίλησέ με! (βροντᾷ).

Σεμ. — Ἄ! ἢ Ἥρα θὰ βροντᾷ! δυστυ-
χία μου!

Ζεύς. (ιδίᾳ). — Ἄ! μὰ δὲν χωνεύεται
ἐπὶ τέλους! (ἀφήνει τὴ Σεμέλη καὶ φωνάζει
δυνατά). Ἥραιστε, Ἥραιστε!

Ἥραιστος (εἰσέρχεται χωλαίνων). — Τί
διατάζει ὁ Ζεύς!

Ζεύς. — Ἄκουσε δῶ! πετάξου μὴ στιγ-
μὴ στὸν οὐρανὸ καὶ πὲς σ' αὐτὴ τὴν πα-
λιόγρια νὰ παύσῃ τίς βροντὲς καὶ τίς ἀ-
στραπές, μὴν ἀνέβω ἀπίνω καὶ τῆς πά-

ρη ὁ δειόλος τὸν πατέρα καὶ τὴ μάννα!
Ἥραιστος. — Ἡ διαταγὴ τοῦ Διὸς θὰ
ἐκτελεσθῆ ἀμέσως (κάνει νὰ φύγῃ).

Ζεύς. — Ἄκουσε δῶ! καὶ νὰ πῆς καὶ σὶά
σύννεφα νὰ διυλινθοῦν ἀμέσως: ἀπιγο-
ρεύονται αἱ συναθροίσεις.

Ἥραιστος. — Πολὺ καλὰ. (Ἐνῶ φεύγει,
ιδίᾳ). Τί σοῦ εἶμασθε καὶ μεῖς οἱ θεοί! ἔτσι
νὰ κάνουμε, γίνονται ὅλα στάχτη. (Φεύγει).

Σεμ. (πρὸς Δία). — Ἄχ! τί κιλὸς ποῦ
εἶσαι!

Ζεύς. — Φοβᾶσαι ἀκόμα;

Σεμ. — Τώρα πὰ ὄχι· ἀλλὰ καλύτερα
νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ. Δὲν εἶναι πιὸ καλὰ
νὰ χωθοῦμε βαθιὰ στὸ δάσος;

Ζεύς. — Ὅπως θέλεις σύ, (τὴν ἀγκαλιᾶ-
ζει καὶ προχωροῦν) ὅ,τι διατάξεις σύ. Θέ-
λεις τὸν κόσμον ὅλο;

Σεμ. (ἐνῶ βαδίζει). — Ὅχι, μόνον τὴν
ἀγάπη σου. (Φεύγουν).

Τ. ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ — (*)

— Ἐ, εἶπε ἡ Μάϊσσα, δὲν εἶναι μονάχα
ἓνα φίλι! Πὲς μου τὴν ἀλήθεια, παιδί μου!
Μὴ ντρέπεσαι μένα, μὴ φοβᾶσαι τὴ μάννα
σου! Ἡ μάννα σου, σὰ γυναῖκα, πάντα συ-
χωράει τὴ θυγατέρα, ὅπως ὁ πατέρας, σὰν
ἄντρας, συχωράει τὸ γιό...

— Πὲς το, ἂν εἶναι τίποτα, πὲς το!.. ἔ-
καμε κι' ἡ Ματαράγκαινα. Στὴ θέση ποῦ βρι-
σκόμαστε τώρα ἐμεῖς...

— Δὲν κοιμηθήκατε κάποτες μαζί; ξανα-
ρώτησε ἡ Μάϊσσα.

— Ναί, μὰ σὰν ἀδέρφια!.. φώναξε τρο-
μαγμένη ἡ Ἐλενα. Καὶ μονάχα μία φορά...

— Καὶ πότε στάθηκε αὐτό; ρώτησε μὲ
συγκρατημένο θυμὸ ἡ Ματαράγκαινα.

Ἡ Ἐλενα ἄρχισε νὰ σιγοκλαίη.

— Ἐνα μεσημέρι, εἶπε, πέρου τὸ Θερι-
στή, στὴν ψηλὴ καλύβα. Ἀφοῦ φάγαμε ψωμί,
ἀνέβηκα νὰ ξεμεσημεριάσω, γιατί ἔκανε κά-
ψα. Εἶχα τραβήξει ἀπάνου καὶ τὴ σκάλα τῆς
καλύβας, γιὰ νὰ εἶμαι σίγουρη... Ἄξαφνα,
ἐκεῖ ποῦ ἤμουν ξαπλωμένη, ἄκουσα τὸ ἄχερο

νὰ τρίξῃ καὶ τὸν βλέπω μπροστά μου. Εἶχε
σκαρφαλώσει ἀπὸ τὸ κούτσουρο... Τρόμα-
ξα, μὰ δὲν ἐπρόφτασα νὰ φωνάξω, γιατί μοῦ,
ἐκλεισε μὲ τὸ χέρι του τὸ στόμα... «Σώπα,
μοῦ λέει, δὲ θὰ σὲ φάω. Ἦρθα νὰ κουβεν-
τιάσουμε λίγο μὲ τὴν ἡσυχία μας.» — «Μω-
ρὲ θεοσκοτωμένε, τοῦ κάνω, ἀμ' ἂν σὲ εἶδε
κάνενας ποῦ ἀνέβηκες;». — «Μὴ φοβᾶσαι,
μοῦ λέει, κι' ἐπῆρα τὰ μέτρα μου καλὰ. Ψυ-
χὴ δὲν ἦταν ἀπόξω.» Ξαπλώθηκε κι' ἐκεῖ-
νος ἐδεκεῖ καὶ τὰ λέγαμε... Ἀγάλι-ἀγάλι,
μὲ πῆρε ὁ ὕπνος... Λαγοκοιμηθήκαμε λίγη
ῶρα κι' ἔπειτα ἔφυγε, χωρὶς νὰ τὸν καταλά-
βῃ κανεὶς. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, δὲν ἐπῆγα
νὰ ξαναμεσημεριάσω στὴν καλύβα.

— Ἀλήθεια λές, μωρή; ρώτησε ἡ Μα-
ταράγκαινα ἀγριεμένη· σὰν ἀδέρφια κοιμη-
θήκατε;

— Ναί, μάννα!.. φώναξε ἡ Ἐλενα. Ὁ
Κωσταντῆς μὲ φοβότανε καὶ μὲ σεβότανε.
Κάνω ὄρκο στὸ ἅγιο δισκοπότηρο!..

— Σώπα!.. τὴν ἔκοψε τρομαγμένη τώρα
ἡ Μάϊσσα.

Καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, κοίταξε ψηλά πρὸς
τὴν καταπαχτή.

— Τί εἶναι; ἔκαμαν τρομαγμένες κ' οἱ
δουὸ χωριάτισσες.

Ἡ Μάϊσσα στάθηκε μὴ στιγμὴ σὰ νὰ φογ-
κραζόταν κι' ἔπειτα, ἡσυχώτερη, τίς ἡσύχασε:

— Τίποτα. Νὰ μὴν ξανακάμετε ἐδῶ μέσα
τέτοιους ὄρκους... Ἄπ' ὅσα μοῦ εἶπε ἡ κο-
πέλλα, κατάλαβα... Δὲ χρειάζεται καὶ τίποτ'
ἄλλο. Θὰ τῆς πῶ τί πρέπει νὰ κάμῃ... Μὰ δὲν
πρέπει νὰ τῆκούσῃ ἄλλος ἀπ' αὐτὴ. Ἐσὺ,
κυρά μου, νὰ κοπιᾶσῃς ὅξω καὶ νὰ περιμέ-
νης τὴ θυγατέρα σου. Δὲ θ' ἀργήσουμε πολὺ.

Κανένα κουάρτο τῆς ὥρας.

Ἡ Ματαράγκαινα σηκώθηκε γιὰ νὰ βγῇ,
ἀλλὰ ἡ Ἐλενα τὴν κοίταξε ἀνήσυχη. Σὰ
νὰ φοβότανε νὰ μείνῃ.

Ἡ Μάϊσσα τὸ κατάλαβε.

— Μὴ φοβᾶσαι! τῆς εἶπε. Ἄν θέλῃς νὰ
γλυτώσῃς ἀπὸ τὸ κακό, ὁ φόβος ἄς σοῦ λείψῃ!

— Δὲ φοβᾶμαι, ἀποκρίθηκε ἡ Ἐλενα. Πῆ-
γαινε, μάννα, καὶ περιμένε με ἀπόξω!

Ἡ Ματαράγκαινα ἔβαλε στὸ χέρι τῆς
Μάϊσσας ἓν' ἀσημένιο τάλλαρο καὶ βγῆκε
σιὸ δρόμο.

Ἐκαμε λίγα βήματα σὰν ἔρημα κατσά-
βραχα, κι' ἔπειδὴ ὁ ἀπριλιάτικος ἡλῖος ἔ-
καιγε ἀπὸ τώρα πολὺ, κάθησε στὸν ἡσικιο,
σ' ἓνα μικρὸ σκαλοπάτι ποῦ σχημάτιζε ὁ
βράχος.

Ἐπερίμενε καὶ τὴν Ἐλενα ὡς μισὴ ὥρα,
χωρὶς νὰ ἰδῆ ψυχὴ. Κι' ἀναγκάστηκε νὰ ἀλλά-
ξῃ καὶ θέση, γιατί ὁ ἡσικιος ἔφυγε ἀπὸ τὸ
σκαλοπάτι.

— «Πῶς ἀργεῖ!.. συλλογιζόταν· μὴ μοῦ
ἔπαθε τίποτα;»

Ἐχασε τὴν ὑπομονὴ καὶ σηκώθηκε νὰ
ξαναγυρίσῃ στὸ σπίτι τῆς Μάϊσσας. Ἀλλὰ
ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὴν πορ-
τούλα νάνοιγη, καὶ νὰ πετιέται ἔξω μὴ Ἐ-
λενα κατάχλωμη, ξεπνεωμένη, ἀλαλιασμένη,
ἔτοιμη νὰ πέσῃ κάτω.

Ἐτρεξε ὅσο μπορούσε γρηγορώτερα, καὶ
πρόφτασε, καὶ τὴ δέχτηκε στὴν ἀγκαλιά τῆς.

— Μάννα μου!.. μάννα μου!.. τραύλιζε
ἡ κοπέλλα.

— Παιδί μου!.. φώναξε ἡ Ματαράγκαι-
να· τί σοῦ ἔκαμε ἡ σκύλα;

— Δὲ μπορῶ!.. δὲ μπορῶ!..

— Κάτσε, κάτσε χάμου!.. νὰ σοῦ φέρω
λίγο νερό...

Ἡ Ἐλενα ἄξαφνα ζοῖρηψε:

— Ὅχι!.. φώναξε, πᾶμε!.. πᾶμε νὰ
φύγουμε!..

Καὶ στηριγμένη στὸ μπράτσο τῆς μητέρας
τῆς, ἄρχισε νὰ τρέχῃ, νὰ ροβολᾷ.

Βιαζότανε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ πομπικρονθῇ
ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Μάϊσσας, νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ
κάποιον κίνδυνο ποῦ τὴ φοβέριζε.

Ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὴν ἐρημιᾶ, ποῦ τὴν
ἔδερνε ὁ ἡλῖος, καὶ μπῆκαν σὲ ὁρομᾶκια
πιὸ ἡσμερὰ καὶ πιὸ πυκνὰ κατοικημένα, ἡ
Ἐλενα κάπως συνήλθε.

Ἐβλεπαν τώρα καὶ κανένα ἄνθρωπο στὸ
δρόμο, καὶ καμμιά γυναῖκα σὲ πόρτα ἢ σὲ
παράθυρο.

Ἡ Ἐλενα δὲν ἀκουμποῦσε πια μὲ τόσο
τρόμο στὸ μπράτσο τῆς μητέρας τῆς. Ἦταν
ἔμως τόσο χλωμὴ καὶ συγχισμένη, ὥστε τὴν
κοίταζαν μὲ ἀπορία καὶ μὲ σίχτο. Πᾶντα ἦ-
ταν καὶ τόσο ἔμορφη...

Μὴ γριούλα ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ρώτησε:

— Τί ἔχει ἡ καλὴ κοπέλλα;.. δὲ μπαί-
νει μέσα νὰ ξαποστάσῃ;..

— Εὐχαριστῶ, νόνα μου, τῆς ἀποκρίθηκε
ἡ Ἐλενα· μόνο νὰ μούκανες τὴ χάρη, μία
κούπα νερό!

Ἦπτε τὸ νερὸ ποῦ τῆς ἔδγαλε μὲ προθυ-
μία ἡ γριούλα, καὶ ξεκίνησε γρηγορώτερα.

— Ἄκουσες τίς βροντὲς; ρώτησε σιγὰ τὴ
μητέρα τῆς.

— Ποῖες βροντὲς; ἀπόρησε ἡ Ματαράγ-
καινα.

— Ἄ!.. δὲν τίς ἀκουσες; Μὰ κείνο χά-
λασε ὁ κόσμος!.. Στὸ σπίτι τῆς Μάϊσσας,
καλέ, στὸ ἀνώϊ, τὴν ὥρα ποῦ μούκανε τὰ
μάγια τῆς...

— Μ' ἀνεθήκατε ἀπάνου;

— Θεὸς φυλάξοι!.. Ἐμεῖς εἶμαστε κά-
του. Κι' ἀπάνου, ὁ Ὄξαποδὸς ἔκανε τὸ με-
γάλο κακό... Τί φωνές; τί στριγγλιάσμα-
τα; τί βροντὲς; τί πετριές; Νά, τέτοιες ἀγκι-
νάρες πέφτανε ἀπὸ τὸν κατάρραχτη (κα-
ταπαχτή). Κι' ἓνας μπουχὸς (σκόνη) ποῦ
σοκοτεῖδιασε ὅλο τὸ κατώϊ... Ἰότες ἔφυγα
κι' ἐγώ. Δὲ μπόρεσα νὰ βιστάξω ἄλλο...

Καὶ δὲ ματαπατῶ ἐκεῖ μέσα, μάννα, ποῦ
νᾶξερα πῶς θὰ πεθάνω αὔριο τὴν αὐγὴ!

Ἡ Ματαράγκαινα ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς.

— Ἐλα, Χριστὲ καὶ Παναγία μου!.. εἴ-
πε. Ἄσχημα κάμαμε νὰ πᾶμε...

— Καὶ ποῖος φταεῖ; Ἐσὺ ἤθελες... Καὶ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

νά, τοῦ κάκου: γιατί δὲν ἐκάμαμε τίποτα!
— "Ἔ, μ' αὐτὸ δὲν τὸ ξέρεις... Ἄσε νὰ ἰδοῦμε ἀκόμα!.. Ἡ γυναίκα θὰ κάμη τὴν τέχνη της..."

— Ποία τέχνη; Καὶ δὲ μοῦ λές ποῖος μπορεῖ νὰ κάμη ἐκεῖνο ποὺ μοῦπε ἡ Μάϊσσα πῶς πρέπει νὰ κάμω ἐγώ;

— Τί σοῦ εἶπε;

— Ἐνα πράμμα τραμερό, μάννα, φριχτό, ποὺ οὔτε νὰ τὸ κάμω μπορῶ, οὔτε νὰ τὸ πῶ!

— Μὰ τί;

— Σάπα, μάννα, κι' ἀνατριχιάζω!.. Τὸ συλλογιέμαι, μάννα, καὶ μοῦ φαίνεται πῶς κάτι θὰ μοῦρθη..."

Σ' ἔλο τὸ δρόμο, ὡς που νὰ φτάσουν στὸ χάνι, τὴν ἔφαγε ἡ Ματαράγκαινα νὰ τῆς τὸ πῆ, ἀλλὰ ἡ Ἐλενα δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο.

— Δὲν ἀκουσες, τῆς ἔλεγε, ποὺ εἶπε ἡ Μάϊσσα πῶς δὲν κάνει νὰ τὸ μάθη κανένας ἄλλος ἀπὸ ἐμέ; Γιατί σ' ἔβγαλε ὅξω;

— Μ' ἀφοῦ ἐσὺ δὲ θὰ τὸ κάμης; πές μου το κάνε, νὰ ἰδοῦμε!..

Ἡ Ἐλενα συλλογίστηκε μιὰ στιγμή κι' ἔπειτ' ἀποκρίθηκε:

— "Ὅχι, ὄχι!.. Γιατί ποῖος ξέρει; Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ κάμω... Ἄμα βουρλιστῶ..."

— Καὶ ἡ Μάϊσσα... τί μάγια σοῦκαμε λοιπόν;

— Πολλά. Μήπως τὰ θυμάμαι τώρα κι' ἐγώ;.. Ἀπὸ τὸ φόβο μου, ποὺ ἀκουγα ἀπὸ πάνου μας ἐκεῖνη τὴν ἀντάρα... ὦ, Θεέ μου!.. Κάθε τόσο ἡ γριὰ σήκωνε τὸ κεφάλι της κατὰ τὸν καταρράχτη καὶ τοῦ φώναζε: «Πιάψε!.. σούχασε!.. σούχασε!..»

— Ἔϊνος;

— Τοῦ Ὁξαποδιῶ... ἴνας ἄλλου; Κι' ἔκανε ὁλοένα τὰ μαγικά της. Στοιχάζουμαι πῶς τὸν ἔδενε, τὸν ἐστένευε μ' αὐτά, καὶ τοῦ ἀφέντη, δὲν τοῦ ἄρεσε. Γι' αὐτὸ ἔκανε κείνο τὸ κακό. Σὰν τὸν ἀνθρώπο, ποὺ θέλουνε νὰ τοῦ περάσουν τὴ ὑψηλιὰ στὸ λαιμὸ κι' ἀντιστέκεται... Μοῦκοψε μιὰ τσοῦφα ἀπ' τὰ μαλλιά μου, κι' ἄλλα τᾶκαψε μὲ ξόρκια στὸ πῆλινο θυμιατήρι, ἄλλα τᾶβαλε μέσα σὲ μιὰ κούπα μὲ στουπί. Ἐπειτα ἐπῆρε ἕνα τηγάνι μὲ νερό, ἔβαλε φωτιά μὲ τὴν τσακμακόπετρα καὶ μὲ τὸ θειαφοκέρι στὸ στουπί, κι' ἀναποδογύρισε τὴν κούπα στὸ τηγάνι. Κ' εἶδες, μάτια μου, τὸ νερὸ νᾶνεβῆ στὴν κούπα καὶ νὰ σήση τὸ στουπί,

μὲ μιὰ ὀρμή, μὲ μιὰ μάνητα. ποὺ λές κι' ἦταν ζωντανό. «Ἔτσι θὰ σήση καὶ τὸ κακὸ τὸ δικό σου!» μοῦ κάνει ἡ Μάϊσσα. Κι' ἔλο ξόρκια, ἔλο ξόρκια... Κάτι λόγια παράξενα, ποὺ δὲν τᾶκουσα ποτέ μου Κ' ἔπειτα μοῦ δωσε τὴν παραγγελία. Θὰ πᾶς ἐκεῖ, μοῦ εἶπε, καὶ θὰ κάμης τοῦτο καὶ τοῦτο... Ἐ, τότες πέσανε τᾶγκωνάρια. Κι' ἐγώ, ὅπου φύγη, φύγη!..

— Μὰ νὰ μὴ μοῦ λές, καημένη Ἐλενα, τί σοῦ εἶπε;

— Δὲν κάνει, μάννα, δὲν κάνει!.. Θές νὰ πάθουμε κανένα κακό; Ἐπειτα, σοῦ εἶπα, μπορεῖ νὰ μοῦρθη, νὰ μοῦ στρίψη ἡ βίδα, καὶ νὰ τὸ κάμω.

— Καὶ εἶναι τόσο φριχτὸ πράμμα;

— "Ἄ! φώναξε πνιχτὰ ἡ δυστυχισμένη, μὴ μοῦ τὸ θυμίζης!.. Ἄς' το!.. Ἄς' το!.. Δέκα ἀντρες ἀντρεωμένοι δὲ θᾶχανε τὸ κουράγιο νὰ τὸ κάμουνε... Καὶ θὰ τὸ κάμω ἐγώ, μιὰ κοπέλλα; Ὅχι, ὄχι!... Καλύτερα νὰ πεθάνω!.."

Z'.

«Θέλω νὰ ζήσω!»

Ἡ Ἐλενα γύρισε στὸ χωριὸ της ἀπελπισμένη.

Τὰ «θεστικά» δὲν ἔκαναν τίποτα' τὰ «διαολικά» ἦταν τόσο φοβερά, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ τὰ κάμη. Τὶ θὰ γινόταν λοιπόν αὐτῆ;

— Δὲν ξέρω νὰ ὑπάρχη στὸν κόσμο, ἔλεγε στὴ μητέρα της, κι' ἄλλος ἀπὸ τὸ Θεὸ κι' ἀπὸ τὸν Ὁξαποδιῶ. Πῆγα στὸν ἕνα, πῆγα καὶ στὸν ἄλλο... Ποῦ ἄλλου τώρα νὰ πάω; Ποῖος δύναται νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν Κωσταντή; Ὁ θάνατος; Ἐ, καλῶς νὰ ἔρθῃ!

Ἡ Ματαράγκαινα ἔκλαιγε.

— Μὴν κλαῖς, μάννα, κι' ἔτσι μοῦ ἦταν γραφτό!

— Μὰ κάμε, παιδί μου, κι' ἐκεῖνο ποὺ σοῦπε ἡ Μάϊσσα!..

— Μὴν τὸ ματαπῆς, μῆ!..

Ἔτσι ἡ Ἐλενα ἀποφασίστηκε νὰ μὴν κάμη τίποτ' ἄλλο καὶ νὰ περιμένη τὴν τύχη της καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ ζωντανοῦ-πεθαμένου.

Ὅμως κάτι καλὸ βγήκε κι' ἀπὸ τὴν ἐπισκεψή της στὴ Μάϊσσα. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη δὲν ἔτρεμε πιά τόσο πολὺ τὸ φάντα-

σμα τοῦ Κωσταντή. Τὸ ἔβλεπε πάλι καὶ στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο. Τὸ ἀκουγε νὰ τῆς μιλά καὶ νὰ τῆ φοβερίζῃ, ὅπως πρῶτα. Τὸ ἄγγιζε καμμιὰ φορὰ καὶ μὲ τὰ χέρια της — σῶμα ἀνθρώπου ζωντανοῦ, μὲ κρέας καὶ μὲ κόκκαλα. Ἀλλὰ δὲν τῆς ἔκανε τὴν πρώτη ἐκεῖνη φρίκη.

Μὴν τὸ εἶχε συνειδήσιον σιγὰ-σιγὰ, ὅπως συνειθίζει κανεὶς ἕλα τὰ πράγματα σ' αὐτὸ τὸν ἀλλόκοτο κόσμο;.. Ἐκεῖνα ποὺ εἶχε ἰδεῖ καὶ ἀκούσει στὸ σπῆτι τῆς Μάϊσσας, μὴν ἦταν πολὺ πῶ φοβερά γι' αὐτὴν ἀπὸ τὸ φάντασμα ἐνὸς πεθαμένου ἀγαπητικοῦ; Μὴν τὸν φαβότανε τώρα λιγώτερο, ἐπειδὴ ἤξερε ἀπὸ τὴ Μάϊσσα μὲ τί τρόπο θὰ μπορούσε, ἀν ἤθελε, νὰ τὸν νικήσῃ, νὰ τὸν κάμη νὰ μὴν ξαναβγῆ;

Δὲν ξέρει κανεὶς. Τὸ μόνο βέβαιο εἶναι πῶς ἡ Ἐλενα ἔπαψε πιά νὰ κρατῆ μπροστὰ στὸ φάντασμα τοῦ Κωσταντή τὴν πρώτη ἐκεῖνη ἔντρομη, ὑποταχτικὴ κ' ἰκετευτικὴ της στάση. Τώρα τὸ ἀψηφούσε, τοῦ ἀντιμιλοῦσε, τὸ πεισμάτωνε, τοῦ ἀγρίευε, τὸ φοβέριζε κι' αὐτῆ! Μέσα στὸν δρόμο της, μέσα στὴ φρίκη της, ἔβρισκε κι' αὐτὸ τὸ ἀπίστευτο θάρρος. Μιὰ νύχτα ἔξαφνα, ὅταν ὁ Κωσταντῆς τῆς εἶπε, ὅπως πάντα:

— Θὰ πεθάνης καὶ σύ!

Ἐκεῖνη τοῦ ἀποκρίθηκε:

— "Ὅχι... ἐγὼ δὲ θὰ πεθάνω!"

Κι' ὅταν μιὰ στιγμή τὸ φάντασμα ὤρμησε σὰ νᾶθελε νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἢ νὰ τὴ χτυπήσῃ, ἐκεῖνη τὸ ἔσπρωξε μ' ἔλη της τὴ δύναμη καὶ τοῦ φώναξε:

— Φεύγα καὶ λαλοῦν τὰ κοκκόρια!

Ποῦ ἄλλη φορὰ, ποὺ ἔπεφτε κάτου ξερή!..

Καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν ξαναπῆγε στὸ χωριὸ ὁ Τζώρτζης γιὰ νὰ ρωτήσῃ τί κάνει, ἐνῶ ὄλες τίς ἄλλες φορές, ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ πεθαμένου, μόλις ἀκουγε τὸν ἀντρα της, κλειδωνόταν στὴν κάμαρά της, αὐτῆ τὴ φορὰ πετάχτηκε στὴ σάλα, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

Ἡ Ματαράγκαινα ἡ δόλια δὲν πίστευε τὰ μάτια της.

— Ἐλενα! τῆς φώναξε μὲ τρόμο: τί κάνεις;

— Καλημερίζω τὸν ἀντρα μου, τῆς ἀποκρίθηκε, κι' ἀν εἶναι νὰ πεθάνω γι' αὐτὸ, ἄς πεθάνω! Τζώρτζη μου, νὰ σὲ χαρῶ, ἔχε ἀκόμα ὑπομονὴ λίγες ἡμέρες... Ὅθι τελειώ-

σουν ἔλα καὶ θάρρω πάλι μαζί σου... Κα τότες θὰ μπορῶ νὰ σὲ πάρω' ἀκούς; θὰ μπορῶ!

Ἡ Ματαράγκαινα, ποὺ ἀφότου εἶδε κι' αὐτῆ τὸ φάντασμα τοῦ Κωσταντή, τὸ φοβόταν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἐλενα, ἔτρεξε νὰ τῆς τραβήξῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ της τὸ Τζώρτζη καὶ νὰ τὴ σπρώξῃ στὴν κάμαρά της. Μπῆκε κι' αὐτῆ ξοπίσω της, ἀφήνοντας ἔξω τὸ Τζώρτζη, χαρούμενο μαζί καὶ σατισμένο.

— Τί ἔκαμες; τῆς εἶπε. Θέλεις νὰ πάθουμε καμμιὰ συμφορά; Ἄν ἀποθύμησες τὸν ἀντρα σου, ποὺ οὔτε τὸν ἐγνώρισες ἀκόμα, κάμε πρῶτα ἐκεῖνο ποὺ σοῦ εἶπε ἡ Μάϊσσα.

— Ναί! φώναξε τότες ἡ Ἐλενα, θὰ τὸ κάμω!.. Ὅθι τὸ κάμω!..

Τί; Ἦταν τόσο γλυκεῖα ἡ ἀγκαλιὰ καὶ τόσο μεγάλη ἡ εὐτυχία ποὺ τῆς ἀνοιγόταν μ' αὐτῆ, ὥστε πραγματικῶς ἡ Ἐλενα ἀποφάσισε, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή, νὰ κάμη ὅ,τι τῆς εἶπε ἡ Μάϊσσα:

"Ὅχι. Τὸ ἔλεγε μόνο, ἴσως γιὰ νὰ δῖνη μὲ τὸ λόγο θάρρος στὴν ἀτολμῆ ψυχὴ της, μὰ δὲν τὸ εἶχε ἀκόμα ἀποφασισμένο. Ἐδίσταζε πολὺ. Μιὰ τὸ ἀποφάσισε καὶ μιὰ τὸ ξαποφάσισε. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως συνήθισε στὴν ἰδέα. Βαρύ, δύσκολο πάντα τῆς φαινόταν' ὄχι ὅμως καὶ τόσο φοβερό, ὅπως τῆς φάνηκε ὅταν τὸ πρωτάκουσε... Ἐ, λίγο ἀκόμα καὶ θὰ τὸ κάμε.

Καὶ τὴ νύχτα τῆς ἰδίας ἡμέρας, ποὺ ἔξαυειδε καὶ ξαναφίλησε τὸν Τζώρτζη της, τσακώθηκε ἀσχημα μὲ τὸν Κωσταντή.

Τὸ φάντασμα, στὸν ὕπνο της, τῆς φάνηκε πολὺ θυμωμένο γιὰ τὸ πρῶινό της κάμωμα. Ἀλλὰ ἡ Ἐλενα τὸ ἀψήφησε μὲ μίσος καὶ θυμὸ.

— Τί κάνεις ἔτσι; τοῦ φώναξε. Ἄντρας μου δὲν εἶναι; Καὶ πάλι ἐσὺ τί μοῦ εἶσαι;

— Ἐγὼ σοῦ εἶμαι ἐκεῖνος ποὺ εἶμαι!.. τῆς ἀποκρίθηκε ἄγριος ὁ Κωσταντῆς.

— Δὲ σὲ φοβᾶμαι, τοῦ ξανάπε ἡ Ἐλενα. Κάμε ὅ,τι βγαίνει ἀπὸ τὸ χέρι σου!.. Ὅθι κάμω κι' ἐγὼ ἐκεῖνο ποὺ ξέρω..."

— Ἐσὺ; γέλασε ὁ Κωσταντῆς καὶ τι μπορεῖς νὰ μοῦ κάμης ἐσὺ;

Τὸ γέλιο αὐτὸ φούρκισε τὴν Ἐλενα φοβερά.

— Ὅθι ἰδῆς τί θὰ σοῦ κάμω!.. τοῦ φώναξε μὲ φωνὴ ποὺ τῆς σπάραζε τὸ λαιμὸ.

“Υί, ἐπειδὴ εἶμαι γυναίκα, σοῦ φαίνεται πῶς δὲ ἴδω τὸ κουράγιο;... Ἢ ἴδης!... Ἢ σὲ καρφύσω, κακομοίρη μου, Ἢ σὲ καρφύσω!.. Ναί, Ἢ σὲ καρφύσω! Κι’ ἂν μπορέσης νὰ μεταβῆς ἀπὸ τὸ μαῦρο σου τὸ μνήμα, τότες νάρθης καὶ νὰ μὲ πνίξης μὲ τὰ χέρια σου!..

Οἱ φωνές της ξύπνησαν τὴ μητέρα της, τὴ στιγμή πού τὸ φάντασμα πσιωπλάτιζε κι’ ἔφρευε σὰ φοβισμένο, σὰ νικημένο... .

Ἔπρεσε τότε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας της καὶ κλαίγοντας τῆς εἶπε:

— Μάννα, θέλω νὰ ζήσω!.. θέλω νὰ ζήσω!..

* *

Ὁ θυμὸς τοῦ οὐνεροῦ τὴν κράτησε ὅλη τὴν ἡμέρα.

Ἦταν πιά ἀποφασισμένη νὰ κάμῃ τὸ φριχτὸ μαγικό.

Ἄνοιξε τὸ συρτάρι, πού εἶχε κρυμμένα δυὸ καρφιά μεγάλα, καὶ τὰ κοίταξε μὲ χαρὰ.

Ἦταν δυὸ σκουριασμένοι περόνοι, πού εἶχε καταφέρει, χτῆς καὶ προχτῆς, κρυφὰ ἀπὸ τὴ μητέρα της κι’ ἀπ’ ὄλους, νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπ’ τοὺς στύλους τῆς κληματαριάς.

Τότε ἀκόμη δὲν εἶχε κάνει τὴν ἀπόφασή της, μὰ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, ἔπαιρνε τὰ μέτρα της.

— Ἐνα καρφί μου λείπει ἀκόμα, συλλογίστηκε πού νὰν τὸ βρῶ;

Μήπως μποροῦσε νὰ τὸ πῆ σὲ κανένα; νὰ γυρέψῃ τὴ βοήθεια κανενός; Ἐπρεπε νὰ φάξῃ μονάχη της καὶ κρυφὰ.

Ἐγύρισε ὅλο τὸ σπίτι, ὅλο τὸ περβόλι, ὅλο τὸ χτήμα. Ἴτιοτα, πουσθενά. Ἄλλα ἀπὸ τὰ καρφιά, πού ἔβρισκε δῶ κ’ ἐκεῖ, ἦταν μικρά, ἄλλα στραβωμένα.

— Μὰ τί γυρεύεις; τὴ ρωτοῦσε ὁ Ἀλέξης.

— Κάνε τὴ δουλειά σου! τοῦ ἀπαντοῦσε.

— Μὰ τί γυρεύεις; τὴ ρωτοῦσε κι’ ὁ πατέρας της.

— Ἴτιοτα, καλέ... .

Στὸ χωριὸ ἦταν ἓνα μαγαζάκι πού πουλοῦσε ἀπ’ ὄλα. Νὰ πῆγαινε ν’ ἀγοράσῃ τὸ καρφί πού τῆς ἔλειπε; Δὲ θάταν φρόνιμο. Καὶ προτίμησε νὰ γυρέψῃ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Ζαφειρούλας, πού ἦταν ἡ καλύτερή της φιλενάδα.

Ἐκίνησε κατὰ τὸ μεσημέρι καὶ πῆγε. Ἦταν ἓνα σπίτι στὴ μέση τοῦ χωριοῦ.

Χάρηκαν πολὺ πού εἶδαν τὴν ἄρρωστη νὰ κάμῃ καὶ βίζιτες.

— Μὰ τώρα λοιπὸν θὰ εἶσαι καλά!.. τῆς εἶπε ἡ κυρὰ-Καλαμένια, ἡ μάννα τῆς Ζαφειρούλας.

— “Ἐ, ἄς λέμε καλά... ἀποκριθῆκε ἡ Ἐλενα. “Ἄς εἶναι ἕμως, ἐλπίζω... δυο-τρεις ἡμέρες ἀκόμα καὶ σὰς ἀφήνω γειά... γιὰ τὴ χώρα... .

— Μακάρι!.. ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ! φώναξαν μάννα καὶ κόρη.

Πῆρε κατὰ μέρος τὴ Ζαφειρούλα καὶ τὴν παρακάλεσε:

— Θὰ μοῦ κάμῃς μιὰ χάρη, μὰ δὲ θὰ βγάλῃς ἀπὸ τὸ στόμα σου ἄχνα... .

— Ἴτι θές;

— Μοῦ χρειάζεται ἓνα μεγάλο καρφί, ἕνας πέρινας. Κοίταξε νὰ μοῦ βρῆς κανένα καὶ νὰ μοῦ τὸν δώσῃς κρυφὰ! Νὰ μὴν καταλάβῃ τίποτα ἡ μάννα σου!..

— Αὐτὸ ἦτανε; ἔκαμε ἐκπληκτὴ ἡ Ζαφειρούλα; κι’ ἐγὼ ἔλεγα πῶς θὰ μοῦ γύρευες τὸ βασίλειο... Μὰ πού δὲν ἔχω, καημένη, τέτοιο πράγμα;

— Ψάξε νὰ μοῦ βρῆς!.. βγάλε ἀπὸ πουσθενὰ κανέναν παλιό!

— Περίμενε... .

Ἡ Ζαφειρούλα ἦταν μικρότερη ἀπὸ τὴν Ἐλενα κι’ ἀπὸ μικρότερο σπίτι, γι’ αὐτὸ ἀγαποῦσε τὴ φιλενάδα της μὲ σεβασμὸ μαζὶ καὶ μὲ ὑποταγή. Τῆς ἔλεγε ὄλα τὰ μυστικά της, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν ἀπαίτηση νὰ μαθαίνῃ καὶ τὰ δικά της; καὶ τῆς ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, χωρὶς νὰ τὴ ρωτᾷ ποτὲ τὸ γιατί.

Βγῆκε στὴν αὐλή, ξετρώπωνε ἓνα μεγάλο καρφί πού κρατοῦσε, χωμένο στὸν τοῖχο, κάποιον κισσό, τὸ ἔβγαλε μὲ κόπο, ἔβαλε στὴ θέση του ἓνα ξύλο, καὶ γύρισε στὸ σπίτι, ὅπου ἡ Ἐλενα κουβέντιαζε ἡσυχὰ μὲ τὴν Καλαμένια.

— Σοῦφερα... .

— Καλά, τώρα πού φεύγω μοῦ τὸ δίνεις. Κι’ ἔπειτα, δυνατά, μὲ ἀδιαφορία τάχα, ἡ Ἐλενα εἶπε:

— Ἀλήθεια, Ζαφειρούλα, τ’ ἀπόγειομα ἤθελα νὰ πάω στὴν ἁγία Κυριακὴ νὰνάψω ἓνα κερί πού τὸχω τάμμα. Μὲ συντροφεύεις;

— Μετὰ χαρᾶς του.

— “Ἐ, κυρὰ Καλαμένια, μοῦ τὴν ἀφήνεις τὸ ἀπόγειομα τὴ Ζαφειρούλα;

— Ἄκοῦς ἐκεῖ! Μὲ σένα, ὅπου θέλεις... .

— Καλὰ λοιπὸν. Θὰ περάσω ὕστερα νὰ τὴν πάρω.

Ἐχαιρέτησε τὴν Καλαμένια καὶ βγῆκε στὸ δρόμο μὲ τὴ Ζαφειρούλα.

— Μπράβο, τῆς εἶπε ἄμα εἶδε τὸ καρφί εἶναι ἕπως τὸ ἤθελα. Σ’ εὐχαριστῶ πολὺ; μὰ κοίταξε, σ’ τὸ ματζλέω, νὰ μὴν τὸ πῆς σὲ κανένα!..

Ποτὲ ἡ Ζαφειρούλα δὲ θὰ τὴ ρωτοῦσε τι τὸ θέλει. Ἡ Ἐλενα ἕμως σκέφθηκε πῶς κατὶ ἔπρεπε νὰ τῆς πῆ, καὶ σχεδὸν τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ κρατήσῃ καλύτερα τὸ μυστικὸ ἢ ἄλλη.

— Ἐέρεις τι τὸ θέλω; τῆς εἶπε. Θὰ κάμω ἓνα μαγικό... γιὰ τὸ Ἰζώρτζη, γιὰ νὰ μάγαπάῃ σ’ ὄλη του τὴ ζωὴ... Ἡ γριά Ἀγγελίκα μοῦ τὸ εἶπε, ἡ πολυξερη, κι’ ἄμα εἶναι γιὰ νὰ παντρευτῆς, θὰ σοῦ τὸ πῶ νὰ τὸ κάμῃς καὶ σύ. Ἄν τὸ βγάλῃς ἕμως ἀπὸ τὸ στόμα σου τώρα, μπορεῖ νὰ μὴ πιάσῃ. Κατάλαβες;

— Ἐγνοια σου... τῆς ὑποσχέθηκε ἡ Ζαφειρούλα, καταχαρούμενη πού θὰ μποροῦσε κι’ αὐτὴ νὰ κάμῃ τὸ Λίγερὸ της — ἓνα παλληκάρι πού εἶχε στὸ μάτι — νὰ τὴν ἀγαπήσῃ γιὰ ὄλη του τὴ ζωὴ... .

Χωρίστηκαν στὸ τρίστρατο καὶ καθεμιὰ τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι της.

— «Τώρα ἔχω καὶ τὰ τρία!.. συλλογίζοταν ἡ Ἐλενα μὲ τὴν ἴδια ἄγρια χαρὰ. Καὶ τὸ ἓνα μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο. Ὅπως μοῦ εἶπε ἡ Μάϊσσα...»

Ἐτύλιξε τὰ τρία καρφιά σ’ ἓνα στρατσόχαρτο, ἔβαλε παράμερα ἓνα μικρὸ τσεκούρι, πού θὰ τῆς χρειάζοταν κι’ αὐτὸ, κι’ ἔρριξε λάδι σ’ ἓνα κλεφτοφάναρο πού ὑπῆρχε ἀχρειαστο στὸ σπίτι. Ὅλ’ αὐτὰ μὲ τρόπο, μὲ χίλιες προφυλάξεις, γιὰ νὰ μὴ τὴν πάρῃ εἴδηση κανένας.

Ὅτε στὴ μάννα της δὲν ἔπρεπε νὰ πῆ, πῶς ἐκείνη τὴ νύχτα θὰ ἔκανε τὸ μεγάλο μαγικό... .

Ἄλλὰ ἦταν τέλεια ἀποφασισμένη.

Ἦθελε νὰ ζήσῃ. Κ’ ἦταν ὁ μόνος τρόπος.

Τὸ ἀπόγειομα, ξαναπῆγε στὸ σπίτι τῆς Καλαμένιας καὶ πῆρε τὴ Ζαφειρούλα γιὰ νὰ πάνε στὴν Ἁγία Κυριακὴ.

Στὴ μητέρα της εἶχε πει πῶς θὰ πῆγαινε νὰ βρῆ τις φιλενάδες της, νὰ κάτσουν λίγο νὰ κουβεντιάσουν, νὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Κ’ ἡ Ματαράγκαινα τὴν εἶχε προτρέψει μὲ χαρὰ:

— Πῆγαινε, θυγατέρα, πῆγαινε νὰ δῶσῃ κὰν ὁ νοῦς σου!..

Περνώοντας ἀπὸ τὸ μαγαζάκι πού πουλοῦσε ἀπ’ ὄλα, ἡ Ἐλενα, μαζὶ μὲ τὴ Ζαφειρούλα, ἀγόρασε μιὰ λαμπάδα.

Καὶ ἔακολούθησαν τὸ δρόμο τους γιὰ τὴν ἐκκλησιά, πού ἦταν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ.

Ἡ Ζαφειρούλα εἶχε πάρει μαζὶ της καὶ λίγα τριαντάφυλλα.

— Ἐέρεις, καημένη; εἶπε στὴ φιλενάδα της; μιὰ πού θὰ πάμε στὴν Ἁγία Κυριακὴ, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου, ἄς πάρω καὶ λίγα φιόρα νὰ ρίξω στὸ μνήμα ἐκείνου τοῦ ἔρμου τοῦ Κωσταντῆ. Μὴ δὲ σ’ ἀγάπαγε ὁ κακομοίρης;... .

— Ὅχι!.. δὲ θέλω!.. τῆς ἀποκριθῆκε ἡ Ἐλενα σιγά.

— Μὰ γιατί;... δὲν εἶναι κανένα κακό... Ἴτι φοβάσαι;... Ἴτὴν ὥρα πού θὰ εἶσαι σὺ στὴν ἐκκλησιά, ἐγὼ θὰ βγῶ στὸ κοιμητήρι μοναχὴ μου... .

— Ὅχι σοῦ λέω! τῆς φώναξε ἡ Ἐλενα ἀγριεμένη. Αὐτὰ τὰ τριαντάφυλλα καλύτερα νὰ τ’ ἀφήσῃς στὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας.

— Καλά, ἔκαμε ἡ Ζαφειρούλα, μὲ τὴ συνειθισμένη της ὑποταγή.

Ἀπὸ μέσα της ἕμως ἀπόρησε. Γιατί νὰ μὴ θέλῃ νὰ ρίξουν δυὸ «φιόρα» στὸν τάφο του; Μὴ δὲν τὸν ἀγαποῦσε μιὰ φορὰ κι’ αὐτὴ;... Τόσο φοβότανε πάλι τὸν Ἰζώρτζη;..

Καὶ νὰ, σὲ λίγο ἡ Ἐλενα, σὰ νὰ τὸ συλλογίστηκε, τὸ μετανοιώνει.

— Καλὰ λές, τῆς εἶπε, καὶ καλὰ τὸ σκέφτηκες. Μιὰ πού θὰ πάμε, ἄς τοῦ βάλουμε καὶ τὰ φιόρα. Μάλιστα θάρθω στὸ μνήμα του κι’ ἐγὼ.

(Ἀκολουθεῖ)

Τὸ Δεματωνθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Οἱ δυσκολίες τῆς τονικῆς μεταρρύθμισης

Ὁ πρῶτος ἴσως πού, ἀνεξάρτητ' ἀπὸ ζήτημα γλώσσας, δηλαδή γραμματικῆς, ἀνεξάρτητ' ἀκόμα καὶ ἀπὸ ζήτημα ὀρθογραφίας, ἱστορικῆς ἢ φωνητικῆς, ἐπρότεινε μιὰ τονικὴ μόνον μεταρρύθμιση στὴ νεοελληνικὴ γενικά, ἀτάθηξε ὁ μακαρίτης Γ. Γ. Σκυλίτσης, καλὸς λόγιος, μέτριος ποιητὴς, ἀλλὰ περίφημος, ἀληθινὰ δημιουργικὸς γιὰ τὴν ἐποχὴ του μεταφραστῆς τοῦ «Δὸν Κιχότιη», τῶν «Ἀθλίων» καὶ τῶν «Ἀποκρύφων τῶν Παρισίων». Οἱ κανόνες τοῦ Σκυλίτσῃ ἦσαν δύο: «Πᾶσα ἀπὸ φωνήεντος λέξις μὴ φέρουσα δασεῖαν, φέρει ψιλὴν. — Πᾶσα λέξις, μὴ ἔχουσα τόνον, ἔχει βαρεῖαν ἐπὶ τῆς ληγούσης.» Μὲ ἄλλους λόγους, καταργοῦσε τὴν ψιλὴν καὶ τὴν βαρεῖαν. Βρῆκα τὸ καινούργιο σύστημα λογικόν. Μὲ ἐνθουσίασε προπάντων τὸ ἐπιχειρήμα γιὰ κάποια «γλαυροσύνη», ὅπως τὴν εἶπε ὁ Σκυλίτσῃς: τὸ νεοελληνικὸν δηλαδή κείμενον στὸ ἐξῆς δὲν θὰ τὸ ἀσχήμιζαν τόσο πολλὰ περιττὰ σημεῖα, πού τὸ ἐδειχναν σάν κείμενον γλώσσας ἀνατολίτικης, θάμοιαζε σάν πῶς... εὐρωπαϊκόν. Κι' ἀμέσως ἄρχισα νὰ γράφω χωρὶς ψιλὴς καὶ βαρεῖας, καὶ ἀπαιτοῦσα νὰ μοῦ τυπώνουν ἔτσι τὰ χειρόγραφα μου. Στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ μ' εὐχαριστήσουν, ἀνάγκασαν τοὺς τυπογράφους νὰ συμμορφωθῶν (*). Ῥήγορα ὅμως μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι οἱ τυπογράφοι «ἐκαμαν ἐπανάσταση». Κι' ἔτσι ἀναγκάστηκα νὰ ἐπιστρέψω στὸ πρόην καθεστῶς.

* *

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς γιὰ ποῖο λόγο ἐπαναστάτησαν οἱ τυπογράφοι. Δὲν τοὺς ἐννοίῃς βέβαια γιὰ τὴν παράβαση οὔτε τῆς ὀρθογραφίας, οὔτε τῆς συνήθειας. Αὐτοὶ στοιχειοθετοῦν μηχανικὰ ὅτι βλέπουν στὸ χειρόγραφο, ἄλλ' ἀφοῦ ἔκαναν καμμιά στίχη μὲ τὸ καινούργιο σύστημα, ἐβλέπουν ἄξαρτα πῶς ἄρχιζαν νὰ τοὺς λείπουν τὰ στοιχεῖα. Γιατὶ, ἀπλούστατα, ἢ κάσσα τους ἦταν γεμισμένη γιὰ τὸ παλιόν. Τὰ Α τῆς, τὰ Η τῆς, τὰ Ε τῆς, ἦταν ὄλων τῶν εἰδῶν, μ' ὄλους τοὺς τόνους, μ' ὄλα τὰ πνεύματα καὶ μ' ὄλους τοὺς συνδυασμούς τῶν. Ἄλλὰ τὴ στιγμή, πού κανένα φωνήεν μὲ ψιλὴν, καὶ κανένα μὲ βαρεῖαν δὲν ἔμπαινε στὸ κείμενον, ἢ ἀναλογία καταστρεφόταν καὶ τᾶτονα ἢ ἀπνευ-

(*) Ἐν π. χ. φυλλομετρήσῃ κανεὶς τοὺς πρῶτους τόμους τῶν «Ἐκλεκτῶν Μυθιστορημάτων», θάπαντήσῃ διηγήματά μου μ' αὐτὸ τὸ σύστημα τυπωμένα.

μάτιστα φωνήεντα, πού χρειάζονταν τόσο πολὺ, ἦσαν πιά λίγα γιὰ μιὰν ἀπρόσκοπτη στοιχειοθεσία. Ἐπρότεινε λοιπόν, γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ καινούργιο σύστημα, νὰ γίνῃ καινούργια κάσσα, μὲ ἄλλες ἀναλογίες στοιχείων, — πρᾶγμα ἀδύνατον βέβαιον, ὅσο ἢ ἐφαρμογὴ δὲν ἦταν γενικὴ.

Ἀκόμα πῶς ἀνυπέβλητη δυσκολία θὰ παρουσιαζόταν μὲ τὸ σύστημα τοῦ κ. Ἐλισσαίου Γιαννίδη. Γιατὶ αὐτό, ὡς γνωστό, καταργεῖ ὄλα τὰ πνεύματα, ὄλους τοὺς τόνους, καὶ δὲν κρατεῖ παρὰ μιὰ ὄξεϊα γιὰ τὴν τονιζόμενη συλλαβή. Οἱ κανόνες του εἶναι τρεῖς: Α', ὅταν ὁ τόνος εἶναι στὴ λήγουσα, δὲ γράφεται. Ἐπομένως *χρονια, ποσο, ζεστη*, σημαίνουν *χροινά, ποσό, ζεστή*. Ἐξαιρεῖται τὸ ἐρωτηματικὸν *γιατί* πού τονίζεται, γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' τὸ αἰτιολογικόν. Β', τὰ μονοσύλλαβα δὲν παίρνουν τόνον: *θα, να, και...* Ἐξαιροῦνται ἐπὶ τὰ μονοσύλλαβα πού τονίζονται, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ ἄλλα ὅμοιά τους πού ἔχουν ἄλλη ἐννοία: ἢ-η (ἄρθρον καὶ διαζευκτικόν) *νά-να* (σύνδεσμος καὶ ἐπίρρημα) *γιά-για, ὡς-ως, πού-που, πῶς-πῶς, μά-μα*, καὶ τὰ ἐρωτηματικὰ *τί, ποῖος*. Γ', τὰ ἐγκλιτικὰ ἐνώνονται μὲ τὴν προηγούμενη λέξη: *τὸ μάτιμας βλέπει*, πού σημαίνει ἄλλο ἀπὸ τὸ *μάτι μας βλέπει* κτλ. Ὡστε μ' αὐτὸ τὸ σύστημα — ὅμοιον περίπου μὲ τοῦ κ. Πάλλῃ καὶ τοῦ κ. Βλαστοῦ, ἀχρηστεύονται διαμῆς καὶ τὰ δεκαοχτὼ διάφορα Α τῆς κάσας, καὶ ἔλλα τόσα σχεδὸν Η, Ε, Ι, κτλ. καὶ δὲν κρατιέται ἀπὸ τὸ καθένα, παρὰ τὸ ἄτονον καὶ τὸξύτονον. Καὶ κόπιασε ἔτσι νὰ στοιχειοθετηθῇς... λιγάκι βιαστικά!

Ὅσο γιὰ τὸ σύστημα πού ἐπρότεινε ὁ κ. Γ. Κατζίδακῃς στὴν Ἀκαδημία, — νὰ μὴν ἔχουμε δηλαδή, παρὰ ἓνα φωνήεν μὲ τελεία ἀπὸ πάνω γιὰ τὴν τονιζόμενη συλλαβὴ κάθε λέξης, — αὐτὸ πιά ἀπαιτεῖ ὄχι καινούργια κάσσα, ἀλλὰ καὶ καινούργιες μῆτρες στὸ χυτήριον. Πρέπει δηλαδή νὰ χυθοῦν ἀπ' ὄλα τὰ φωνήεντα μὲ μιὰ τελεία ἀπὸ πάνω, ἐνῶ τώρα δὲν ἔχομε, παρὰ μόνον τὸ γιώτα μὲ δύο, τὰ διαλυτικά, καὶ μόνον σὲ εἰδικά, ἢ πολὺ πλούσια τυπογραφεῖα μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ στοιχεῖα μὲ τελεία ἀποπάνω γιὰ χρῆσιν ἐξαιρετικὴν (μαθηματικούς τύπους, γλωσσολογικούς κτλ.) Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι, καὶ μὴ μικρὴ δοκιμὴ νὰ κάναμε, ἓνα μικρὸ δεῖγμα ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ κ. Κατζίδακῃς νὰ δίναμε, δὲν θὰ μπορούσαμε στὸ τυπογραφεῖο μας.

* *

Γι' αὐτὰ ὄλα, σχολιάζοντας τὸ ῥαῖο γράμμα τοῦ συνεργάτη μας κ. Ν. Ἀνδριώτη στὸ προηγούμενον τεύχος, εἶπαμε πῶς γιὰ τὴν ὥρα ἢ ἔ-

φαρμογὴ κάθε τονικῆς μεταρρύθμισης μᾶς εἶναι ἀδύνατον. Θάπρεπε πρῶτα-πρῶτα νὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ τυπογραφεῖον, πού δὲν εἶναι καὶ τόσο ἐύκολο πρᾶγμα. Ἐπειτα, τί θάβγαინε ἂν μεταρρυθμιζόταν μόνον τὸ δικό μας — πού τὸ καίτοι-καίτοι δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατον — καὶ ἂν μόνον ἢ Νέα Ἐστία: τυπωνόταν μὲ τὸ σύστημα π. χ. τοῦ κ. Γιαννίδη; Θὰ μπορούσαν νὰ τὴν ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλα περιοδικὰ; Θάταν ἐύκολο νὰ μεταρρυθμισθοῦν καὶ ἄλλα τυπογραφεῖα; Μόνον κανένα βιβλίον θὰ μπορούσε κάπου-κάπου νὰ τυπώνεται ἔτσι. Καὶ γιὰ πολὺν καιρὸν, καὶ ἴσως γιὰ πάντα, ἢ τονικὴ μεταρρύθμιση θὰ παρουσιαζόταν σὰ μιὰ καινούργια αἴρεση μέσα στὴν κοινὴ γλωσσικὴ ὁρθοδοξία.

Ὁ κ. Ἀνδριώτης λέγει ὅτι κάποιος πρέπει νὰ κάμῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ὅτι θὰ μπορούσε ἐξαίρετα νὰ τὴν κάμῃ ἢ «Νέα Ἐστία». Ἀλλὰ μήπως ἢ ἀρχὴ δὲν ἔγινε; Μήπως τόσα καὶ τόσα βιβλία, τοῦ Φαρδύ, τοῦ κ. Πάλλῃ, τοῦ κ. Βλαστοῦ, τοῦ Ψυχάρη ἀκόμα, ὡς τὴν «Ἀστρονομία» τοῦ κ. Γιαννίδη, δὲ βγήκαν τὰ τελευταῖα χρόνια μ' ἓνα καινούργιο σύστημα τονισμοῦ; Δὲν ἀκολουθήθηκαν ὅμως, γιὰ τίς δυσκολίες πού εἶπαμε, ὅπως, γιὰ τὸν ἴδιον λόγον, δὲν θάκολουθηθοῦν οὔτε ἢ «Νέα Ἐστία». Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴν, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἓνας μόνον τρόπος ὑπάρχει: Νὰ τὴ συζητήσῃ, νὰ τὴν παραδεχθῇ καὶ νὰ τὴ συστήσῃ ἢ Ἀκαδημία: νὰ τὴν ἀναλάβῃ ἔπειτα τὸ Κράτος καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὑποχρεωτικὴ γιὰ τὰ βιβλία τοῦ Σχολείου, ἀπὸ τὰναγνωστικὰ τοῦ Δημοτικοῦ ὡς τὰ διδασκαστικὰ καὶ τὰ βοηθητικὰ τοῦ Γυμνασίου. Τότε μάλιστα. Γιατὶ τὰ σχολικὰ βιβλία εἶναι μιὰ μεγάλη βιομηχανία, πού ἀπασχολεῖ ὄλα σχεδὸν τὰθηναϊκὰ τυπογραφεῖα, μεγάλα καὶ μικρά. Ἀμέσως λοιπόν θὰ μεταρρυθμιζόταν, γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν ὅποιον σύστημα θὰ γινόταν παραδεχτό, εἴτε τοῦ κ. Γιαννίδη, εἴτε τοῦ κ. Κατζίδακῃς μὲ τίς τελείας, πού μᾶς φαίνεται ἀκόμα γενναϊότερον καὶ γενικώτερον, ἢ καὶ κίβλα νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ στὴ δημοτικὴν καὶ στὴν καθαρῆν. Καὶ τὴ στιγμή πού ὄλα σχεδὸν τὰ τυπογραφεῖα θὰ ἦταν ἔτσι κατὰλληλα, καὶ τὰ περιοδικὰ θὰ μπορούσαν νὰκολουθήσουν τὸ σύστημα χωρὶς δυσκολία — ἀπενάντιας μάλιστα θὰ δυσκολευόνταν τότε νὰ κρατηθοῦν στὸ παλιόν, — καὶ οἱ ἐφημερίδες, καὶ τὰ λογοτεχνικὰ βιβλία, καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ, καὶ ὄλα ἐν γενεὴν τὰ ἔντυπα.

* *

Οὔτε συμμεριζοῦμαστε τὴν ἀπαισιοδοξία τοῦ κ. Ἀνδριώτη γιὰ τὴν ἀδιαφορία πού ἔδειξε τάχα ἢ Ἀκαδημία στὴν πρότασιν τοῦ κ. Κατζίδακῃς. Ἡ Ἀκαδημία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰδιαφορῇ γιὰ ζήτηματα, πού εἶναι τόσο τῆς εἰδικότητός της. Μπορεῖ νὰ τὰναβάλλῃ ὡς πού νὰποτελειώσῃ τὴ συγκρότησίν της, νὰ πληρῶσῃ ὄλες τίς ἔδρες της. Ἀλλὰ θάρῃ βέβαια ἡμέρα πού θὰ συζητήσῃ καὶ τὴν τονικὴν μεταρρύθμιση καὶ θὰ τὴν ἀποφασίσῃ. Ὅταν τὴν ὑποδείξουν, σάν ἐπιγούσα πιά ἀνάγκη, γλωσσολόγοι τῆς περιοπῆς τοῦ κ. Κατζίδακῃς, ἢ Ἀκαδημία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκη αὐτήν.

Γρ. Ξ.

Τὰ Τριαντάχρονα τοῦ κ. Βεάκη

Ὁ κ. Δημήτριος Βεάκης, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἠθοποιούς πού φάνηκαν ποτὲ στὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ καλύτερος ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς ξαντανούς καὶ ἐργαζομένους, γιόρτασε στὸ Κεντρικὸν τὴν Τριανταετηρίδα του. Καὶ πῶς; Παίζοντας ἓνα ἔργο ξένο, ἓνα δράμα γαλλικόν!

Τὸ περιέγραψεν κανεὶς αὐτὸ ἀπὸ τὸν κ. Βεάκη; Ὁμολογοῦμε ὅτι ἐμεῖς τὸ περιέγραψεν. Τὸ ξαντανὸν μάλιστα θὰ μᾶς ἐξέστητε πολὺ. Γιατὶ καὶ ὁ κ. Βεάκης ἀνέκει στὴ γενεὰ τῶν ἠθοποιῶν πού, γιὰ πολλοὺς καὶ ποιητικούς λόγους, παραμέρισαν ὅσο μπορούσαν τὰ ἐθνικὰ ἔργα, δείχνοντας τὴν τέχνην τους, μικρὴν ἢ μεγάλην, μὲ ξένα. Ἄν ἦταν νεότερος, θὰ προτιμοῦσε τὰ ἐθνικὰ, ὅπως τὰ προτιμοῦν ὄλοι σχεδὸν οἱ νέοι πού πρωτοβγαίνουν. Ἄν ἦταν καὶ πρῶτος, θὰ τὰ προτιμοῦσε τὸ ἴδιον, γιὰ τῆς περασμένης γενεᾶς οἱ ἠθοποιοὶ — Παντόπουλος, Ταβουλάρηδες, Παρρασευοπούλου, Βερόνη, ὡς τὸν Πλέσσα — δὲν ἔπαιζαν ξένα, παρὰ μόνον ὅταν δὲν εἶχαν Ἑλληνικά. Ἀλλὰ οἱ ἠθοποιοὶ τῆς ἡλικίας τοῦ κ. Βεάκη, ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἐμαθαν, παρασφύθησαν, ἀναγκάσθηκαν νὰ τὰ περιφρονοῦν, νὰ τὰ παραμερίζουν, νὰ τὰ λησμονοῦν. Καὶ ὁ κ. Βεάκης, ὁ μεγάλος ἠθοποιός, δὲ βρῆκε τὴ δύναμη νὰντισταθῇ σ' αὐτὸ τὸ ρεῖμα.

Δὲν τὸν κακίζομε. Πόσοι στὴ θεση του, ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς τῆς γενεᾶς του, γιορτάζοντας Τριαντάχρονα ἢ Εἰκοσιπεντάχρονα, δὲν θάκωναν τὸ ἴδιον; Δὲ μπορούμε ὅμως καὶ νὰποτρέψομε μερικὴς φλιβερὴς σκέψεις ἀπὸ τὴ γιορτὴ ἑνὸς Βεάκη, πού τὸν θέλαμε, καὶ πού θάπρεπε νάταν ὄλος δικός μας, μ' ἔργο ξένο... Κάποτε ὁ κ. Μελάς, πού συνήθως διδάσκει ὅτι τὸν δικαιολογεῖ, — ἦταν τότε διευθυντῆς τῆς ξενόπληχτης «Ἐλευθερῆς Σκηπῆς», — εἶπε πῶς καὶ τὰ ξένα ἔργα, μὲ τὸ νὰ μεταφράζονται στὴ γλῶσσα μας καὶ νὰ παίζονται ἀπὸ Ἑλληνες ἠθοποιούς, πολιτογραφοῦνται Ἑλληνικά. Τοῦ ἀπαντήσαμε, ὅτι μ' αὐτὸ τὸν ὀραῖον τρόπο, μόνον οἱ Ἑλληνες ἠθοποιοὶ πολιτογραφοῦνται ξένοι. Καὶ νὰ το! Τὸ ἄλλο δεῖγμα χρειάζεται; Ὅταν ἓνας Βεάκης δὲ θυμᾶται πῶς ὑπάρχουν καὶ Ἑλληνικά ἔργα οὔτε γιὰ μιὰ γιορτὴ, πού δὲν θὰ τὴν ξαναδώσῃ παρὰ σὲ εἴκοσι χρόνια — καὶ τοῦ τὸ εὐχόμεστε ὄλοψυχα — ποῖος μπορεῖ νὰ πῇ πῶς ἔχομε σήμερα Ἑλληνες ἠθοποιούς; Δὲ βαριέστε! Δὲν ἔχομε παρ' αὐτοὺς πού, Ἑλληνες κατὰ τᾶλλα, καλλιτεχνικῶς πολιτογραφηθήκαν Γάλλοι, Ἴταλοι, Γερμανοί, Ἀγγλοὶ καὶ Ρῶσοι. Οἱ ἄλλοι, πού διατηροῦν ἀκόμα τὸν καλλιτεχνικὸν ἐθνισμόν τους, εἶναι ἀκόμα μικροί. Κι' ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι, πού τὸν διατήρησαν σ' ὄλην τους τὴν ζωὴν, πέθαναν...

Ἄλλὰ πῶς ἐπῆλθε αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν δυστύχημα; Εἶναι, ἀπλούστατα, ἀποτέλεσμα τῆς ἀδιαφορίας πρῶτα-πρῶτα καὶ τῆς ἀστοργίας πού ἔδειξε ἀνεκαθεν τὸ Κράτος πρὸς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρο. Τὴ στιγμή ἀκριβῶς πού ἔπρεπε νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ, νὰ τὸ ἐπιχορηγήσῃ, νὰ τὸ ἐξασφαλίσῃ, — ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, τότε Ἰσα-Ἰσα πού πρωτοβγαίνε ὁ κ. Βεάκης, — τὸ ἄφησε στὴν τύχη

του. Πάλεψε τὸ κακόμοιρο ὅσο μπόρεσε, γιὰ νὰ κριτηθῆ ἐκεί πού ἦταν ὡς τότε. Ἀλλά δὲν ἔζησε, δὲν εἶχε τὰ μέσα. Καὶ παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν ξενομανία πού, ὅσοι ἀπὸ κίτσια ἦσαν, — τὴν ἔφερε τότε ἡ μεγάλη ἐπιτυχία κάποιων ἑλληνικῶν ἔργων—εἶχε ξαναρχίσει, σὰ χρόνιο κ' ἀγιάτρευτο νόσημα, νὰ κυρτεῖ πάλι τὴν ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Αὐτὸ ἔνα. Φταίμε ὅμοις λιγάκι καὶ μεῖς. Γιατί ὅση κ' ἂν ἦταν ἡ ξενομανία, οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ θὰ μπορούσαν νὰ ντιδράσουν ἀποτελεσματικά, ἂν εἶχαν περισσότερὴ καλὴ θέληση. Πόσες φορές, καὶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, δὲν ἐσώθηκαν ἀπὸ χρεοκοπία μ' ἑλληνικά ἔργα! Ἀλλά τοὺς ἀφήναμε, ἀλλ' ἀνεχόμεστε νὰ τὰ ξεχνοῦν, νὰ τὰ παραμερίζουν, νὰ ξαναγορίζουν στὰ ξένα, νὰ δίνουν τίς τιμητικὰς τους μὲ γαλλικά καὶ γερμανικά, γιατί φοβόμαστε νὰ τοὺς χτυπήσουμε ὅπως ἔπρεπε. Μᾶς ἐμπόδιζε ἡ φιλλίμας, ἡ συμπάθεια, κάποτε καὶ τὸ συμφεροντάκι μας. (Ποιὸς δημοσιογράφος π. χ., θεατρικογράφος, δὲν εἶχε νὰ δώσῃ κ' ἓνα ἔργο στὸ θέατρο;) Γιὰ, ὅμως, νὰ τοὺς τσακώναμε καὶ νὰ τοὺς ξετινάξουμε, σύμφωνα ὅλοι, σὲ κάθε ἐκδήλωση ξενομανίας τους καὶ καλλιτεχνικοῦ μισελληνισμοῦ—ὅπως, γιὰ μερικοὺς, κατάντησε στὸ τέλος, —καὶ θὰ βλέπαμε ἂν δὲν θάκωναν τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία κ' ἂν δὲν θάγαν, θέλοντας καὶ μὴ, τὴ λύγῃ καλὴ διάθεση πού χρεοιάζονταν γιὰ τὸν ἀγῶνα!

Ἐπιτυχῶς, στὴν κατάστασι αὐτὴ βάζει τελεία καὶ καύλα ἡ ἴδρυσή τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀργήσε ὅσο δὲν ἔπρεπε, ἀλλά τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τὸ φέρῃ. Τὰ ἑλληνικά ἔργα στὸ Ἐθνικὸ θὰ παίζονται κατὰ προτίμησι, τὸ Δραματολόγιό του θὰ ἀποτελεσθῆ κυρίως ἀπὸ ἑλληνικά, κ' οἱ παλιοὶ ἠθοποιοὶ θὰ ξαναγίνουν δικαί μας,—ὄχι ὅλοι βέβαια, ἀλλ' οἱ περισσότεροι, πού κατὰ βάθος λυποῦνται γιὰ ὅ,τι ἐπαθάν,—κ' ἀπὸ τοὺς νέους, κανένας δὲν θὰ ὑπάρχῃ φόβος νὰ πολιτογραφηθῆ ξένος. Ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους, ποιὸς θὰ τολμήσῃ, ποιὸς θὰ σκεφθῆ νὰ δώσῃ μεθ' αὐτοῦ τὴν τιμητικὴν του ἢ τὴν Τριακονταετηρίδα του μ' ἔργο γαλλικόν;

Βλέπετε τώρα γιὰ πόσους λόγους ἦταν ἀνάγκη —μεγάλῃ ἑθνικῇ ἀνάγκῃ— νὰ ἰδρυθῆ Ἐθνικὸ Θέατρο; Ἀλλοιῶτα, ἴσως αὐτὴ ἡ ξενομανία, πού μὲ τόσον πόνο βλέπομε σήμερον καὶ τὴ δουλεύῃ κ' ἓνας Βεάκης,—ὁ μόνος πού θὰ ἔλαχε, ὁ μόνος πού θὰ μῖς ἔμενε—θὰ παράσενε τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα!

Γρ. Ξ.

Πολλὰ βραβεῖα...

Στὸ χορὸ τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων, ἀναγγέλληκε ἀπὸ τὸν πρόεδρο κ. Μ. Λιδωρίκη ὅτι ἡ κυρία Ἀλεξάνδρα Χωρέμη, τὸ γένος Μπενάκη, προσφέρει κάθε τέσσαρα χρόνια ἀπὸ 75,000 δραχμῶν—200 ἀγγλιτὰς λίρες—γιὰ νὰ βραβεύεται τὸ καλύτερο θεατρικὸ ἔργο.

Ἐκτός λοιπὸν ἀπὸ τὸν Σταθάτειο—20,000 τὸ Ἀ' Βραβεῖο κάθε δυὸ χρόνια—θὰ ἔχωμε καὶ τὸν Χωρέμειο. Χωριστὰ τὸ ἑκαθλο τῆς Ἀκαδημίας—τοῦ κ. Λαμπάκη, νομίζομε, 5,000 δραχμῶν γιὰ τὸ καλύτερο θεατρικὸ ἔργο τοῦ χρόνου—καὶ χω-

ριστὰ τὸ βραβεῖο τῶν 50,000 δραχμῶν γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ θὰ ἰδρῦσῃ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας. Ἀρ' ὁ Καλοκαιρινὸς; ὁ Σαββίδειος; ὁ Φιλαδέλφειος; ὁ Κοτοπούλειος, πού κ' αὐτοί, νομίζομε, ἐξακολουθοῦν; Πόσα βραβεῖα γιὰ τὸ «καλύτερο θεατρικὸ ἔργο», καὶ πόσα «καλύτερα θεατρικὰ ἔργα» ἀπὸ μέλλον!

Πραγματικῶς, ἂν τὰ καλὰ ἔργα γίνονται μὲ Διαγωνισμοὺς καὶ μὲ Βραβεῖα, ἡ θεατρικὴ παραγωγή στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι καθόλου ἀδικαιολογημένη. Ἐνθαρρύνεται καὶ σπρώχνεται ὅσο πούθενά. Θά νθῆσῃ κιόλα ὅσο πούθενά; Ἄς τὸ ἐλπίζομε. Ὁ Σταθάτειος τοὺλάχιστο—κ' ὁ ἀγαπητὸς κ. Λιδωρίκης ἄς μοῦ ἐπατρέψῃ αὐτὴ τὴν ἀκριτομυθία, δὲν βλέπει σὲ τίποτα—ἔδωσε ἀρκετὰ ἀξιόλογα ἔργα.

Γρ. Ξ.

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ Πάωλ Βαλερὺ ὑποδέχεται τὸν στρατάρχη Πεταίν στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία. Λόγοι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Ὁ κορυφαῖος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας ποιητὰς, ἀντιπροσωπεύοντας τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ὑπεδέχθη ἕνα ἐνδοξο στρατάρχη, τὸν στρατάρχη Πεταίν, τὸν διαφνοστερῆ «ἄνθρωπο τοῦ Βερντέν». Δὲν ξέρομε πὼς πηγαίνει ἡ στολὴ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ στὸ σῶμα τὸ συνειδημένο στὴ στραταρχικὴ στολή, μὴ φαίνεται ὅτι, τοὺλάχιστο σὲ τόσο ἐπίσημες στιγμῆς, ἡ στολή αὐτὴ δὲν εἶναι καθόλου καθησυχαστικὴ γιὰ κείνον πού τὴ φορεῖ. Ἐχει διατηρηθεῖ, θαρρῶ, ἡ φράση ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, πού φορώντας τὴ στολή του πρῶτῃ φορά γιὰ τὴν ὑποδοχὴ, εἶπε: «Πρῶτῃ φορά φρωτὸ σπαιθί, κ' ὅμως ποτὲ δὲν αἰσθανόμουν τόσο φόβον.»

Ἐ, λοιπὸν κ' ὁ «ἄνθρωπος τοῦ Βερντέν» δὲν φάνηκε καθόλου ἀτρόμητος στὴν ἐπίσημη στιγμὴ τῆς ὑποδοχῆς του. Ἄν πιστεύομε τὴν περιγραφὴν γαλλικῶν φύλλων, ἦταν πολὺ παραγεμμένος, καὶ τὸ χέρι πού κρατοῦσε τὸ χειρόγραφο του ἔτρεψε φανερά. «Ὁ κ. Πάωλ Βαλερὺ (πέρνομε τὰ λόγια ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ἀλέν Λωμπρὺ στὰ Nouvelles Littéraires) εἶπε ὕστερα στὸ στρατάρχη ἐπιγραμματικὰ ὅτι «οἱ πράξεις σας ἔχουν λόγον καὶ μιλῶν κ' ὁ λόγος σας εἶναι πράξις.» Πάντως, φαίνεται ὅτι ὁ λόγος του στὴν Ἀκαδημία ἦταν μιὰ πράξις, ἱστορικὴ ἔστω, ἀλλά πολὺ δευλιή. Στέκεται ἥρθιος, σκύβει στὰ χειρόγραφα, πού τρέμουν καὶ χοροπηδοῦν, γιατί τὸ χέρι του τρέμει. Τὸ μουστάκι του, σκληρὸ καὶ λευκόν, λευκόν σὰ μουστάκι ἀκαδημαϊκοῦ, φαίνεται σὰ νὰ σπᾶ τὰ λόγια πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του, κ' οἱ ἦχοι βγαίνουν καθὼς ὁ ἀέρας πού περνᾷ ἀπὸ καλάμιες. Κ' ἡ συγκίνησή του εἶναι τόσο ζωηρή, ὥστε καθένας ἀπὸ τοὺς παρισταμένους σ' αὐτὴ τὴν τελετὴ, μπορεῖ νὰ καυχῆθῃ: «Εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔκαμαν τὸν ἄνθρωπο τοῦ Βερντέν νὰ τρέμει!»

Ἐπιτυχῶς, συνεχίζει ὁ ἀρθρογράφος, μλλησε ὕστερα ὁ Βαλερὺ κ' ἔτσι τὸ ἀκροατήριον εἶδε

τὴν εἰκόνα τοῦ Πεταίν δυνατῆ, ἀληθινῆ, μεγάλῃ κ' ἐπιβλητικῇ—πολὺ ἐπιβλητικώτερῃ, φρεῖ, ἀπὸ ἐκείνη πού ἔδινε ὁ ἴδιος ὁ στρατάρχης μὲ τὰ συμπληθητικά τρεμάμενα χέρια.»

Θὰ ἠθέλαμε νὰ δώσουμε περίληψιν τοῦ λόγου τοῦ Βαλερὺ, ἂν ὄχι τοῦ μέρους ἔπου ἐγκωμιάζει τὸ στρατάρχη, τοὺλάχιστο τοῦ μέρους, ἔπου ὁ μεγάλος ποιητὴς κάνει τὸν ἥμην τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Μὰ περίληψιν λόγων τοῦ Βαλερὺ, δηλαδὴ συμπύκνωση τῆς κλασσικῆς καὶ ἀποκρυσταλλωμένης διαγωγῆς, εἶναι ἐγγεγραμμά ἀκατόρθωτο. Ἄς προσπαθήσομε τοὺλάχιστο νὰ μεταφράσομε μερικὰ ἀποσπάσματα:

«Κανεῖς ἄς μὴν πιστεῦθῃ, ὅτι ἓνας νέος πόλεμος εἶναι δυνατό νὰ καλύτερῆσῃ τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπότητος. Κι' ὅμως φαίνεται ὅτι τὸ πείραμα δὲν ἦταν ἀρκετό. Μερικοὶ ἐλπίζουσιν σ' ἐπανάληψιν τῆς ἀνθρωποσφαγῆς. Βρίσκουσιν ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ δυστυχία, οἱ ἀπογοητεύσεις, τὰ ἐρείπια καὶ τὰ δάκρυα, οἱ ἀκρωτηριασμένοι κ' οἱ τυφλοὶ, οἱ χήρες καὶ τὰ ὄρφανά...»

Μὲ ὅλη τους τὴ συνείδησιν καὶ μ' ὅλη τους τὴ διαύγεια, μπιστὰ σὲ τόσο τρισμαχτικὰς ἀναμνήσεις, πλάι σὲ ἀναριθμητοὺς τάφους καὶ πλάι στὰ ἐργαστήρια ἔπου οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται νὰ λύσουν τὰ αἰνίγματα τῆς φουματώσεως καὶ τοῦ καρκίνου, ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι πού διανοοῦνται ἀκόμη νὰ παλῶν πάλι τὸ παιγνίδι τοῦ θανάτου...

«Ὁ Μπαλζάκ, ἀκριβῶς πρὸ ἑκατὸ χρόνον, ἔγραψε: «Πρὶν καλὰ-καλὰ προοιτιάσῃ νὰ σκουπίσει τὰ πόδια της τὰ ματωμένα ἔως τὸν ἀστράγαλο, ἡ Εὐρώπη ξαναρχίζει τὸν πόλεμον!»

Δὲν εἶναι λοιπὸν δίκαιο νὰ πῆ κανεῖς ὅτι ἡ ἀνθρωπότης, μὲ ὅλη τὴ λογικὴ της διαύγεια, εἶναι ἀνίκανη νὰ θυσιάσῃ τίς παρορμήσεις της στὴ γνώσιν, τὰ μῖση της στὸν πόνον, καὶ μοιάζει μ' ἓνα σμήνος ἀθλίων κ' ἀνόητων ἐντόμων, πού τὰ τραβᾷ τυφλά ἢ φλόγα καὶ τὰ καίει;»

Τὰ τελευταῖα λόγια τὰ σκέπασαν καταρράχτες ἀπὸ χειροκρατήματα. Ὁ ἀρθρογράφος προσθέτει ὅτι ὁ Βαλερὺ εἶχε πῆ τὰ λόγια του ἡσυχα, καθαρὰ, ἀπέριττα, σχεδὸν μὲ περιφρόνησιν. Δὲν καταδέχτηκε κανένα ρητορικὸ σχῆμα, κανένα ρητορικὸ τόνον. Κι' ὅμως ἐγοήτευσε τὸ ἀκροατήριον μὲ τὴν ὑψηλὴ ἐκείνη διανοητικὴ γοητεία του,—ἡ κατὰ τὴν νεοφανῆ ἔκφρασι, τὸ spirit-arreal του.

M. Δ. Σ.

Ἡ ἹΣΤΟΡΙΑ

Richard Heinze: Τὰ αἶτια τοῦ μεγαλείου τῆς Ρώμης. Μεταφρασθὲν ὑπὸ Χρ. Κοπνουνάγια. Ἀθήναι 1930.

Ἡ ἱστορία τῆς Ρώμης ἀποτελεῖ φαινόμενον μοναδικόν εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν—καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐξόχως προβληματικόν. Μία καὶ μόνη πόλις κατώρθωσε μὲ συνεχῆ καὶ ἐπιμονον στρατιωτικὴν καὶ διπλωματικὴν προσπάθειαν νὰ καθυποτάξῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ νὰ ἰδρῦσῃ κράτος παγκόσμιον, τὸ ὅποιον ἐξωτερικῶς μὲν ἔπαισε νὰ ὑπάρχῃ μόλις τὸ 1453, ὡς πνευματικὴ ὅμως παράδοσις ζῆ μέχρι τῆς ἐποχῆς μας εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ρωσικὴν αὐ-

τοκρατορίαν καὶ τὸν φασισμὸν ἀπ' ἑνός, ἀπ' ἑτέρου δε εἰς τὴν καθολικὴν καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Καὶ γεννᾶται τὸ πρόβλημα, πὸ ἔθεσε διὰ πρότυπον φροῦν ἡ βαθυστόχαστος πολιτικὴ σοφία ἐνὸς Πολυβίου, περὶ τῶν βαθυτέρων αἰτίων, πού συνετέλεσαν ὥστε νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ Ρώμη ἐκεῖνο, πού δὲν ἐπέτευξαν ἄλλαι δυνάμεις στρατιωτικῶς ἄχι κατώτερα (ὅπως οἱ Πέρσαι, ἡ Σπάρτη, οἱ Μακεδόνες), οἰκονομικῶς δὲ καὶ πολιτιστικῶς ἀπέριως ἀνώτερα (ὡς αἱ Ἀθήναι). Καὶ τὸ πρόβλημα αὐτὸ, πού ἀπησχόλησεν εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς μεγάλους διανοητὰς (ἀναφέρω π. χ. τὸν Μακιαβέλλη καὶ τὸν Montesquieu), καθίσταται ἀκόμη περισσότερον ἐπίκαιρον εἰς τὴν ἐποχὴν μας, πού εἶδε αὐτοκρατορίας νὰ κρημνίζονται καὶ νέας πολιτικὰς δυνάμεις νὰ τίθενται εἰς ἐνέργειαν, ἐποχὴν εἰς τὴν ὅποιαν τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως ἔντονον καὶ ζοηρόν.

Ἀπὸ τὰς ἀνησυχίας αὐτὰς τῆς συγχρόνου ζωῆς ἀναγορῶν, ὅπως κάθε γνήσιος φιλόλογος, ἐπραγματεύθη ἓξ νέον τὸ ζήτημα τὸ 1921, μὲ τὸ ἀθόλωτον βλέμμα τοῦ ἐπιστιμῶνος ὁ πρὸ ἐνός ἔτους ἀποθανὼν Λατινιστὴς τῆς Λειψίας, εἰς τὸν πρυτανικόν του λόγον, Ριχάρδος Χείνζε. Ὁ λόγος εἶχεν ἀρῆσει τότε βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ἀνετυπώθη ἐπανελημμένως εἰς φυλλάδιον καὶ ἐκωκλοφόρησεν εὐρύτατα—ὄχι μόνον εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλόλογων.

Κοινὸν ἐλάττωμα ὄλων τῶν ἀπαντήσεων πού ἔχουν ὡς τώρα δοθῆ εἰς τὸ πρόβλημα, εἶναι, κατὰ τὸν Η., ὅτι ἀποδίδουν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρώμης εἰς ἐξωτερικοὺς θεσμούς, π.χ. τὴν σοφὴν ἀνάμειξιν μοναρχικῶν, ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν στοιχείων (Πολύβιος), τὸ σύστημα ἐνεργητικῆς συγκεντρώσεως (Mominen) κ. ἄ. «Ἄλλ' οἱ θεσμοὶ—παρατηρεῖ ὁ Η.,—δσον σπουδαῖοι καὶ ἀποτελεσματικοὶ καὶ ἂν εἶναι, ποτὲ δὲν ἵμποροῦν νὰ θεωρηθῶν πρωταρχικὴ αἰτία πολιτικῆς ἐξελίξεως' ὅπως ἀπ' αὐτοὺς στέκονται οἱ ἄνθρωποι, πού ὑπῆρξαν δημιουργοὶ, θεματοφύλακες καὶ φορεῖς των.» Θὰ ἵμποροῦσε νὰ προσθέσῃ τὸ παράδειγμα τοῦ κράτους ἐκείνου, πού παρουσιάζει μεταξὺ τῶν συγχρόνων τὴν μεγαλυτέραν ἀναλογίαν πρὸς τὸ ρωμαϊκόν, τῆς βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας: Πόσοι λαοὶ δὲν «μετέφεραν» τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς, ἀκόμη καὶ τὸ ἐκπαιδευτικόν σύστημα τῶν ἄγγλων,—διὰ νὰ καταλήξουν εἰς ἐπιφανειακὴν μίμησιν ἐξωτερικῶν συνθηδῶν! Τὸ βαθύτερον πνεῦμα, ἡ ψυχικὴ ἰδιοσυγκρασία, πού δίδει νόημα καὶ ἀξίαν ἐσωτερικὴν εἰς τὰς συνηθείας αὐτὰς, παρέμειναν εἰς αὐτοὺς ξένα.

Αὐτὴν τὴν ψυχὴν τοῦ Ρωμαίου πρέπει νὰ προσπαθήσομε νὰ συλλάβωμεν, ἂν θέλομεν νὰ καταλάβωμεν τὰ βαθύτερα αἰτία τῆς πολιτικῆς του δυνάμεως. Καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς τοῦ Ρωμαίου τῶν πρώτων χρόνων παρέχει λεπταίσθητον ἀνάλυσιν εἰς τὸ βιβλίον του ὁ Η., ἐφαρμόζων τὴν ψυχολογικὴν μέθοδον τοῦ Spranger, ὅστις διακρίνει θεμελιώδεις τύπους προσωπικότητος, τὸν θεωρητικόν, οἰκονομικόν, αἰσθητικόν, θρησκευτικόν, κοινωνικόν καὶ δυναστικόν

ἀνθρώπων, ἀναλόγως τοῦ ἰδεώδους, ποῦ θέτει καθένας ὡς ἠρίστην ἀπειρολήν τῆς ζωῆς του. Ὁ Ρωμαῖος ἀνῆκε εἰς τὸν δυναστικὸν τύπον, τοῦ ὁποῖου ἰδεώδες εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιρροῆς του εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἀκτίνα. Τὴν ἀπόδειξιν εἰρρίσκει ὁ Π. εἰς αὐτὴν πρῶτα τὴν λέξιν, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀνομιάζει ὁ Ρωμαῖος περὶ καὶ γράμματα τὴν πολιτείαν, τὸν ὄρον *res publicae* (πράγμα τοῦ λαοῦ). Περιεχόμενον τῆς *res publica* εἶναι ὄχι ἡ διάδοσις τοῦ πολιτισμοῦ (* Ἑλληνες), ἢ τῆς θεοκρατίας (Ἰουδαῖοι), ἢ κτήσις ὑλικῆς εὐδαιμονίας (Ἀμερικῆ), ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ τῆς ρωμαϊκῆς δυνάμεως εἰς ὅλον τὸν κόσμον, κατὰ τὸ δυνατὸν.

Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ χρειάζονται, λέγει ὁ Π. δύο τινα: πρῶτον ἡ σταθερὰ θέλησις νὰ ὑποβληθῆς εἰς θυσίας καὶ μύθους χάριν αὐτοῦ καὶ δευτέρον ἡ συνετὴ καὶ συστηματικὴ καθοδήγησις, διὰ τῆς ὁποίας αἱ θυσίαι καὶ οἱ μύθοι ἀποδίδουν τοὺς καρπούς των. Καὶ τὰ δύο ὑπῆρξαν εἰς τοὺς Ρωμαίους εἰς βαθμὴν πρωτοφανῆ εἰς τὴν ἱστορίαν. Καὶ ὁ Π. δεικνύει μετ' ἀριστοτεχνικῆν ἐριμνησίαν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῶν γνωστῶν θεσμῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας—ἔδω κείται κυρίως καὶ ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου— πῶς ὅλα ἀνεξαιρέτως, οἰκογένεια, ἀτομικὴ φιλοδοξία, ἐπιζήθεια ἔθιμα, δικαστήρια, στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, ἐκλογὴ ἀρχόντων, σύγκλητος κλπ. ὅλα εἰς τὴν Ρώμην ὑπήγοντο ὑπὸ τὸν ἐνιαίον ρυθμὸν καὶ τὴν ἐνιαίαν ἀρμονίαν ἐλευθερίας καὶ ὑποταγῆς—ἀρμονίαν ποῦ εἶναι τόσο ἀπαραίτητος καὶ τόσο σπανία εἰς τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Διὰ τὴν ὑπῆρξαν τοιαῦτοι οἱ Ρωμαῖοι βεβαίως δὲν καθάναυον, καὶ οὐτε ἠμποροῦν κανεὶς νὰ εἰπῆ καθε ἔρευον σταματᾶ ἐνώπιον τοῦ μεγάλου μυστηρίου τῆς προσωπικότητος τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἔθνων. ἠμποροῦ ὅμως ἡ ἔρευνα νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ συλλάβωμεν αὐτὴν τὴν προσωπικότητα καὶ νὰ κατανοήσωμεν, διὰ τὴν οἱ Ρωμαῖοι, μετὰ τὴν ψυχρὴν ἄνοιαν ποῦ εἶχαν, ἔτσι καὶ ὄχι διαφορητικὰ ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσουν, αὐτὴν καὶ ὄχι ἄλλην ἀποστολήν εἶχαν νὰ ἐκπληρώσουν εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Π. ἐπιτυγχάνει νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα κατὰ τρόπον ἐξαιρετικὰ πειστικόν.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνες τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐπιστημονικόν· ἔχει καὶ βαθυτέραν ἔθνησιν σημασίαν. Ἐπὶ 1000 χρόνια περίπου, ἐξήσαμεν καὶ ἐδράσαμεν ὡς Ρωμαῖοι, καὶ τῆς ρωμαϊκῆς παραδόσεως ἔργον εἶναι ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὑπόστασις τοῦ Βυζαντιανοῦ κράτους. Καὶ ὅσον ὄλιγοι τὸ ἀνελήφθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι αἱ Βυζαντιναὶ μελέται, ποῦ ἀπολαμβάνουν τελευταίως ἐξαιρετικῆς δημοτικότητος, θὰ μείνουν ρηχὴ καὶ χωρὶς νόημα διαπιστώσεις γεγονότων καὶ λεπτομερειῶν, ἐφ' ὅσον δὲν μελετᾶται τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὁργανώσεως «τῆς βασιλείας τῶν Ρωμαίων»! Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα αὐτὸ μόνον εἰς ῥίχας του θὰ τὸ συλλάβωμεν, εἰς τὰς ἱστορικὰς τύχας τῆς πόλεως ἐκείνης, ποῦ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν οἰκουμένην.

Λιὰ τοῦτο εἶναι ἀξίως ἰδιαιτέρας ἐπισημασμένης ὁ κ. Καπνουκάγια, ἡρωικήτης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ποῦ ἔκοιμε προσκετὸν εἰς τοὺς ἀγνωστούς τὴν γεωμνησικὴν τὸν ὄρατον βιβλίον τοῦ Heintze. Τὸ ἔργον καὶ ἡ θέσις τοῦ συγγραφέως ἐξαιρούνται μετὰ πολλὴν θέσπην καὶ ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν προτασομένην εἰσαγωγὴν, καὶ ὅστις ἐγνώρισε προσωπικῶς τὸν συγγραφέα, θὰ εἴρη ὅτι καθε ἐνθουσιασμὸς εἶναι κατώτερος τῆς ἀξίας του ὡς ἐρευνητής, ὡς διδάσκαλος, ὡς ἄνθρωπος ὁ Heintze ἦτο ἡ ἐνσαρκωμένη ἀπόδειξις τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ φιλολογία εἶναι *διακονία πνευματικὴ* καὶ εἶναι *ἀνθρωπισμός*.

Ἀλλὰ καὶ διὰ καὶ ἄλλο ἀκόμη θὰ ἤθελα νὰ ἐξάρω τὴν σημασίαν τῆς προσφορᾶς τοῦ κ. Καπνουκάγια. Ἔρχεται εἰς μίαν περίοδον τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς εἰς τὴν ὁποῖαν, μετὰ τὴν οὐσιαστικὴν κατάργησιν τῶν λατινικῶν, ἐπιστρέφωμεν πλησίον πρὸς τὸν βυζαντινισμὸν τῆς μονογλωσσίου κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ φράσσομεν μετὰ χέρμα μας μίαν, τὴν σπουδαιότεραν, ὁδὸν πρὸς κατανόησιν τοῦ *συχρόνου ἐὐρωπαϊκοῦ* πολιτισμοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου τόσον κοπιόμεθα.

Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κοσμῶ Πολίτη: «Λεμονοδάσος—Ἱστορία μιᾶς ζωῆς.»

Ἡ Ζεὸρξ Σάντ—ἡ ἄλλη ἀπ' τὶς μεγάλες γυναῖκες;—εἶπε ὅτι ὁ ἔρωσ, στὴ ζωὴ τοῦ ἀνδρός, εἶν' ἓνα ἐπεισόδιον μόνον, ἐνῶ τῆς γυναῖκας εἶν' ὁλόκληρη ἡ ζωὴ. Παρεξίγησι καὶ πλάνη! Καὶ τοῦ ἀνδρός ἡ ζωὴ, καὶ ἴσως αὐτοῦ περισσότερον, δὲν εἶναι κατάβαθα παρὰ ἐρωτικῆ, σεξουαλικῆ. Ἀπὸ ἐκεῖ προέρχονται καὶ ἐκεῖ τελίουν τὰ πάντα. Καὶ πότε κυβερνᾶ, ρυθμίζει καὶ κατευθύνει, τὴ ζωὴ του ὁλόκληρη μιὰ μοναδική, κυρίαρχη ἀγάπη· πότε αὐτὸ τὸ κάνουν πολλὰς, μικρότερες, ἀλλὰ, ὅλες μαζί, τὸ ἴδιον δυνατές. Ὁ Παῦλος Ἀποστόλου, ὁ ἦρωσ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀνήκει στοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, τοὺς κάπως σπανιότερους, ποῦ μιὰ μεγάλη ἀγάπη εἶναι ἡ ζωὴ τους ὅλη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου, εἶναι ἱστορία μιᾶς ζωῆς.»

Πόσο ἀπλά, κοινὰ, ἀνώδυνα ἀρχίζει αὐτὴ ἡ ἀγάπη, καὶ πόσο φοβερὰ καὶ τραγικὰ τελειώνει! Ἀκριβῶς γιὰ εἶναι ἀγάπη ὁλόκληρης ζωῆς. Ἀνύποπτος, ὁ Παῦλος Ἀποστόλου, ὁ νέος ἀρχιτέκτονας, γνωρίζει τὴ Βίργκω, τὴν ὁραία κόρη τοῦ Πόρου μετὰ τὰ πράσινα μάτια, στοῖς Δελφούς, ὅπου αὐτὴ εἶχε πάει μετὰ τὴν κοσμικὴ της παρὰ ἰα διασκέδαση, καὶ ἐκεῖνος μονάχος γιὰ μελέτες. Ὡς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη—εἰκοσιεξή εικοσιεφτά χρόνων—ὁ νέος δὲν εἶχε ἀγαπήσει σοβαρὰ. Καίροταν ἀνήφοστα διάφορες γυναῖκες, ποῦ πρῶτον αἰνήφοστα διάφορες γυναῖκες, ποῦ πρῶτον αἰνήφοστα εἶχαν χαρὴ ἄλλοι. Ἡ γνωριμία τῆς Βίργκω, τῆς μοιραίας, τοῦ γεννᾶ πρῶτα-πρῶτα τὴν ἰδέαν πῶς ἦταν καιρὸς νὰ πρωτοχαρῆ καὶ αὐτὸς κάποιον, νὰ δεχθῆ τὴν ὑπέροστη θυσία της καὶ νὰ βρῆ σ' αὐτὸ τὴν ὑπέροστη ἀπόλαυσιν ποῦ ὡς τότε δὲν τὴν εἶχε δοκιμάσει. Μ' αὐτὸ

τὸ σκοπὸ, ἀνεκφραστο ἢ ἐκφρασμένο, ζωντανὰ καὶ κολυμακὴ τὴ Βίργκω στὴν Πόρον, ὅπου γιὰ πολλὸν καιρὸ, πηγαίνει κάθε Σάββατον καὶ φεύγει κατὰ Δευτέρα. Νομίζει πῶς τοῦ ἔχει γίνει συνήθεια, ἐνῶ τοῦ εἶναι κατὰ ἀνάγκη νομίζει πῶς τὸν μετὰ τὸ Λεμονοδάσος, ἐνῶ τὸ μεθυστικὸν εἶναι μόνον ἡ Βίργκω. Τοῦ ζάκου ζήτει κάθε τόσο νὰ ξεφύγῃ, νὰ βρῆ παρηγοριὰ σ' ἄλλες ἀσχολίες ἢ σ' ἄλλες γυναῖκες. Τὸ πάθος θέλοντας καὶ μὴ, τὸν κυριεῖται. Καταφέρνει τὴ Βίργκω μετὰ τὰ πράσινα μάτια νὰ τὸν ἀγαπήσῃ τόσο καὶ αὐτὴ—μετὰ τὸν τρόπο της πάντα,— ὥστε μιὰ μέρα νὰ τοῦ καταρρήσῃ ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον. Κι' ὅμως δὲν εἶναι γραπτὸ νὰ τὴν κἀνῃ ἐρωμένη. Ἐἶτε ξεπίθηδες, εἶτε χωρὶς νὰ θέλῃ, ἐκείνη ἀργεῖ ἓνα δευτερόν νὰ πάῃ στὴν γκαρσονιέρα του, ὅπου τὴν περιέμενε μετὰ τὴν ἀγωνία... Βγῆκε ἔξω ἀπελπισμένος καὶ τὴν ἀπάντησε στὰ στενὰ τῆς Πλάκας γυρεύοντας τὸ σπίτι του. Πῆγαν καὶ κἀθήσαν στοὺς Στύλους. Ἄδικα τὴν παρακαλοῦσε νὰ πάνε στὴν γκαρσονιέρα, ἃς ἦταν καὶ ἀργά. Ἡ Βίργκω δὲν ἤθελε καὶ. Θύμωσε καὶ νος—εἶχε καὶ ἄλλους λόγους μαζί της, κάποιον φερσίματά της ποῦ τοῦ παρακαλοῦσαν τὴ ζήλεια—καὶ τὴν παράτησε μονάχη στὰ ἐρείπια, ἀποφρασιμένος πιά νὰ ξεκόψῃ. Ἀδύνατο! Ἡ θλίψη του γιὰ τὴ ρήξιν, ἡ ἀπελπισία του, τὴν ἔσπρωξε ὡς μίαν ἀπόπειρα αὐτοκτονίας. Αὐτὴ τοῦφερε πάλι κοντὰ του τὴ Βίργκω, μετανοιωμένη καὶ ἐρωτευμένη περισσότερον παρὰ ποτέ. Ἀρραβωνιάστηκαν ἀναπίσμως, δὲν ἔμεινε πιά παρὰ ἡ ἀναγγελία. Ἀλλὰ δὲν ἦταν γραπτὸ οὔτε νὰ τὴν κἀνῃ γυναῖκα του. Τὴν ἀγαποῦσε πιά τόσο πολὺ, ὥστε φοβήθηκε ὅτι ἓνας γάμος, θανατώνοντας τὴν ἀγάπη τους, θὰ τοὺς ἔκανε δυστυχισμένους καὶ τοὺς δύο. Καὶ τὴν ἄφησε μ' ἓνα γράμμα, καὶ ἔφυγε ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ἔφυγε μακριὰ, γιὰ νὰ γιατρευθῆ ἂν μποροῦσε, γιὰ νὰ φερσοῦν ἡ σ' ἄλλα ἰδιαιτέρα, γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὶ ὄρατα ὅμως ποῦ τὰ κατάφερε! Πληγόμενος γιὰ πάντα, ἀγιάτρευτος, ἀνίκανος γιὰ κάθε σοβαρὴ ἐργασία, ἀρχισε τὶς ἀπελπισμένες περιπλανήσεις, ὡς πον καταστάλαξε στὴ Σουμάτρα· ἐκεῖ ἀνοῖξε... ἓνα μπαρ. Εἶχε παντρευτὴ κἀλα μιὰ Λέξα, ποῦ τὴν τράβηξε ἀπὸ τὸ καφεσάνταν, γιὰ τὴν ἔλεγαν καὶ αὐτὴ Βιργζίνια καὶ εἶχε πράσινα μάτια... Μιὰ μέρα, μετὰ χρόνια, ἔλαβε μιὰν ἐφημερίδα ἀπ' τὴν Ἀθήνα, ποῦ ἔγραψε τοὺς «ἐκλεπτοὺς γάμους» τῆς Βίργκω μετὰ κάποιον μεγαλέμπορο. Κι' αὐτὴ τὴ φορὰ, ὁ ζωντανὸς-πεθαμένος σκοτώθηκε γιὰ καλὰ. Ἱστορία μιᾶς ζωῆς!

Ἡ συνόψισις αὐτὴ μπορεῖ νὰ μὴ λέγη πολλὰ πράγματα, τὸ βιβλίον ὅμως λέγει πολλά, πάρα πολλά! Συσταίνω ἐκθύμως τὸ διάβασμα τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ρομάντσου. Στὴν ἀρχὴ, ὁ ἀναγνώστης θὰ παραξενευθῆ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τοῦ γραμμάτου καὶ τοῦ τυπώματος, ἀπὸ τὰ τραγικὰ τυπογραφικὰ λάθη καὶ ἀπὸ τὴν ἀφάνταστη γλωσσικὴ ἀκαταστασία, — ἔδω γνώσιμα καθαρῶς, ἔδω ἀγνή δημοτικὴ, ἔδω ἔν' ἀκαλαίσθητο καὶ ἀσθαλιετο κρᾶμα. Ἀλλὰ προχωρώντας,

θὰ παρασηθῆ καὶ θὰ τὰ παραβλέψῃ ὅλα. Γιατὶ τὸ Λεμονοδάσος· ἔχει αἱ κάθε σελίδα, σὲ κάθε του παύση, ἀλήθειαν καὶ ἡρωικὴν καὶ δὲν τις ἀπαντοῦμε τόσο συχνὰ σὲ νεοελληνικὰ βιβλία. Μοῦ ἔκοιμε μεγάλη ἐντύπωσις. Ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐν Τάφω—τοῦ Μιχαήλ εἶχα νὰπολαύσω τόσο μεγάλης ἀξίας νεοελληνικὸν περὶ-γράφημα. Ἄλλου εἶδους ὅμοιος, ἐννοεῖται. Ὁ κ. Κοσμῶς Πολίτης,—φειδόννητο, μετάνητο, ἀνθρώπου τοῦ κόσμου,—εἶναι προπαντὸς ἓνας ὁρατοπαθής. Περιγράφει, ψυχολογεῖ καὶ φιλοσοφεῖ μετὰ ὁρατοπαθῆτα. Ὅχι νοσηρῆ ὄμοιος, οὔτε ἀνερωμαστική, ὅπως συνήθως τῶν νέων ἀνεταντίας γαρότατη, ὑγιέστατη καὶ σοφῆ. Ἀπὸ τοὺς δικούς μας θυμίζει πολὺ τὸν Κοσταντῖνο Χρηστομάνο τῆς «Ἀυτοκρατορίας Ἑλισάβετ» καὶ τῆς Κερένιας Κούκλας. Μετὰ τὴν διαφορὰ ὅτι ἐκεῖνος τὴν πιά «περιδιαγραμμάτου» καὶ μετὰ πολὺ φανερὸ κάποτε, κόπο, ὑπόταξε τὰ νοήματά του σ' ἓνα στερογγυλὸ, σφιχτοδεμένο, ὑφρος, ποῦ πολλὰς φορές σήκωνε καὶ τὴν πιά μεγάλη περίοδον, καὶ σὲ μιὰ ὁμοίωμα γλώσσα τοῦ δὲν ἔξερε σχεδὸν ἐξαιρέσεις. Ἐνῶ ὁ κ. Κοσμῶς Πολίτης γλωσσικῶς εἶναι... μιγᾶς καὶ τὸ ἴκρος του, πῶς γοργῶ, πῶς μετάνητο, ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰς-μικρὰς ἀφίστες περιόδους. Ἀλλὰ μετὰ πόση ἀνόληρη καὶ ξεκούραστη χάρι, μετὰ πόση χτυπητὴ ὁμορφία, μετὰ πόση ἐξυπνάδα καὶ μετὰ πόση γνώσις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων,— τῆς ζωῆς γενικά καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ *μιλιέ*, ὅπου διαδραματιζέται τὸ ρομάντσο του! Ἀλήθεια, εἶπαν πολλὰς φορές, ὅτι αὐτὰ τὰ ἔργα ποῦ περιγράφουν τὴν ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξιν, τὴν μεγάλη *μπουρζουαζι*, δὲν ἔχουν ποτέ τόσο ἀξία, ὅσην ἐκεῖνα ποῦ παρουσιάζουν τὴ μικροαστικὴ καὶ τὴ λαϊκὴ. Τὸ «Λεμονοδάσος», μετὰ τοὺς τόσο ζωντανούς καὶ ἐνδιαφέροντας ἀνθρώπους του,— τὸν ἦρωά του, τὴ Βίργκω, τὴ Λήδα, τὸν πατέρα—Ἀποστόλου καὶ καθεξῆς— δεικνύει ὅτι γιὰ τὸν ἀληθινὸν συγγραφέα ὅλα τὰ *μιλιέ* εἶναι τὸ ἴδιον ἐκμεταλλεύσιμα, καὶ ὅτι τὴν ἰδίαν ἀξία ἔχει ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, σ' ὅποιον κοινωνικὸν στρώμα καὶ ἂν ἀνήκει. Γιατὶ ὁ κ. Κοσμῶς Πολίτης δὲν μᾶς παρουσιάζει τοὺς γελοίους, τοὺς ἀσήμαντους, τοὺς μισότρελλους ἐκείνους κοσμοπολίτες, ἢ τοὺς παλιανθρωπικούς, ποῦ βλέπομε σ' ἄλλα μοντέρνα ἔργα, τόσο καταβάθως ἀνήθικα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ νόημα τῆς τέχνης. Οἱ ἀνθρώποι του εἶναι ὑγιεῖς καὶ ἠθικοί. Κι' αὐτὴ ἡ Λήδα ἀκόμα, ἡ διαβολογυναίκα, ποῦ ἤθελε «κάχημο ζωντανῆ», στὸ τέλος δεικνύεται μιὰ γυναῖκα μετὰ ἠθικὴν ὑπόστασιν ὅπως καθε ἄλλη. Μᾶς ἐνδιαφέρει τελειοπάντων. Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς συμπαθοῦμε κἀλα, τοὺς ἀγαποῦμε. Τὸ κατὰ-κάτω τοὺς γνωρίζομε τόσο βαθιά! Καὶ τί ἄλλο λοιπὸν κάνει ἡ Τέχνη;

Ὅσο γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ βιβλίου, ἰδοῦ: Ὁ νέος Παῦλος Ἀποστόλου, αἶμα εἶδε τὴ Βίργκω, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη, σὰ νὰ εἶχε κάποιον προαίσθημα, νὰ γράφῃ κάθε μέρα ὅ,τι τοῦ συνέβαινε. Τὰ πομνημονεύματα αὐτὰ (σελ. 1-217) εἶναι τὸ ρομάντσο ὡς ἐκεῖ ποῦ ὁ Παῦλος ἀποχαιρετᾶ τὴ Βίργκω μετὰ τὸ γράμμα καὶ φεύγει. Τὰ κατοπινὰ, σὲ λίγες σελίδες, (218-224) τὰ διηγεί-

και ὁ φίλος του, ποῦ ἔλαβε ἀπ' τὴ Σουμάτρα τὴ χειρόγραφόν του. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ ἐπίλογος αὐτὸς μπορούσε καὶ νὰ λείπει. Δὲν λέγοι ὅτι γὰρ τὸ βιβλίον, νομίζω ὅμως πὼς θάταν πρὸ ἱστοβλητικό, ἂν ὁ ἀναγνώστης ἔμενε μὲ κάποια ἀμφισβολία: κατάρρε τάχα ὁ Παῦλος νὰ γιω-τρειθῆ καὶ νὰ ξεχάσῃ; Ἡ ξαναγύρισε, μετα-νοιωμένος, νὰ πύρῃ τὴ Βίργκου καὶ νὰ σκοτώσῃ ἔτσι τὴν ἀνυπόφορη ἀγάπῃ του; Στὸ τέλος ὁ συγγραφεὺς δὲν πρέπει πάντως νὰ τὰ λέῃ ὅλα, ἀλλὰ νὰ φάνῃ νὰ φαντάζεται κάτι κ' ὁ ἀναγνώ-στης...

Τώρα ἔπρεπε ἴσως νὰ δώσω ἐδῶ καὶ μερικὰ δείγματα τοῦ ἔργου, τῶν περιγραφῶν—μὲ τίς ἀσύγκριτες πινελιές,—ἀπὸ τὰ τοιαῦτα τῶν Δελ-φῶν, τοῦ Δαρφουδ, τοῦ Πόρου—τῶν ἱστορικῶν ἀναπαράστασεων, τῶν μοτίβων ἀπὸ τὴν Τέχνη καὶ τὴν Λισθητική—ποῦ εἶναι τόσο ἀφθονα καὶ ὄρατα,—τῆς ψυχολογίας, τοῦ διαλόγου, τῶν σκέ-ψεων, τῶν εἰρημάτων, τῶν λεπτοτήτων... Ἀλλὰ ἔχω σημειωμένα τόσα πολλά, ὥστε μὰ τὴν ἀλήθειαν, βρίζομαι σ' ἀρηχανία ἐκλογῆς. Καὶ προτιμῶ, γὰ ὅλα, νὰ παραθέσω ὁλόκληρη αὐτὴ τὴ σελίδα. Εἶναι ὅταν ὁ Παῦλος, μετὰ τὴ μάταιη ἀναμονὴ στὴ γκαρσονιέρα του, ἀπο-φασίζει νὰ τὴν κλείσῃ καὶ νὰ πάρῃ τοὺς δρόμους.

«... Κατεβαίνω πρὸς τὴν Πύλιν Ἀδριανοῦ μὲ βῆμα ἐλαφρὸ καὶ μὲ βαρὺ κεφάλι. Φθάνω στὸ κηράκι τῆς Πλάκας καὶ βλέπω τὴ Βίργκου στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιον. Τί θὰ τῆς πῶ τώρα; — Παῦλο, ἐπὶ τέλους! Ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε. Εἶναι μιὰ ὥρα ποῦ γυρίζω στοὺς δρόμους. Εἶναι γλοιώη καὶ μοιάζει μὲ κωνηγιμένη ἐ-λαφρίνα.

— Γιατί δὲν ἦρθες; τὴν ρωτῶ.
— Ὁ Θεὸς μ' ἐτιμώρησε... Ἦμουν τόσο ταραγμένη ἐκεῖνη τὴ βραδυά, ποῦ δὲν κατάλαβα καλά τί μοῦ εἶπες... Ἐβλεπα τίς πόρτες καὶ ἔλεγα — ποῦ νὰ κάθεται ὁ Παῦλος; Ἐσπρωξα μιὰ πόρτα, ἐκεῖ δίπλα στὴν ἐκκλησίαν... ὅπως μοῦ εἶπες πῆ. Βρέθηκα σ' ἓναν στενὸ διάδρομο μέσα σ' ἓνα παλιὸ σπῆτι. Εἶπα, δὲν γίνεται ὁ Παῦλος νὰ κάθεται ἐδῶ... εἶχε μιὰν ὁσμὴ πνι-γηρῆ. Προχώρησα ὡς τὴ μέση τοῦ διαδρόμου καὶ στάθηκα... Ἄνοιξε μιὰ πόρτα καὶ παρον-σιάζθηκα μιὰ γυναίκα... Ἐ γυρεύεις; μὲ ρωτῶ. Ἐκανα λάθος, τῆς λέω, καὶ σκέφθηκα, δὲν εἶναι δυνατόν ὁ Παῦλος νὰ μ' ἔφρανε ἐδῶ.— Ποῦ σπῆτι γυρεύεις; μὲ ρώτησε πάλι. Ἐκανα λάθος, τῆς λέω, μὲ συγχωρεῖτε, καὶ γύρισα νὰ φύγω.— Αὐτὸς ποῦ γυρεύεις δὲν εἶν' ἐδῶ κοπέλλα μου, μοῦ λέει...

— Πάμε τώρα στὸ σπῆτι μου νὰ ξεκουρασθῆς.
... Βγαίνω πάλι στὸ δρόμο καὶ δὲν ἔξερα τί νὰ κάνω... Ἐλεγα, πρέπει νὰ δῶ τὸν Παῦλο, δὲν γίνεται διαφορετικά, πρέπει νὰ τὸν δῶ... Καὶ πάλι ἔλεγα, ὁ Θεὸς μὲ τιμώρησε. Πὼς θὰ βρῶ τώρα τὸν Παῦλο; Πὼς νὰ μπεῶ τώρα καὶ σ' ἄλλο σπῆτι;.. Εἶπα, θὰ κάνω βόλτες ἐδῶ γύρω κ' ὅπου νάναί θὰ φανῆ ὁ Παῦλος...

ἔχομε προχωρήσει ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Ἀν-αϊκράτους, ἀπέναντι στὴν Πύλιν.

— Ἐλα στὸ σπῆτι...
— Πάμε στοὺς Στόλους, μοῦ λέει. Δὲν μπορῶ, πρέπει νὰ καθῆσω.
Διασχίζομε τὴν Λεωφόρον Ἀμαλλίας μὲ τίς θλιμμένες πιπεριές, καὶ μπαίνομε μέσα στὸν ἐρει-πομένο περιβόλο τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ στύλοι ρο-δίζομεν στὸ τελευταῖο χᾶδι τοῦ φωτός μὲ βάθος τὸν σκοτεινιασμένο Ἀρδηττό. Ἡ βᾶσις τῶν εἶ-ναι θαμμένη στὴ σκιὰ ποῦ προχωρεῖ ἀδυσώπητη. Αἰσθάνομαι κάτι τὸ ἀναπότρεπτο καὶ τελειω-τικό.

Ἡ Βίργκου κάθεται συντριμμένη ἐπάνω σὲ μιὰ πέτρα κάτω ἀπὸ τὸν στύλο. Τόσο μικρὴ καὶ ἀ-σήμαντη μέσα στὸ γιγάντιο περιβάλλον!

— Πάμε στὸ σπῆτι, τῆς λέω πάλι.
Σηκώνει τὰ μάτια τῆς παρακλητικά.
— Εἶναι ἀργά, δὲν εἶναι;
Βλέπω τὴν ἀτεγκτὴ μοῖρα νὰ πλησιάζῃ.
— Ὁχι, ἔχομε ἀκόμη καιρὸ, πρέπει νὰ ρθῆς.
Θέλω νὰ τῆς πῶ «Ἐλα, γὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα. Νὰ σοῦ δείξω πόσο σὲ σέβομαι, νὰ σοῦ δείξω τὴν ἀγάπῃ μου», ἀλλὰ τὸ κοκαλιάρικο χέρι τῆς μοῖρας μοῦ κλείνει τὸ στόμα.
— Καθῆσε κοντὰ μου, Παῦλο, μοῦ λέει καὶ μοῦ πιάνει τὸ χέρι. Γιατί δὲν κάθουσαι κοντὰ μου;
— Πρέπει νὰ ρθῆς, Βίργκου. Εἶναι ἡ τελευ-ταία φορὰ ποῦ σοῦ λέω.

Μοῦ σφιγγεὶ τὰ χέρια σχεδὸν γονατιστή.
— Παῦλο, μὴ μοῦ τὸ ζητᾶς αὐτό! Σέρεις πὼς εἶμαι δική σου. Μάρτυς μου ὁ Θεός... Δὲν μπορῶ, Παῦλο, δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητᾶς. Ὁ Θεὸς μ' ἐτιμώρησε... Τὸ ξε-ρεῖς πὼς ἐσένα μόνον ἀγαπῶ.

Ἡ σκιά ἀνεβαίνει ἀδυσώπητη.
— Τίς καρπίνες τῶν ἀξιωματικῶν τίς βρῖ-σκεῖς εὐκόλα, τῆς λέγω (*).
Μοῦ ἀφήνει τὰ χέρια καὶ μὲ κυττάζει μὲ μά-τια ἀλλόφρονα.
— Βίργκου, ναὶ ἢ ὄχι;
Δὲν ἀπαντᾷ, μόνον μὲ κυττάζει καὶ κινεῖ τὸ κεφάλι ἀπελπισμένα.

— Τότε σὲ ἀποχαιρετῶ.
Περιμένω μιὰ στιγμὴ καὶ, καθὼς ἐκεῖνη μέ-νει ἀκίνητη, φεύγω καὶ τὴν ἀφήνω μέσα στὰ ἐ-ρεῖτια.

Νομίζω πὼς δὲν μένει τίποτ' ἄλλο, παρά... νὰ διαβίωσῃ κανένας τὸ βιβλίον ὁλόκληρο.

Γρ. Ε.

Τώνη Ι. Μαρτάλη: Ἀθάνατες Ζωές.—Εὐφη-μίας Γ. Σωσιδίη: Τραγούδια ἀπὸ τὰ Σένα.— Δ. Ν. Γαλιάνη: Ἀνθρώπινες Ἱστορίες.— Γ. Ν. Θεοχάρη: Ὀλιμμένοι Ναζωραῖοι.— Εὐφης Λαγοπούλου-Ἀποστολίδου: Στιγ-μές στὸ χρονο.— Ἀώρου Φαντάξη: Οἱ δι-θύραμβοι τῆς Μελωδοσιλάνταχτης Ἀρπας.

Πέντε ποιητικὲς συλλογές, καὶ μιὰ, οἱ «Στιγ-μές στὸ χρονο» συλλογὴ ἀπὸ πεζοτράγουδα, νέες ὅλες, πρωτοφανέρωτων ποιητῶν. Εἶχε δίκαιο νὰ παρατηρῆ ὁ φίλος κ. Οὐράνης στὰ ἄρθρα του

(*) Ὑπαινιγμὸς κάποιου ἐπεισοδίου στὸ χορὸ πάνω σὲ ἡ-γλικὸ πόλεμικὸ, στὸν Πόρο.

γὰ τὴν κρίση τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου, τὰ δημο-περιμένα ἐδῶ καὶ λέγον χωρὸς στὸ Ἐλευθέριο Βῆμα, ὅτι τὰ ἐννέα δέκατα τῶν βιβλίων, ποῦ κυκλοφοροῦν τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια στὸν τόπο μας, ἐκδίδονται ἀπὸ νέους καὶ ἄγνοιστους συγγραφεῖς καὶ μὲ ἐξοδὰ τιν' ἄλλ' αὐτὸ δὲ μὰς ἐνδιαφέρει τοῦτη τὴ στιγμῇ.

Τοῦ κ. Τώνη Μαρτάλη δὲν ἐδιάβασα τίποτε ὡς σήμερα, καὶ εἶμαι σχεδὸν βέβαιος ὅτι οἱ «Ἀ-θάνατες Ζωές» εἶναι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ του. Ὁ κ. Μαρτάλης ἔχει ἰδιαίτερη προτίμησιν στὸ σοννέτο. Ὅλα τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς του εἶναι σοννέτα, ἀλλ' ἀπὸ τὰ σοννέτα, δυστυχῶς, ποῦ ἔχουν ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ ποιήματος, μὰ ποιήματα δὲν εἶναι. Ἀπὸ τίς «Ἀθάνατες Ζωές» δὲν λείπει μόνον καὶ ἡ πρὸ στοιχειώδης ἔμπνευση, μὰ καὶ ἴχνος αἰσθημα-τος, καὶ τοῦ πρὸ ἀδύνατου, καὶ τοῦ πρὸ ἀόρι-στου, δὲν τίς θερμαίνει οὔτε στιγμῇ. Εἶναι φο-χρὰ καὶ ἀνούσια θεματογραφήματα γραμμένα στὸν ἴδιο οὐδέτερο τόνο:

Καὶ βλέπω, Λάσκαλέ μου, ὡσάν ἀνεί-
[ρων πλάνες,
ἀφέντες, αὐτοκράτορες καὶ μεγαπάνες,
μὲ τὴ σειρὰ γ' ἀργοπερνοῦν—ὦ θάμα!—
[ἐμπρός μου.

Δὲν εἶναι τόσον ἀτεχνὰ καὶ τὰ «Τραγού-δια ἀπὸ τὰ Σένα» τῆς κ. Εὐφημίας Γ. Σωσι-δίη. Ἐδῶ ξεχωρίζει κανεὶς δύο-τρία τραγου-δάκια ποῦ τὰ θερμαίνει κάποιο ἀβρὸ καὶ ἀνά-λαφρο αἰσθημα:

Χρόνια καὶ χρόνια πέρασαν
οἱ ἀχώριστες ψυχές μας.
Μαζὶ καὶ πέρτουν καὶ πετοῦν,
μαζὶ γελοῦν καὶ κλαῖνε.
Καὶ πρὸ σφιχτὰ τὰ χέρια μας
πλέκοντας στὶς χαρὲς μας.
Καὶ πρὸ σφιχτὰ στὶς λύπες μας,
χρυσέ μου ἀγαπημένε.

(Ἐἰς τὴν Εἰσοδὸν Ἐπέτειον τῶν ἄρραβόνων μου).

Καὶ τὸ ποιηματάκι αὐτὸ, μὲ τὴν ἀτεχνὴν του μορφῇ, τὰ μετρικὰ λάθη του, ἔχει κάποια ἀρετῆ καὶ ἀγνή συγκίνησι, πολὺ ἀπλοϊκὴ ἴσως μὰ ποῦ κάτι λέγει:

Τραγούδια μου γλυκὰ κ' ἀγαπημένα,
παιδάκια τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ νοῦ,
σταλμέν' ἀπὸ τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ,
πετάτε μακρὰ μου ἓνα, ἓνα!

Μὰ, σάν μὲ νοιώθετε πὼς εἶμαι μοναχῇ,
ἔρχεστε σάν πουλάκια φτερωμένα,
καὶ γύρω μου φτερουγίζετ' ἓνα ἓνα,
τοῦ νοῦ μου ἐσεῖς καὶ τῆς ψυχῆς μου ἡ ψυχῇ.

Στὸ τέλος τῆς συλλογῆς τῆς ἡ ποιήτρια δη-μοσιεύει καὶ μερικὰ πεζὰ—διηγηματάκια— πε-ζοτράγουδα, ἓνα ομιτσάκι τοῦ Βενιζέλου, διά-φορες σκέψεις καὶ μιὰ διάλεξή τῆς ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μ' ἀρέσει πάντα νὰ διαβάζω γνῶμες τῶν γυναικῶν γὰ τὸν γάμο

καὶ γὰ τὸν ἔρωτα (καὶ γὰ ἄλλα ζητήματα). Εἶναι κάποτε τόσο συμπαιθητικὲς!

Ὁ γάμος, γράφει ἡ κ. Σωσιδίη, δὲν εἶναι ὁ τίμος τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ εἶναι ὁ κῆπος τοῦ ἔρωτος. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄξιαν τοῦ κηπου-ροῦ ποῦ τὸν περιποιεῖται. Ὁ κηπουρὸς εἶναι ἡ γυναίκα, ὁ δὲ ἄνδρας εἶναι ὁ καιρὸς, ἡ δαοῖς, κάποτε ἐνεργητικὸς, συντελεῖ εἰς τὴν λαμπρό-τητα τοῦ κήπου, καὶ κάποτε δυσάρεστος, ἀναγ-κάζει τὸν κηπουρὸν νὰ κοπιᾶζῃ πολὺ...

Αἱ βάσεις τῆς ἀρετῆς τῆς γυναικός, λέγει σ' ἄλλη τῆς «σκέψη» ἡ κ. Σωσιδίη, εἶναι ἡ αἰδέσις καὶ ἡ ἀγνοῖα. Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ἐξα-τρίζει καὶ καταστρέφει αὐτὰς τὰς δύο βάσεις καὶ ἐνεκα τούτου ἐκκολάτταται σὺν τῇ χρόνῳ καταρρεῖ ἡ ἠθικὴ τῆς γυναικός. Δὲν εἶναι συμ-παιθητικὲς οἱ λεπτεῖς αὐτὲς γυναικεῖες σκέψεις;

Καὶ ἄλλοτε παρετήρησα ὅτι ὁ μακαρίτης Κα-ρνωτάκης ἔκανε σχολή. Μοῦ φαίνεται μάλιστα ὅτι ἀνάμεσα στοὺς πολὺ νέους, οἱ πολυαληθῆ-στεροι μαθητὲς εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμῇ δικαί του. Ὁ κ. Γαλιάνης στὶς «Ἀνθρώπινες Ἱστορίες» εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ μαθητὴς: εἶναι μι-μητὴς τοῦ Καρνωτάκη. Ἡ διύθεσις, ὁ τόνος, ἡ μορφὴ τῶν ποιημάτων του, τῶν περισσοτέρων, ἂν ὄχι ὅλων, δὲν θυμίζουν ἀπλῶς, μὰ εἶναι κυριολεκτικὰ ξεχωριστά, ἀντιγραφῆς γνωστό-τατων ποιημάτων τοῦ ποιητῆ τῶν «Σατιρῶν καὶ Ἐλεγείων». Τὸ «Νὰ τοὺς Λυπάσαι» ἔξαφνα, φέρνει ἀμέσως στὸ νοῦ τὴν «Πρέβεζα», καὶ τὸ «Υποθέσεις» (αὐτὸ πολὺ περισσότερο) τὴν «Αἰσιοδοξία».

Γιὰ μιὰ στιγμὴν ὡς ὑποθέσουμε πὼς τὴν ὁδύνη τῆ φριχτῆ δὲν ἔχομε γνωρίσει μέχρι τώρα ἐντελῶς κ' εἶναι τὸ κομμάτι μας ἀπὸ λίστιχο καὶ γράφουμε εἰς τὸ κατάστιχο τὸ κάθε τι ἔχει καλῶς.

Θὰ ἦταν ἀδικο νὰ κρίνομε ἀσχηρὰ τὸν κ. Γαλιάνη. ἔχομε, γράφει σ' ἓνα τοῦ ποιήμα, Ἀσπίδα χάλκινη τὰ εἰκοσιδύο μας χρόνια χωρὶς ἐξάσκηση πολὺ καὶ πανοπλία καρμιά.

Πὼς νὰ μὴν ἀροπλιστοῦμε, βότερα ἀπὸ μιὰ τέτοια δήλωσι;

Δὲν ξεύρω ἂν μπορῆ νὰ ἐπικαλεσθῆ τὰ ἐλαφρυντικά τοῦ κ. Γαλιάνη καὶ ὁ κ. Θεοχάρης, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ ἄλλα ἐλαφρυν-τικά, ποῦ δὲν τὰ δηλώνει ὀρθὰ κοφτὰ σάν τὸν νεαρὸ συνάδελφό του, μὰ ποῦ μὰς ἀφήνει ἀμέ-σως νὰ τὰ μαντέψωμε. Ὁ κ. Θεοχάρης εἶναι «mystificateur», «junitste» ὅπως λένε οἱ Γάλ-λοι: θέλει δηλαδὴ νὰ πάρουμε στὰ σοβαρὰ τοὺς στίχους του, γὰ νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὴν ἀφέλειά μας. Πόσο θὰ χαμογελοῦσε (ἀλλὰ μόνον θὰ χαμογελοῦσε), ὅταν ἔγραφε τοὺς στίχους αὐτούς:

«Γιατί, γιατί νὰ μὴν ἔρθης, Βασιλη,
ἀφοῦ μὲ τόση λαμπερὴ λαχτάρια
πίσω ἀπ' τὴ φάμπρικα σὲ καρτεροῦσα...»

Ἡ αὐτοῦς :

Καί νά, προσβάλλει, πέρα στή στροφῇ,
ποῦ φέρνει ἀπ' τοῦ Γερόλα κα τή στάνη,
ἡ δεσπαινίς Καστάνη,
ἡ νέα καπέλλα ποδγε στή μορφῇ
τό ἡὼς καί τή χαρᾶ
κ' εἶχεν ἡ φιδίση ἀπό καιρῶ τὰ στήθια
[της μαρίνει.

Σημιάσανε τὰ βήματα, χαϊρέτησαν.
Σιγά κείνη τὸν ρώτησε : «Τί κάνετε ;...
... Εὐχαριστῶ. καλά. Καί σεῖς ;...
Κ' ἦταν τὰ λόγια του δαυλά σά νάλεγε :
-Σὲ λίγο θά πεθάνετε. . .

Ἐδῶ κ' ἐκεῖ στή συλλογῇ τοῦ κ. Θεοδόρη ξεχωρίζουν μερικοὶ συγκινημένοι τόνοι. Μὰ τὸ περισσότερο, δὲν εἶναι δικοὶ του ἀπηχοῦν τόνους (καὶ ρυθμοὺς) ἄλλων, γνωστότατων ποιητῶν. Τὸ πιρακάτω τετράστιχο αἰφνης :

Πέρφεις, ἀδιάκοπη βροχή,
τῇ γκρίζα ἐτούτῃ μέρα
καὶ πέρφει ἡ θλίψη τ' οὐρανοῦ
λυπητερά στῆ γῆ.
Δὲν εἶσαι σὺ, μονότονη
βροχή, ποὺ τὴν ἐσπέρα
ἀπλώνεις μέσα μου ἄλυτη
καὶ τὴν πικρὴ σιγῇ.

Δὲν θυμίζει (στὸν τόνο, στή διάθεση) τὸ ὄρατο τετράστιχο τοῦ κ. Μαλακασῆ :

Μ' ἀρέσει ἐσὺ νὰ μὲ χτυπᾶς,
χινοποριάτικη βροχή,
καὶ νὰ δροσίζης τὸ γυμνὸ τὸ μέτωπό μου,
σάν μὲς' ἀπὸ μίαν ἄβυσσο
τ' ἀργό μου βῆμα ν' ἀντιχῆ
καὶ νὰ διαλυέμαι στὸ νερὸ
τοῦ φωτισμένου δρόμου.

Γενικά ὅμως, εἴτε ξένα ποιήματα ἀπηχοῦν εἴτε κάποιος προσωπικώτερο τόνο ἔχουν, οἱ στίχοι τοῦ κ. Θεοδόρη δὲν ἀναβρῶνται ἀπὸ γνήσια καὶ αἰλικρινῆ διάθεση. Καὶ ὅταν ἀκόμη λένε κάτι βαθύτερο, ὁ τόνος τους φαντάζει σάν ψεύτικος :

Δὸς μου τὰ χέρια σου . . . Τί σκέπτεσαι ; . .
Τὰ χέρια τότε δὲ δοθῆκαν.
Ποῖός ξέρει οἱ χωρισμοὶ ἂν δὲν κρύβουνε
ὅσα σάν ἀντάμιωσες δὲ βρῆκαν . . .

Ἐφυγες, Μάρ. Τὸ δεῖλι ἀπαλοροῖγῃσε
Ποτὲ ἴσως τὸ γιατί δὲ θά ρωτήσω
καὶ μήτε τὴν ψυχῇ στὸ μακροθρήνημα
νὰ σπαταλήσῃ τ ν καημὸ θ' ἀφήσω.

Τὰ χεῖλη θά δεθοῦνε πιά κ' ἂν κάποτε
κάποιος λυγρὸς μὲ κάπιο δάκρυ σιγῇ,
θάναι ἓνα δάκρυ, Μάρ, ὅπου δὲν κύλησε
ἓνας λυγρὸς ποὺ ἡ θλίψη μου θά πνίγῃ.

Συμπαθητικοὶ στίχοι, μὰ ἔχουν ἐντελῶς τὸν τόνο ρωμάντσας, τῶν ψευδαισθηματικῶν τραγουδιῶν τῶν ἐπιθεωρήσεων.

Ἡ κ. Εὐφρη Λαγοπούλου-Ἀποστολίδου ἔχει μεταφράσει ὀραϊότερα τὸν «Κηπουρὸ» καὶ τὸ «Μισόγερο Φεγγάρι» τοῦ Τυγγῶ. Ὅπως ἦταν ἰρυσικό, ἔγραψε (καὶ γράφει ἀκόμη), βέβαια) καὶ ἡ ἴδια ποιήματα, ποὺ τώρα τὰ ἐκδίδει. Εἶναι ὅλα πεζά, δυστυχῶς ὅμως ὄχι μόνο στή μορφῇ ἀλλὰ καὶ στὸ περιεχόμενο :

Κυλάει τὰ κύματά της ἡ
πλανεύτρα ἡ θάλασσα.
Πᾶν κ' ἔρχονται ἓνα, ἓνα . . .
καὶ φέρνουνε κι ἀπλώνουνε
ἀπ' τίς γαλάζιες ἀγκαλιές
χαμόγελα σβησιμένα, ἀναμονές
νεκρές, ὄνειρατα χαμένα.

Γύρω, τίποτε δὲ γελᾷ.
Καὶ κουβαλοῦν τὰ κύματα, φύκια,
κοχύλια ἀδειανά, ἀγνώστου
καρᾶβου συντρίμματα.

Καὶ λέει ἡ ἄμμουδιά :

«Κρίμα σὲ σένα, θάλασσα !
Σοῦ δίνω τὸν παλμὸ καὶ τὴ ζωῇ,
μὰ σὺ . . . μοῦ φέρνεις πίσω τί ;
Καὶ κλαίει ἡ ἄμμουδιά.»
(«Θλίψες.»)

Στὸν τόνο αὐτὸν εἶναι γραμμένα ὅλα τὰ πεζο-τραγουδιὰ της κ. Εὐφρης Λαγοπούλου. Εἶναι ἓνας τόνος ψευδοποιητικός, ποὺ δὲν φανερώνει καμμιά πραγματικὴ συγκίνηση, μὰ ποὺ ἐξαντλεῖται ὀλόκληρος σὲ μιὰ θεματογραφικὴ ὀρασιολογία. Ὑπάρχουν, ὡστόσο, στίς «Στιγμὲς στὸ χρόνο» καὶ μερικὰ ποιήματα ποὺ πηγάζουν ἀπὸ κάποιον βαθύτερο καὶ γνησιώτερο αἰσθημα, καὶ ἔχουν κάποιον θερμότερο παλμὸ. Μὰ εἶναι πολὺ λίγα.

* *

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φαντάξη εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία ἐκεῖνα ποὺ ἀχρηστεύουν κάθε κριτικῇ. Κρίνονται μόνο τὸν :

Κλασικισμὲ τῶν αἰώνων καὶ τῶν θρήνων,
μυστικισμοῖν ἀνάγνωρα
καὶ κραδασμοὶ θουρίων καὶ παιάνων
—πολύμορφες κ' ἀδρές ἐνατενίσεις
ἀνταύγειας ἀρχαίας, γλαφυρῆς—
ἀδέκαστης ροπῆς ἡ στιχοσεργία.

Ἀπὸ τέτοια ἐξάστιχα, καμμιά τριανταριά, ἴδια κ' ἀπαράλλαχτα, ἀποτελεῖται ὅλη ἡ «Μελοδοπλαγ-ταχτη Ἀρπα». Ἐκφράζουν ὅλα σ' ἐπιγραμματικὲς ἀπαριθμήσεις τὸν θαυμασμὸ τοῦ ποιητῆ γιὰ διάφορα πρόσωπα καὶ πράγματα, μὲ τρόπο ἀρκετὰ περιεργὸ καὶ πρωτότυπο, ποὺ δὲν εἶναι πάντα μιὰ «μεταφορὰ στὸ φωτεινὸ μπαζὲ τῆς εὐθυμίας». καθὼς λέγει ὁ ἴδιος, ὁ ποιητῆς, (ὄχι βέβαια γιὰ τὰ ποιήματά του), μὰ ποὺ μᾶς δίνει καὶ τὴν ἐντύπωση κάποιου περιεργῆς, καὶ μ' ὅλη τὴν ξηρότητα τῆς ἀπαριθμησης, ὡσάν λανθάνουσας πνοῆς :

Μέλη τῶν Βιογυλιῶν—Αἰνεῖάδες—
Ὅρατιοι κ' Ὅβιδιοι,

τῆς αἰγλης κορυφαῖοι τῶν Λατίων
καὶ ὁ τραγικοὶ Σαικαπῆρος τῆς Ἀγγλίας
καὶ Μίλωνες κ' Ὀδὸρντσουορθ καὶ Κήτες,
λαμπρὴ μαρμαρυγὴ δημιουργίας.

Εἶναι στίχοι αὐτοὶ, εἶναι ποιήματα, ἄν ξεύρω. Πάντως εἶναι κάτι καινούριο στὴν αἰσθησὶ μας, ἂν ὄχι καὶ στὴν παγκόσμια ποίηση. Ὁ κ. Φαντά-ξης ἔχει μέλλον. Π.

Ἀντωνίου Ἀντωνάκου, γυμνασιάρχου Λιγίου: «Σχολεῖον Ἐργασίας καὶ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά».

Ἐν ἀπὸ τὰ πολλά, τὰ πάμπολλα βιβλία—τὸ συνηθέστερο hrochures— τῆς παιδαγωγικῆς φιλολογίας, ποὺ τὴν ἐγέννησε τελευταίως πρὸ πάντων τὸ «Σχολεῖον Ἐργασίας» καὶ τοῦ πολιτικισμῶς με ἀξέπαινον ὅπως δῆποτε ὀργασμῶ, ἔφθασεν ἀπὸ καιρῶ καὶ στὰ γυμνασία τῆς Νέας Ἑστίας», μὲ τὴν τυπικὴ παράκληση νὰ κριθῇ. Πέρασαν ὅμως ἀρκετοὶ μῆνες καὶ κανεὶς δὲν ἔτυχε νὰ τὸ κριθῇ. Καὶ ἐπειδὴ καὶ τὸ ζήτημα καὶ τὸ βιβλίον δὲν μοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορα, ἐσκέφθηνκα τέλος γιὰ γράψω ἐγὼ—ὄχι καθαυτὸ κριτικὴ ἀλλὰ τὴν ἐντύπωση ἐνός ἀναγνώστη, ἀμνηστὸ βέβαια κατὰ βάθος στὴν Ἑπιστήμη, ποὺ ἐνδιαφέρεται ὅμως πολὺ γι' αὐτήν, ποὺ διατηρεῖ ζωηρότατη τὴ συναισθηματικὴ μνήμη τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ποὺ εἶναι σὲ θέση νὰ διαβάσῃ ἓνα κυβερνητικὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα καὶ εἶναι σὲ ἡλικία νὰ ψηφίξῃ.

Τὸ βιβλίον θά ἦταν μικρὸ γιὰ νὰ ἐκτεθῇ ἡ θεωρία· εἶναι ἀρκετὸ ὅμως γιὰ νὰ μιλήσουν τὰ πράγματα: περιέχει τίς φροντιστηριακὰς ἐργασίας, ποὺ δυὸ δμάδες μαθητῶν,—ἡ τάξη τοῦ κ. Ἀντωνάκου—ἔκαμαν ἐπάνω σ' Ἀρχαῖα Ἑλληνικά τους, μελετώντας τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα σχεδὸν ἀπὸ κάθε ἀποψη. Τὸ σχολεῖο ἐργασίας λοιπὸν δὲν περιορίζετ' ἐδῶ ἀπλῶς στὴν ἀδτενέργεια, ἀλλὰ προχωρεῖ ὡς τὴν παραγωγικότητα πρωτότυπης ἐργασίας. Καί, καθὼς βέβαια δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος ν' ἀμφισβῆλωμε γιὰ τὴν αὐθεντικὴν παράθεση τῶν κειμένων ποὺ ἔγραψαν τὰ ἴδια τὰ παιδιά, δίχως κανένα διόρθωμα, καμμιά πρόνοια, καμμιά τεχνητὴ συμμετρία, φαίνεται πὼς καὶ ὁ κ. Ἀντωνάκος,—καθὼς καὶ μερικοὶ τοῦ ἄλλοι συνάδελφοι, τῶν ὁποίων ἔτυχε νὰ διαβάσω ἀνάλογα βιβλία, καθὼς ἴσως καὶ μεγάλο μέρος τοῦ διδασκαλικοῦ κλάδου,—πραγματοποιῶν τὸ νέο ἐκπαιδευτικὸ ἰδεῶδες ἀποτελεσματικὰ ὅσο κ' ἐμπνευσμένα. Εἶναι βέβαια μιὰ κατάκτηση τοῦ νέου σχολείου τὸ γεγονὸς ὅτι ἠμποροῦν παιδιὰ στὴν ἡλικία τῶν 14-16 ἐτῶν, ἐπιδέξια μόνον ὀδηγούμενα ἀπὸ τὸν δάσκαλό τους ναὺτενεργοῦν, νὰ κρίνουν, νὰ συστηματοποιῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ διατυπώνουν τίς ἰδέες τους μὲ τέτοιον ὀξυδερκῆ, ἀσφαλτο καὶ ἀπέριττον τρόπο, ὥστε τὰ δοκίμιά τους νὰ ἔχουν ἀπὸ τώρα τὴ μορφῇ καὶ τὸ ἔφος καθαρὰ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ποὺ θά ἐξήλευαν καὶ οἱ καθηγηταὶ τους! Ὁ περιορισμένος χώρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ πολλαπλασιάσω τὰ ἐγκώμιά μου στὸν κ. Ἀντωνάκο γιὰ ὅσα ἔκαμε γιὰ τὸ μά-

θημά του, περιοριστὸ ὅμως τὸν ἀναγνώστη νὰ πιστέψῃ ὅτι δὲν ἔγραψε ἐδῶ οὔτε τὰ μισά.

Ἄλλ' ὡς ἐξέτιμαμε ἀμέσως τὴ σημασία καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐκταση, ποὺ πραγματικῶς ἔχει ἡ νέα αὐτῇ ἐκπαιδευτικῇ κατὰκλιση, περνώντας τώρα, ἀπὸ τὸ ἀριστο βιβλίον ἐπιμορφῆς, πρὸ θεωρητικὸ σύστημα ποὺ ἐξελίσσονται στὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ἐν πρώτοις, ἡ νοσηρία τῶν μαθητῶν τοῦ κ. Ἀντωνάκου, ἡ προσομοιωθῆ δηλαδὴ τοῦ τρόπου ἐργασίας ἐπάνω ἀπὸ δεδομένο θέμα, εἶναι δίχως ἄλλο ἀνώτερη, παρὰ στὰ δικὰ μας σχολικὰ χρόνια, — ὅσο κ' ἂν ὀφειλόμαστε τὴν καθημερινὴ καὶ καθολικὴν ἐπίδραση ποὺ ἔχει ὅπως δῆποτε στὴ σκέψη τῶν τωρινῶν παιδιῶν τὸ ὀλοῦθε ἐρχόμενον πνεῦμα τοῦ θετικισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας, καὶ ποὺ δὲν τὸ χροιστοῦν βέβαια ἀποκλειστικὰ στὸ σχολεῖο τους.

Ἄλλὰ ὡς ἔφθισε σὲ ἄλλα τὰ λοιπὰ. Ἐδῶ, τόχα τὸ βιβλιαράκι τοῦ κ. Ἀντωνάκου ἀντιπροσωπεύει τὸ μέρος καὶ τὸ μέρος ἐνός ἀνάλογου συνόλου, τὸ μεμονωμένο καὶ τυχαῖο δείγμα μιᾶς ἐργασίας πραγματοποιημένης ἐπάνω σ' ὅλο τὸ πρόγραμμα; ἢ ἀντιθέτως, εἶναι τὸ πᾶν, ποὺ ἡ τάξη τοῦ κ. Ἀντωνάκου κατόρθωσε ν' ἀποδώσῃ ἐπάνω στὴν ἐργασία ὅλων τῶν μαθημάτων ὀλόκληρης τῆς σχολικῆς χρονίας; Τίχα νὰ φαντασθῆ κανεὶς, ὅτι εἶναι δυνατὸ τὰ τωρινὰ παιδιὰ, ὄχι μόνο ν' ἀνταποκριθῶν στὸν σταθερὸν ὄγκο τῶν γυμνασιακῶν τους ὑποχρεώσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ παρουσιάσουν δικὴ τους πρωιότητα ἐργασίας παρόμοια σ' ὅλα τὰ μαθήματά τους; Ἡ εἶναι τοσπο ἓνα θαῦμα, μιὰ ὑπόθεση τοῦ ἀδονάτου, — ὥστε νὰ τὴν πάρωμε τέλος γιὰ ἓνα ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐπιχειρήματα; Ἄς ἰδοῦμε!

— Ὅταν κανεὶς μὲ συνείδηση καὶ στοργὴ προσέξῃ στὸ πρόγραμμα τῶν σχολεῖων, ὅπου φροντισκοῦνται τὰ πλέον ἐτεροκλίτα στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, μόνον μιὰ λύση βρίσκει στὸ φαινόμενο αὐτὸ: τὴ μνήμη, τὴν θαυμαστή, τὴν ἀπάρθενη, τὴν ἀπαράμιλλη μηχανικὴ μνήμη, ποὺ συμπιπτει ἀκριβῶς τότε ν' ἀναπτύσσῃ ὅλην τὴν τὴ ζωτικότητα! Μόνον ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ δεδομένο δικαιώνεται καὶ βασίζεται κ' αἰτιολογεῖται ὁ τρομακτικὸς συρφετός. — Ἄλλὰ κ' αὐτὸ τὸ ἔχει ὑπερφαιγγίσει. Ὅπως ἡ Ἑλπίδα στὸ περίφημο ποίημα τοῦ Μπωντελαίρ, εἶσι κ' ἐδῶ ἡ Μνήμη, «νικημένη, κλαίει», καὶ τὸ ἠθικὸν φρόνημα τοῦ μαθητοῦ, μὲ τὴν τύχη τῆς ἀπρόφραστης καθυστέρησης ἀπὸ τὴ μά, μὲ τὴ σκληρότητα τῶν κακῶν βαθμῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἢ θά συντριβῆ ἀνεπανόρθωτα μαζί μὲ τὴν ὑγεία (οἱ φιλότιμοι καταντοῦν πάντα δειλοὶ, ἄβουλοι, φιλάσθενοι ἀπὸ τίς ἀγρυπνίες καὶ μυσσοπικοί), ἢ ἐπὶ τέλος θ' ἀποθῆσῃ, μιὰ καὶ καλὴ, ὀλόκληρη τὸ φρονεῖο κατὰ γῆς, καὶ θά παρουσιασθῇ τὸ παιδί τοῦ τελευταίου θρανίου, ὁ ταμαξίας, ὁ γελοιοποιός, ὁ ἀντιγραφεὺς, ὁ ἀγγράμματος. . . Τρίτη λύση δὲν ὑπάρχει! Καὶ βέβαια δὲν ἠμπορῶ νὰ παραδεχθῶ γιὰ τρίτη λύση ὅτι στὴν ἐποχῇ μας δὲν ὑπῆρχαν φιλότιμα παιδιά: ποτὲ μου δὲν ἔλαβα μέρος σ' ἐκδρομῇ τῆς Πέμπτης καὶ ποτὲ δὲν ἐβγήκα περίπατο τὴν Κυριακὴ τὸ ἀπόγευμα· καὶ ὅμως ἀλλεπάλληλα ἐρχόταν τὰ μηδενικά μου στὴν Ἑπιπεδομετρία, καὶ

προσπαθούσα μόνο νά τ' ἀντιστοιχῶν με διαπλασίον ἐπίδοσιν ἀτά μαθητήματα τ' ἄλλα, σέ ὅσα ἐξ ἄρχης εὐδοκίμαυσα.

Λοιπόν, τί συμβαίνει; Οἱ καθηγηταὶ ποῦ ἐφαρμόζουσι τὸ σχολεῖο ἐργασίας, μήπως δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὅλοι νέοι στήν ἡλικία, ὥστε νά ὑποθέσῃ κανεὶς πὼς ἐλησιόνησαν κιόλα τ' ἀληθινότητα;—Πιστεύω ὅτι θέλουν νά τ' ἀγνοοῦν. . . Πιστεύω ὅτι τὸ σύστημα τοῦ σχολείου ἐργασίας ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, καὶ περιῆλθε στὸν δασκάλου καὶ, ἀπὸ ἀλέθριον ἐννοούμενον πνεῦμα ἀρίστης, ὁ καθένος ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὸ μάθημά του καὶ ἀδιαφορεῖ ὀλοσδιόλου καὶ γιὰ τὸ μαθητὴ του καὶ γιὰ τὸ συνάδελφόν του. «Νά κορυφωθῶν ἐπὶ τέλους τὰ παιδιὰ. Γιατί νά μὴ κορυφωθῶν;» Αὕτη εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀπάντησις τῶν ἀποριῶν μας, μὰ βέβαια εἶδαμε ὅτι δὲν γίνεται δεκτὴ. Καὶ δὲν εὐρήκα στὸ βιβλίον καμμιάν ἄλλη!

Οἱ συνέπειες λοιπόν ἐρχονται ἄμεσες, καὶ ἀπὸ κάθε πλευρᾶ!

Ἀπὸ ἐγκυκλοπαιδικὴν ἀποψη, τὸ σχολεῖο ἐργασίας—ἢ τοῦλάχιστον τὸ σχολεῖο παραγωγικῆς ἐργασίας—καταντᾷ λοιπὸν μιᾷ μονομέρεια. Ἡ θρυλούμενη πολυμέρειά του εἶναι μόνο φαινομενική. Καὶ ἡ μονομέρειά του εἶναι τόσο πῶς ἐπικίνδυνη, ὅσο πῶς κοπιαστική καὶ πῶς ἀντιφυσιολογική. Γιατί βέβαια, ἀντιφυσιολογική εἶναι ἡ παραγωγὴ στὴ νεαρὴ ἡλικία, ὅποτε τὸ φυσικὸ εἶναι ἡ μάθησις. Ἡ δυνατότητα καὶ ἡ ἐπιθυμία παραγωγῆς ἐρχονται, στήν ὥρα τους, πολὺ ἀργότερα, ὅταν, μετὰ τὴ σειρὰ τῆς πάλι, ἡ μνήμη ἀρχίζει νά «καταπίπτῃ». Πῶς ἔγινεν ἀσπαστὴ ἡ ἀντιμετάθεσις αὕτη, ἀληθινὴ βία δύο φυσικῶν νόμων, πού βιάζει τὸ πρόωρον καὶ ἀναστέλλει τὸ ὄριμον; Μήπως ἀπὸ ἀπλήν ἐπιθυμίαν πρωτοτυπίας;

Μὰ καὶ ἀπὸ παιδαγωγικὴν ἀποψη ἡ μονομέρεια τούτη ἔχει πολλὰ τὰ τρωτὰ: ἐλκυστικὸν στάδιο παρουσιάζεται στήν ἐπίδειξιν, (παρὰ στήν ἀπόκτησιν) γνώσεων, καὶ ἀπὸ τὸ ἀνυστερόβουλον καὶ ἀφιλοκερδῆς ἐνδιαφέρον χάνεται πιά καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος. Νομίζω πὼς δὲν ἐπιτρέπεται καμμιά ἀντίρρηση σὲ τοῦτο, ὅτι ἡ φιλοδοξία πρὸ πάντων σπρώχνει τὸν μαθητὴν στὴ ἐπιμέλεια,—φαινόμενον πού πέρνει τὴν τυπικὴν του μορφήν πρὸ πάντων ἀτά Παρθενιαγωγεία.—(Γιατί πολὺ ἀργότερα παρουσιάζεται στὸν ἄνθρωπον ἡ πραγματικὴ καὶ ἐνδόμυχη δίψα τοῦ κατατοπισμοῦ του ἀτά ρεῖματα τοῦ κόσμου, ἢ ἢ ὕλικὴ εἴτε ἠθικὴ ἀμυχανία ἐμπρὸς στὸ πρόσβλημα τῆς ζωῆς, γυμνὸ καὶ οὐσιαστικόν.)—Τὴν ἡσυχίαν πλέον καὶ μεθοδικὴν μάθησιν ἐκτοπίζει ἀμέσως ἐδῶ ὁ πόθος, καὶ τὸ χειρότερον, ἡ ἀνάγκη τῆς προσωπικῆς διακρίσεως τοῦ μαθητοῦ.

Ἄλλο ἐλάττωμα τοῦ παραγωγικοῦ σχολείου, εἶναι ἡ βαθμιαία δυσπιστία πρὸς τὸ ἴδρυμα καὶ στήν καθολικότητα τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ ἐπιτυχημένη καὶ ἐπιδουκίμαμένη ψυχολογία τοῦ Οἰδίοποδος π. χ. ὁ ἀρκῆσι στὸν μαθητὴν γιὰ περιεχόμενον, ἠθικὸ καὶ πνευματικόν, ὀλοκληρῆς τῆς χρονίας! Ἀλλὰ τότε πὼς ἀλλοιῶς προέρχονται οἱ δοκησιοσοφοὶ καὶ οἱ ἡμιμαθεῖς; Καὶ δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου πρόωρον, ἂν ὄχι ἀντιφυσικὸ πρὸς τὴν

ὄλην ἐννοία τοῦ σχολείου, νά χειραφετήσωμε κιόλας τὴν κύρωσιν τῆς πράξεως τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ ἐξωτερικὴ καὶ ἱεραρχικὴ, σὲ ἐσωτερικὴ καὶ ἀτομικὴ του; ἢ αἰσιοδοξία καὶ ἡ ψευδαίσθησις τῆς ἡλικίας δὲν θά προκαλέσουν ἀφεντες πλάνας;—Κ' ἐδῶ εἶναι ἡ στιγμὴ νά προσθέσω, πὼς ἢ ἀντίληψη, πού καὶ ὁ κ. Ἀντωνάκος δέχεται, «νά κατεβῇ ὁ δάσκαλος ἀπὸ τὴν ἔδραν ἀνάμεσα ἀτά θρανία», εἶναι, νομίζω, ἠθικὰ βλαβερή. Χωρὶς νά φτάνη στὸ μυστικισμό, ἢ ἀπόστασιν θαρρῶ πὼς ἐπιβάλλεται ὄχι μόνο καὶ πρὸ πάντων στὸ σχολεῖο, ἀλλὰ καὶ σ' ὄλες ἐκεῖνες τις κοινωνικῆς σχέσεις, ὅπου δὲν πρόκειται νά ἐπιβουλεύθωμε ἢ νά κατανικήσωμε τὸν ἀντικρύνον μας, ἀλλὰ νά γίνωμε ἴσοι καὶ ἀντάξιοι του,—καὶ συγχρόνως ἀντάξιοι νά συναντηθῶμε καὶ οἱ δύο ἐπάνω σὲ μιάν σφαῖρα, ἄστατη πάντα, φευγαλέα καὶ ὀλοσθηρῆ. . .

Ἰρησα γιὰ τὸ τέλος καὶ μιάν ἄλλη, κάπως περισσύτερον δυσκολοξεδιάλυτην, ἀτέλεια τοῦ παραγωγικοῦ σχολείου καὶ τῶν «κατ' ὄλον» διατριβῶν: ὅτι κλονίζουσι τὴν ἐννοία τοῦ Συστήματος.—Τὸ σχολικὸ πρόγραμμα, ἢ τοποθέτησις του στὴ διαδρομὴ τῆς ἡμέρας, ἢ ἐσωτερικὴ ἀντιστοιχία τῶν ὡρῶν του, ἢ διαβάθμιση καὶ ἢ ὑποτέλεια τῶν μαθημάτων, εἶναι ἢ πρώτη ἀσθητὴ ἀντίληψη διατάξεως ἐνὸς συνόλου ἰδεῶν πού διανυλακῶναι τὸν νοῦ τῶν παιδιῶν. Οἱ συγκεκριμένες ροπές, πού πρόκειται νά πηγάζουσιν ἀπὸ τὸν χρονοκὸν κόσμο τῆς νεαρῆς ἡλικίας, ἀναζητοῦν τὸ πρότυπον ὅπου μέσα του νά εὐρουν ἂν ὄχι τὴν ἔκφραση, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τὴν τάξιν, τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν συνέχειαν! Τὸ σχολεῖο εἶναι ἢ διαγνωστικὴ θρησκεία τῶν παιδιῶν. Ἄλλ' εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἔτσι, μόλις στὴ γέννησίν της, ἢ Συμμετρία θραύεται, μετὰ τὴν μεταφορὰ πρωτοτύπων σπουδῶν ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρά του. Ἡ πυραμίδα ἀναποδογυρίζεται, ἢ χρονικὴ ἀναλογία, ἀλλὰ καὶ ἢ σπουδαιότητα καὶ ἢ σημασία καὶ ἢ σχέση,—χρονικὴ καὶ οὐσιαστικὴ,—τῆς ἐνδοσχολικῆς πρὸς τὴν ἐξωσχολικὴν ἐργασία, διαταράσσονται ἀνεπανόρθωτα. Τὸ ὑποτεταγμένον γίνεται παράλληλον,—δηλαδὴ τένει ἀπελπισμένα νά γίνῃ!—καὶ τὸ (ἐσπερινὸν) περιθώριον τοῦ χρόνου πρέπει νά διασταλῇ πέρα ἀπὸ κάθε λογικὸ μέτρο! Ἡ γραμμικὴ σχέση, πού προκύπτει ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἐργασίας μεταξὺ δεκτικῆς καὶ παραγωγικῆς προσπαθείας, εἶναι μαθηματικῶς ἀπολύτως ἀκαθόριστη, ἀσχηματιστικὴ καὶ ἀμορφη. Καὶ πιστεύω πὼς οἱ διανοητικῆς ἀπογοητεύσεις, πού ἡμποροῦν νά προέλθουν ἔτσι στήν ψυχὴ τῶν μαθητῶν εἶναι ὅσο ὑποσυνείδητες, τόσο καὶ ριζικῆς. Δὲν εἶναι μόνον ἢ τιμωρία ἢ ὁ ἔπαινος ὅπου κυμαίνεται μεταξὺ ἐλαχίστου καὶ μεγίστου ἢ εὐαισθησία καὶ ἢ αἰσιοδοξία τους. . .

Συγκεφαλαιώσω, πὼς τὸ σχολεῖο, ἀντίστοιχον πρὸς τὴ μνημονικὴ ἡλικία, εἶναι ἴδρυμα ἐγκυκλοπαιδικὸ καὶ ὄχι παρορμητικόν, καὶ, χροῖσιμον γιὰ τὴν ἀπλαστὴ νοοτροπία, εἶναι ἴδρυμα περιοριστικὸ καὶ ὄχι ἐνδεικτικόν, τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὴν ἐννοία τῆς ἠθικῆς ἱεραρχίας στὴ σημασία της τὴν καὶ ἀφηρημένην. Καὶ πὼς τὸ μόνο πού χρειάζεται, εἶναι τὸ ἀλάφρωμα τοῦ προγράμματος.

δίχως καμμιάν ἄλλη καινοτομίαν διαθαίνο πὼς στὸ Μαυροασίον, τ' ἀπογεύματα μένουσι ἐλεύθεροι ὅμως καὶ ἐκεῖ ἢ κληρονομικὴ καὶ στενωκέφραλη φειδῶ τῆς τελευταίας στιγμῆς ὄριση ὑποχρεωτικὰ τ' ἀπογευματινὰ παιχνίδια καὶ τις ἀσκήσεις!—Ἄς δοθῇ μόνον καιρὸς στὸν μαθητὴ νά κατατάσῃ καὶ ν' ἀφομοιῶναι ὅ,τι προσλαμβάνει ἀπὸ τὸ πρῶτον Σχολεῖο. Ἄς δοθῇ καιρὸς νά συνειδητοποιῇ—γὰ τὰ συνειδητοποιῇ ὄλα. Ἄς δοθῇ καιρὸς ν' ἀγοπυγθῇ μέσα του ἢ ἰσχυρότερη θρησκεία—ἢ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια; καὶ ὅταν πιά «τὴν κλῆσιν μέσα στήν ψυχὴν του», τότε ἡμπορεῖ μόνος του νά «ἀλοσθανθῇ» ἀύτενεργείας. . .

T. A.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ Πούστη, ἱατροῦ: «Ἡ θεραπεία τῆς ψυμιασῆως διὰ τοῦ ἐμβολίου Φρίντμαν». Μὲ εἰκόνες. Δρ. 15. (Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἰμποροῦν νά τὸ ἀναγνώσουν καὶ μὴ ἱατροί).

Θάνου Κ. Γιουρουνκοπούλου: «Τὸ Κόκκινον Ἄστρο τῆς Ἀμερικής», ρομάντο. Τόμος Α'.

Γεωργ. Σπίρλα: «Οἱ Αἰσχροκερδαῖς», ἀριστοφαντικὸς εἰς 3 πράξεις (Καραγκιοζοθέατρον).

Παύλου Γυνετοῦ: «Ἐσπερινὰ», ποιήματα. Ἐκδ. Οἴκος Ἰδρύματα Ἀλεξάνδρου. Γρ. διατ. 8.

Τεύκρου Ἀνθία: «Ἡ Δευτέρα Παρουσία», ἰλαροτραγικὸν ἔπος. Κύπρος. Δρ. 25.

B. Liber (μετάφρ. I. M. καὶ A. M.): «Τὸ Παιδί καὶ τὸ Σπίτι» (μιὰ φωνὴ ἀπ' τὴν Ἀμερική). Βιβλιοθήκη γιὰ δασκάλους καὶ Γονεῖς. Ἐκδ. Α. Πάλλης. Δρ. 40.

Ἀθηνῶς Ἡλ. Βλάχου: «Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ φίλοι τους». Φυσικὴ Ἱστορία καὶ παραμῦθι. Διασκευὴ ἔκ τοῦ γαλλικοῦ, μετὰ εἰκόνες. Δρ. 25.

Michel Lascaris, professeur adjoint à l' Université de Thessalonique: «Tomaseo traducteur de chants serbes en grec». Extrait des Comptes rendus du 1er Congrès des Philologues slaves. Prague.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἡ ἐφετεινὴ ἀποκριά, καὶ ἰδίως ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὅποιον ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀδτόνομον Ὀργανισμόν Τουρισμοῦ ὁ ἑορτασμός τοῦ καρναβαλιῶ στήν Παλιὰ Ἀθήνα, ἔγινε ἀφορμὴ νά γραφοῦν μερικὰ ἔρθρα, πού δὲν εἶχαν μόνον λογατεχνικὴν ἀξίαν, ἀλλ' ἔκαμαν καὶ μερικὰς σημαντικὰς ὑποδείξεις, αἱ ὅποιαι πρέπει νά ληφθοῦν ὄπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους.

Γράφων, λ. χ., ὁ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» γενικῶς περὶ ἀποκριᾶς, ὑποστηρίζει ὄραιότατα ὅτι τὸ «καρναβάλι εἶναι μιὰ διαίτα τῶν ματιῶν», καὶ ὅτι «τυραννισμένη ἐπὶ τριακόσις τόσες ἡμέρες μετὰ τὴν μαυρίαν καὶ τὴν μοιομορφίαν τῆς ἀνδρικῆς ἐνδυμασίας, ἢ δρασὶς τοῦ ἀνθρώπου πέφτει ἐπάνω σ' ἕνα κόκκινον ἢ σ' ἕνα πράσινον νετόμιον μετὰ τὴν λαίμαργίαν τοῦ ζώου πού πεινά». Καὶ ὁ ἰσχυρισμός αὐτός δὲν εἶναι μόνον ὄραιος, ἀλλὰ καὶ βασιμώτατος. Ἡ μεγάλη γελοιογραφία πού παρουσιάζουσι οἱ ἄνθρωποι τις ἀποκριᾶς,

στηρίζεται κυρίως στήν ποικιλία καὶ οἱς ἐξωφρενικὰς ἀντιθέσεις χρωμάτων καὶ σχημάτων. Ἡ μίσημα προπάντων, ἢ χαρακτηριστικώτερη αὕτη ἐκδήλωσις τοῦ καρναβαλιῶ, εἶναι μιὰ φοβερὴ σπατάλη ἀπὸ κτυπητὰ χρώματα πού προσπαθοῦν νά ἐκπνήσουσι τὸν ἄνθρωπον, νά τὸν βγάλουν ἀπὸ τὴν ἀκίνησιαν καὶ τὴν μονοτονίαν τῆς ζωῆς του, νά τὸν κάμουν ἐθῆμον. Τὸ κόκκινον, τὸ πράσινον, τὸ κίτρινον καὶ ὄλα τὰ χρώματα πού προκαλοῦν ἕναν ἔντονον ἐρεθισμόν στὸ μάτι, ὄρισον εἰς τὴν δρασίαν μας, μᾶς σπρωδίζουσιν, μᾶς ἀναστατώνουσιν, μᾶς μεταβάλλουσιν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, δείχνουσιν μετὰ πλέον ἀναμφισβήτητον τρόπον τὴν δύναμιν τοῦ χρώματος καὶ τὸ μέγεθος τῆς «πέρας τῶν ματιῶν» μας, πού μετὰ ἀπληροῖα προσπαθοῦν νά χαροῦν τοὺς τρελλοὺς χρωματικούς συνδυασμούς. Πολὺ ομοιά, λοιπόν, ὁ κ. Παπαντωνίου ὑποστηρίζει ἀτά «ἱενονομένα μάτια» ὅτι «τὸ καρναβάλι εἶναι μιὰ διαίτα τῶν ματιῶν» καὶ ὅτι «ἡ θεραπεία τῶν εἶναι τὸ χρώμα». Ὅπως ὄρθότατα, ἐπίσης, σημαίνει ὅτι ὁ ἑορτασμός τῆς ἀποκριᾶς στήν παλιὰ Ἀθήνα ἔπρεπε νά εἶναι ἕνα λαϊκὸν καρναβάλι χρωματισμῶν ζωντανῶν καὶ ρωμῆκια, πού νά μὴν ἀφήνῃ τὸ μάτι πεινασμένο, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ τουρισμὸς πρέπει εἰς δευτέραν δοκιμὴν τῆς λαϊκῆς αὐτῆς ἑορτῆς νά φροντίσῃ διὰ τὴν διακόσμωσιν τῶν δρόμων μετὰ ζωντανούς ἀνθρώπους πού μετὰ τὴν ἐμφάνισιν των νά ἐξασφαλίζουσιν τρία πράγματα: τὸ θέαμα, τὸ χρώμα, τὴν ἠθογραφίαν.

Μὲ μιάν προῦπθέσιν μόνον: οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν πρέπει νά εἶναι ἀπλάι ἐμφανίσεις, ἀλλὰ μετὰ τὸ κέφι τους νά σκορπίζουσιν τὴν τρέλλα τῆς ἀποκριᾶς, νά προκαλοῦν τὸ σκῶμμα, νά δημιουργοῦν κίνησιν πραγματικῶς ἀποκριάτικη. Ἀκριβῶς ὅμως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς βωτέρησε ὁ ἑορτασμός τῆς ἀποκριᾶς καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς διευτυπώθησαν εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ὄρθότατα σκέψεις ἀπὸ τὸν κ. Κώσταν Οὐράνην, ὁ ὅποιος σχολιάζων τις «Παλιὰς ἀθηναϊκῆς ἀποκριᾶς» ἐσημείωσε, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι «ὁ ἑορτασμός εἶχε ἕνα τόνον ἐθνικῆς μᾶλλον ἑορτῆς ἢ λαϊκοῦ πανηγυριοῦ παλιούχου ὀγίτου παρὰ Ἀποκριᾶς.» Φυσικὰ, διὰ τὴν ἑλλειψιν κινήσεως δὲν εἶναι ὑπεύθυνος ὁ Τουρισμός. Ἀλλὰ μιὰ παλιὰ ἀθηναϊκὴ ἀποκριά, χωρὶς κίνησιν, χωρὶς ἐθρυτάτην συμμετοχὴν, ἡμπορεῖ νά εἶναι ἕνα εἶδος ἐκθέσεως τῆς περασμένης ἀθηναϊκῆς ζωῆς, ὄπως γράφει καὶ ὁ κ. Κ. Οὐράνης, ἢ ὅ,τι ἄλλο ὄλετε, ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμιάν σχέσιν μετὰ τὸν καρναβάλι καὶ μετὰ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὅποιον ὀργανώνεται. Τί πρέπει νά γίνῃ, διὰ νά ἔχῃ τὴν πρέπουσαν ἐπέτελεσιν ἢ ἐμπνευσις τοῦ ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ; Αὐτὸ εἶναι ζήτημα, διὰ τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ νά ὑπάρχη σωστὴ γνώμη μόνον ἔπειτα ἀπὸ μερικῆς δοκιμῆς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ αὐτῆς ὁ ἐφετεινός ἑορτασμός τῆς παλιᾶς ἀθηναϊκῆς ἀποκριᾶς εἶναι ἀπόκτησις πείρας πού δὲν ἡμπορεῖ, παρὰ νά ὀδηγήσῃ σὺν τῇ χρόνῃ εἰς ἰκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

—Ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα δημοσιεύματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἑορτασμόν τῆς ἀποκριᾶς στήν Παλιὰ Ἀθήνα, ἀναφέρομεν, ἀκόμη, τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Δημ. Λαμπίκη εἰς τὸν «Ἡμερησίον Τύπον». Ὁ κ. Λαμπίκη, ἐκτός τῶν ἄλλων, γράφων διὰ τὴν ζώην καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ν. Κοκκίνου, μᾶς πληροφοροῦρε ὅτι ἢ προτομὴ τοῦ λαϊκοῦ Ἀθηναίου συνθέτου

είναι έτοιμη και υποδεικνύει εις τόν δήμον Ἄθη-
ναίων τό κτήριον τοῦ, τό ὅποιον συνίσταται ἑ-
πιπλοῦσται εἰς τήν ἀγοράν τῆς προτομῆς καί τήν
τοποθέτησιν αὐτῆς εἰς τόν κατάλληλον χῆρον. Ἡ
ὑπόδειξις ὁμοίως αὐτή νομιζομένη ὅτι πρέπει νά γίνῃ
καί εἰς τόν ὀργανώσικτα τήν ἀποκρίά τῆς Παλιᾶς
Ἀθήνας Τουρισμῶν, ἀπό τόν ὅποιον ἄλλωστε μπο-
ρεῖ κανεῖς νά περιμένῃ ταχύτερα τήν ἀπαιτουμένην
ἐνέργειαν...

— Τῶς τελευταίους μῆνας, ἡ μουσική κριτική
τῶν ἐφημερίδων ἐδρισκεται ἐν πλήρη δράσει. Ὁ κ.
I. Φαρούδας εἰς τό «*Ἐλεύθερον Βῆμα*», ἡ κ.
Σοφία Σπανούδη εἰς τήν «*Πρωϊάν*», ὁ κ. Μαν.
Καλλιμάρης εἰς τό «*Ἔθνος*», ἡ κ. Λύρα Θεοδω-
ροπούλου εἰς τήν «*Ἀκρόπολιν*» κ. ἄ. παρακολου-
θοῦν ἀνελλιπῶς κάθε μουσικήν κίνησιν καί βοηθοῦν
εἰς τήν δημιουργίαν μουσικῆς ζωῆς εἰς τόν τόπον
μας, μέ τήν διαφύτισιν τοῦ κοινῶ ἐπὶ τῶν τεχνι-
κῶν ζητημάτων, τόν ἀστυρῶν ἔλεγχον τῶν ἀντι-
καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, τήν παροχήν πληρο-
φοριῶν κλπ. Ἄλλωστε μέ τήν ἐξαφάνισιν τῆς θεα-
τρικῆς κριτικῆς, ὀφειλομένην, φυσικά, εἰς τήν παν-
τελή ἄλλειψιν σαφαροῦ θεάτρου, καί τήν ἀνεκάθει-
ατακτον κριτικῆν τοῦ βιβλίου, τὰ μόνα σχεδόν κρι-
τικά δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων εἶναι τὰ ἀνα-
φερόμενα εἰς τήν μουσικήν κίνησιν.

— Ἡ συζήτησις διὰ τήν ἰδρυσιν κρατικῶν λογο-
τεχνικῶν βραβείων, περιορισθεῖσα πλέον εἰς τήν
«*Πειθαρχίαν*», συνεχίζεται ἀπό τοῦς κ. κ. Νάπ.
Λαπαθιώτην καί Κ. Μπασιτάκον. Ὁ δεύτερος ἀπαν-
τῶν εἰς ἄρθρον τοῦ πρώτου, περὶ τοῦ ὅπου ἐκά-
ναμε λόγον εἰς τό προηγούμενον τεύχος μας, εὐρί-
σκει τοῦς φόβους τοῦ υπερβολικοῦς, — κατὰ τόν κ.
Λαπαθιώτη, ἡ Πολιτεία δέν μπορεῖ, παρά νά βρα-
βεύῃ ἔργα κατώτερα λογοτεχνικῶς, ἀλλά συμφωνό-
τερα πρός τὰς ἀντιλήψεις τῆς, — τονίζει, ὀρθότατα,
ὅτι τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ καιροῦ μας δέν ἔχουν θέ-
σιν κοινωνιολογικήν, ἀλλ' ἄξιαν λογοτεχνικήν, καί
συμπεραίνει ὅτι «τό καλὸ ποῦ θά προκύψῃ ἀπὸ τό
ἐνδιαφέρον ποῦ ἄρχισε νά δείχνῃ τό κράτος γιά τὰ
πνευματικά πράγματα, θά εἶναι ὀπωσδήποτε μεγα-
λύτερο ἀπὸ τό κακὸ ποῦ θά ἔφερναν μερικῆς, ἀπί-
θανες ἄλλωστε, ταξικῆς μεροληψίας ἢ ἄλλης κριτι-
κῆς ἀδικίας.» Ὁ κ. Λαπαθιώτης, δευτερολογῶν,
ἐξηγεῖ διὰ μίαν φοράν ἀκόμη τοῦς φόβους του, ἀλλά
συγχρόνως ἔχει τήν εὐλικρίνειαν νά παραδεχθῇ ὅτι
«ὄλ' αὐτὰ ἴσως νά θεωροῦνται κάπως πρόωρα καί
νά ταιριάζουν μέ τήν παρομίαν τοῦ «ἀκόμα δέν τόν
εἶδαμε, καί Γιάννη τόν ἐβγάλαμε».

— Εἰς τήν «*Καθημερινήν*» ἐδημοσιεύθη ἐν συ-
νεχείᾳ ἡ δι' ἄλλους τοῦ κ. Ἀχιλλέως Κύρου περὶ «δο-
μηνικοῦ θεοτοκοπούλου» καί συνοπτικῆ ἐξέτασις
τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως (ἀπὸ τόν Κάλδον καί
τόν Σολωμόν ἕως τόν Κατρίπουλον) ποῦ ἔγινε ἀπὸ
τόν κ. Σπ. Παναγιωτόπουλον εἰς τό ρασιτάλ ἀπαγ-
γαλίας τῆς κ. Π. Κασέρη.

— Ἀπὸ χρονογράφημα τοῦ Φορτουνίῳ εἰς τό
«*Ἐλεύθερον Βῆμα*» πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ κ.
Ἰνῆος Μωραϊτίνης εἰς τό ζήτημα τῆς ἱστορίας τῶν
Ἀθηναίων ἔδρασε τὰ γυαλιὰ σέ ὄλους! Πῶς συνάθῃ
αὐτό; Ἀπλοῦστατα: ὁ κ. Μωραϊτίνης ἔγραψε ἕνα
θεατρικόν ἔργον, ἀπὸ τὰς ἀναριθμήτους εἰκόνας τοῦ
ὀποιοῦ κερνά ὄλη ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηναίων: προϊ-
στορία, πέμπτος αἰών, ρωμαϊκῆ ἐποχῆ, φραγκο-

κρατία, τουρκοκρατία, εἰκοσιένα, ὀθωνικά, βασιλεία
τοῦ Γεωργίου. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ τοῦ ἔργου τοῦ
ὀποιοῦ ἔχει γράψῃ ἀπὸ ἐτῶν ὁ κ. Μωραϊτίνης καί
θὰ παιχθῇ προσηχῶς εἰς ἀθηναϊκὴν σκηνὴν μουσικῶ
θεάτρου μέ σκηνοθεσίαν τοῦ κ. Σπ. Μελά.

— Ἐξακολουθοῦν εἰς τήν «*Ἑβδομάδα*» οἱ «φι-
λολογικοὶ Περιήκτοι» τοῦ κ. Κ. Μπασιτά, δηλαδὴ
συνεντεύξεις μέ λογίους. Εἰς τὰ δύο τελευταία τεύ-
χη ὠμίλησε ὁ κ. Γεώργιος Ἀγγ. Βλάχος. Διὰ τήν
γλῶσσαν εἶπε καί τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Πα-
ρηγοροῦμαι, ὅταν διαβάξω Ξενοπούλον, διότι ἔχω
ἀπέναντί μου ὄχι ἕνα δημοτικιστὴν, ἀλλὰ ἕνα λο-
γοτέχνην.» Ὅταν διαβάξω τήν πρόζα του, δέν ἐν-
θυμοῦμαι διόλου ὅτι εἰς αὐτὸν τόν τόπον μᾶς ἀνεσιτά-
τως κάποτε γλωσσικὸν ζήτημα».

— Τὸ ἄρθρον τῆς κ. Ἀθηνᾶς Ἰαροπούλου εἰς τήν
«*Ἐργασίαν*» «Πεινασμένοι κατάδικοι» — πρόκει-
ται διὰ τοῦς φυλακισμένους εἰς τό κάστρο τῆς Ἠύ-
λου — εἶχεν ἀπήχησιν: τελευταίως ἐβεβλιώθη τό
σοσῆτιον τῶν δυστυχῶν.

— Ὁ ἐκδοτικὸς Οἶκος Δημητράκου ἐκδίδει ἀπὸ
1ης Ἰανουαρίου μηνιαίαν ἐπιθεώρησιν «*Ἡ φωνὴ
τοῦ Βιβλίου*». Περιέχει ἀποσπάσματα ἀπὸ νεοφα-
νῆ βιβλία τοῦ Οἴκου, κριτικὰς περὶ αὐτῶν καί δια-
φημίσεις.

— Ἡ καλὴ «*Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη*», μέ τό τεύ-
χος τοῦ Ἰανουαρίου, εἰσήλθεν εἰς τό ἦν τῆς ἔτος.
Εἶναι ἀναντιρρητοὶ αἱ ὑπηρεσίαι τὰς ὅποιας προσέ-
φερε τό περιοδικὸν τοῦτο εἰς τὰ ἑλληνικά γενικῶς
καί ἰδιαιτέρως εἰς τὰ αἰγυπτιακά γράμματα, κ' εὐ-
χόμεθα νά ἐξακολουθήσῃ ἐκδιδομένη ἀνελλιπῶς ὁ-
πως ἕως τώρα.

— Ἐνα τεύχος τῆς «*Πολωνίδος Γυναικῆς*» ἐ-
ξεδόθη ἀφιερωμένον εἰς τήν Ἑλληνίδα. Τὸ ἀπεμελή-
θη ἡ κ. Ἀθ. Γαϊτάνου Γιαννιοῦ, τό δὲ τελευταίον
τεύχος τῆς «*Ἑλληνίδος*» δημοσιεύει εἰς τό πρω-
τότυπον ὄλα τὰ ἄρθρα, τὰ ὅποια ἐδημοσιεύθησαν
κατὰ μετάφρασιν εἰς τήν «*Πολωνίδα*».

— Εἰς τήν «*Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν*», με-
ταξὺ ἄλλων, πολὺ ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Κι-
σκιρά «*Ἡ νομικὴ προστασία τῶν θεατρικῶν ἔργων*»:

— «*Ἐστάνησος*», μηνιαία πανεπτανησιακῆ ἐπι-
θεώρησις, φιλολογικῆ, ἱστορικῆ καί ἐπιστημονικῆ.
Ἐν Κερκύρᾳ. Διευθυντῆς Πίπης Δ. Μαρτίνης. Ἐξε-
δόθη καί τό 4ον τεύχος.

— Ἐλάδομεν «*Νουμᾶν*», «*Les Balcans*» «*Ἡ
Συζήτηση*», «*Πεταμένες Ἀλήθειαι*» (νέον), «*Διε-
θνῆς Δελτίον*» «*Ἀστέρως*», «*Σιών*», («*Ἰεροσολύ-
μων*»), «*Μοῦσαι*» (Ζακύνθου) κτλ. Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Κατὰ τήν συνεδρίασιν τῆς 26 Φεβρουαρίου, ἡ
Ἀκαδημία Ἀθηναίων ἐξέλεξε τακτικὸν αὐτῆς μέλος
τόν κ. Γρηγόριον Ξενοπούλον.

* Ἡ Μαρίνα Κοτοπούλη, τὰς τελευταίας ἡμέρας
τῆς διαμονῆς τῆς εἰς τήν Νέαν Ὑόρκην, ἔδωκε
τὴν «*Στέλλαν Βιολάντη*» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου
καί τόν «*Καραγιώζην*» τοῦ κ. Θ. Συναθινοῦ. Ἐ-
κεῖθεν ἡ καλλιτέχνης μετὰ τοῦ θιάσου τῆς ἀνεχώ-
ρησε διὰ Βοστώνην καί Σικάγον. Ἀργότερα θά
μεταβῇ εἰς Νιήτροϊτ καί Πίττσμπουργ.

* Κυριακῆ, 1 Μαρτίου, τελεῖται ἀγιασμὸς ἐπὶ
τῇ ἀνάρξει τῶν ἐργασιῶν πρός ἀνάγεσιν τοῦ νέου

Ἡ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἡ Τέχνη εἶναι τόσο συνδεδεμένη μέ τόν πολιτισμόν, εἶναι τόσο ἀπαραι-
τητος εἰς ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς οἰκογενειῶν ἀνωτέρου κοινωνικοῦ ἐπι-
πέδου, ὥστε δυνάμεθα νά εἰπομεν ὅτι πάντοτε ὀφείλει κανεῖς νά καλλιεργῇ τὰς
Τέχνας εἰς πᾶσαν δυνατὴν ἐκφασίν των.

Μεταξὺ ὄλων τῶν τεχνῶν ἡ Μουσικὴ εἶναι ἡ θειότερα.

Παρά τὰς μυρίας ἀπασχολήσεις του, ὁ καθεὶς αἰσθάνεται ὄλος ἰδιαιτέρων
γοητείαν ὅταν ἀκούῃ ἐκτελούμενα ὄρατα ἔργα Μουσικῆς, ἔστω καί ἂν μέχρι σήμε-
ρον δέν τοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νά ἀναπτύξῃ τὰ μουσικά χαρίσματα, τὰ ὅποια ὑπὸ
οἰανδήποτε μορφήν τόν πλημμυροῦν. — Ἰδανικότερα ὅμως ἀπόλαυσις εἶναι ἐκεῖνη,
τὴν ὅποιαν δοκιμάζει κανεῖς ἐκφράζων μόνος του τὰ μουσικά συναισθήματά του
μεθ' ἐνὸς τελείου μουσικοῦ ὄργάνου.

Καί τό ὄργανον τοῦτο ὑπάρχει ἀπὸ τὰς ἀρχάς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. —
Ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ γνώμαι ὄλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς
τοῦ Αἰστ, τοῦ Βάγνερ, τοῦ Μαιλόου, τοῦ Ρομπινσταῖν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας,
συμπέπτουν ὁμοφώνως. Παραδέχονται ὄλοι ὅτι ὑπάρχει ἕνα μόνον μουσικόν ὄρ-
γανον καί τοῦτο εἶναι τὸ Πιάνο Bechstein. — Ἐάν σήμερον ὑπάρχουν πολλὰ
μουσικά ἀριστουργήματα, τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τό Πιάνο Bech-
stein. Διότι τό πιάνο Bechstein, ὡς τέλειον δημιούργημα τῆς Τέχνης, παρου-
σιάζει διὰ τοῦς καλλιτέχνας ἕνα ἰδιαίτερον γνώρισμα μέ τήν θείαν ἁρμονίαν τῶν
ἤχων του.

Τὸ πιάνο Bechstein εἶναι μία ψυχὴ. Ὅχι μόνον παρέσχε τήν εὐκαιρίαν εἰς
τοῦς μεγάλους καλλιτέχνας νά ἐκφράσουν τόν ἐσωτερικόν των κόσμον, ἀλλὰ καί
νά ἐμπνευσθοῦν ἀκόμη πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων των ἀπὸ τό πιάνο Bechstein.

Ὅσοι ἐνδιαφέρεσθε νά πλουτίσετε τήν συλλογὴν τῶν ὄρατων ἀντικειμένων
μέ ἔργα διαρκοῦς ὀμοιότητος, διὰ τό ὅποια νά αἰσθάνονται στοργὴν καί ὑπερηφά-
νειαν, ἐάν ἐπιδιώκουν νά διακριθοῦν μέ μέσα φέροντα τήν σφραγίδα ὄλος ἀνω-
τέρου πολιτισμοῦ, κοσμήσατε τό σαλόνι σας μέ ἕνα Πιάνο Bechstein.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ ΣΤΑΡΡ Α. Ε.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ, Ἀρσικείου 12.

ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ, Βενιζέλου 22.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ, Φίλωνος 48.

ΠΑΤΡΑΙ, Ρίγα Φερραίου 81.

ΒΟΛΟΣ, Ἐρμού 111.

Τηλέφ. 58-31

Τηλ. Διεύθ. ΣΤΑΡΡ

Τηλέφ. 1026

κιρίου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου. Τὸ γήπεδον εὐρίσκειται πρὸ τοῦ Συνοικισμοῦ τῶν Δικηγόρων εἰς τὴν Πλυφάδαν.

* Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασοῦ, τὴν 10 Μαρτίου, ἡ 1/2 μ.μ., διάλεξις τοῦ κ. Ἡλ. Π. Βουτιερῆ με θέμα «Ὁ ρυθμικὸς λόγος καὶ οἱ Πιεζοὶ Ρυθμοὶ τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου». Σχετικαὶ ἀπαγγελίαι ὑπὸ τῆς δ. Κούλας Μπεκιάρη.

* Ὅλα τὰ περὶ Κύπρου ἄρθρα τῆς «Μεγάλης Ἐγκυκλοπαιδείας» συνηθώθησαν εἰς ἑνὸς βιβλίον με πολλὰς εἰκόνας, παρουσιάζον ὑπὸ πᾶσαι ἐποφὴν τὴν ἑλληνικὴν μεγαλάνησον καὶ ἐκβοθὲν δαπάναις τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνταῦθα Κυπρίων.

* Εἰς τὴν Κέρκυραν, ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Ἀλεμάτος ἔκαμε διάλεξιν περὶ τοῦ Κ. Καρυωτάκη ὡς παιητοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ἄρθρον τοῦ τακτικοῦ τεχνικροῦ τῆς «Νέας Ἑστίας» κ. Διονυσίου Κοκκίνου περὶ τῶν τελευταίων καλλιτεχνικῶν ἔκθεσεων, ληφθὲν ἀργὰ διὰ τὸ τεῦχος τοῦτο, θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ ἐγγόμενον.

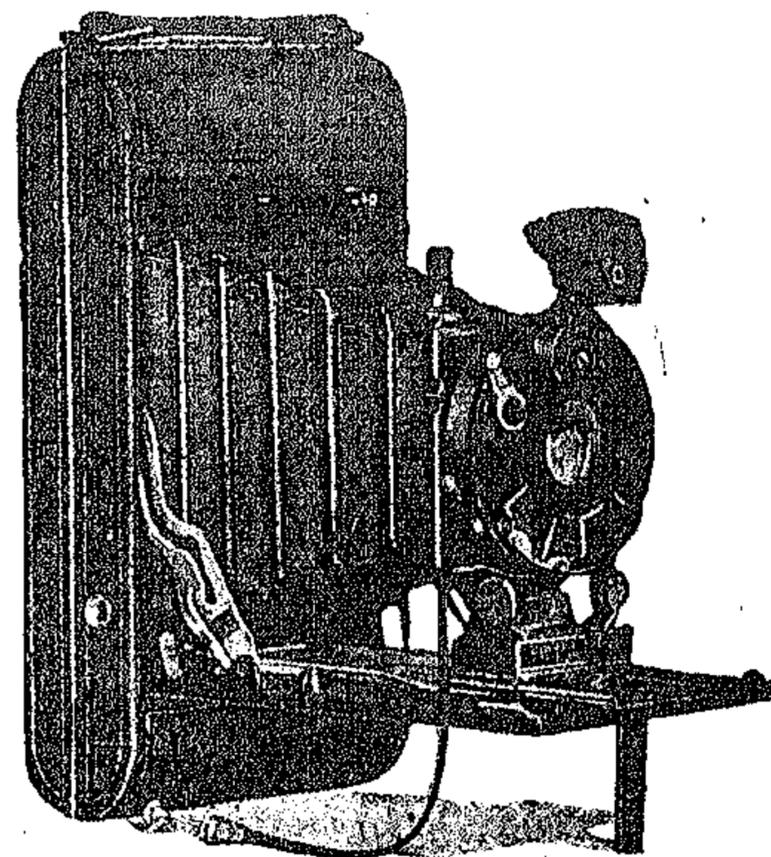
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

25 Φεβρουαρίου

Παρακαλοῦμεν δόσους μᾶς στέλνουν γράμματα καὶ ἔργα τῶν πρὸς κρίσιν, νὰ τὰ γράφουν καθαρά, με ζωηρὸ μελάνι καὶ σὲ μεγάλο κάπως χαρτί (ἤμιου ἢ τουλάχιστο τέταρτον τοῦ συνηθισμένου φύλλου). Ἀπὸ τὰ κακογραμμένα καὶ φιλογραμμένα καὶ ἀτακτα χαρτάκια ποὺ μᾶς στέλνουν μερικοὶ, εἶναι ἀπλούστατα... γιὰ τὸ καλάθι.— κ. Ν. Γκ. Ἐνταῦθα. Γιὰ τὰ σταλέντα θὰ σὰς ποῦμε σὶ ἐρχόμενον. Τὸ ἄλλο τὸ προωρῆσαμε γιὰ τὸ Χριστουγεννιάτικον, ἀλλὰ ἔμεινε ἕνεκα τῆς πληθώρας. Δὲν νομίζετε ὅτι, ἂν ἀγκριθοῦν τὰ νεώτερα, πρέπει νὰ προτιμηθοῦν; — κ. Σ. Β. Ἀμνην. Βεβαιότατα, τὸ ἔχον ἐξωρισίαι καὶ ὁ δὲ δημοσιευθῇ γρήγορα.— Ἄλφον. Ἐνταῦθα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, καὶ ἄλλα διηγήματα τοῦ κ. Ν. Λουκοπούλου ἐδημοσιεύθησαν καὶ στὴ «Νέα Ἑστία» καὶ ἄλλοῦ. Διὰ τοῦ πρὸς δημοσίευσιν τῶρα δὲν ἔχομεν, ἀλλὰ μπορεῖ, ἀργὰ ἢ γρήγορα, νὰ μᾶς στείλῃ.— κ. Ν. Π. Τρίκαλα. Θὰ κάμωμεν τὸ καλύτερον. Κι' αὐτὸ θὰ εἶναι ἴσως νὰ προτιμήσομεν τὰ νεώτερα. Πολὺ καλὰ πράγματα, ποὺ δὲν εἶχαν τὴν τύχην νὰ δημοσιευθοῦν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ὑπάρχον καλύτερα πᾶ νέα, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ φανοῦν μετὰ δύο καὶ τρεῖς χρόνια. Φυσικὰ, κρατοῦμε πάντα κάποια «προτεραιότητα», ἀλλὰ μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν τάξην ποὺ θέλετε, μᾶς εἶναι ἀδύνατον! Ἐνα παράδειγμα: τὴν τελευταία στιγμὴ παρουσιάζεται ἕνας χῆρος κενός. Πάχνομε βιαστικὰ καὶ βρισκομε ἕνα ποιήμα ποὺ τὸν γεμίζει ἴσα-ἴσα. Νὰ μὴ τὸ βάλωμε, ἐπειδὴ προηγουμένως ἀρχαιότερα; Αὐτὸ θάταν μεγάλη δυσχέρεια. Κάποτε, θὰ ἐμπόδιζε καὶ νὰ τυπωθῇ τὸ τεῦχος στὴν ἡμέραν του.— κ. Π. Σπ. Θεσσαλονίκην. Ἐλάδαμεν. Ἐν καιρῷ θὰ σὰς γράψωμεν ἰδιαιτέρως. Κι' ἐλπίζομεν γρήγορα.— κ. Δ. Γρ. Β. Μυτιλήνην. Ἐὐχαριστοῦμεν θερμῶς καὶ προσιμένον ἀνυπομόνωσιν. Ἀπὸ τὰ παλαιά, μένου

ἀκόμη μερικὰ σονέττα «τῆς Ἀγάπης». Νὰ τὰ δημοσιεύσομεν; — κ. Ε. Τζ. Φλώριναν. Ἐλάδαμεν καὶ εὐχαριστοῦμεν. Καλὴ ἡ ἰδέα σας, ἀλλὰ ἡ ἐποχὴ δὲν εἶναι γιὰ λογοτεχνικὰς ἐκδόσεις. Ἀργότερα ἴσως.— κ. Τ. Ἀθ. Ἐνταῦθα. Ἀποτυχῶς δὲν τέχνομε πᾶ, γιὰτὶ περιμέναμε ὅτι θὰ τὸ ξαναστέλνατε. Ὅτε ἦταν δυνατό νὰ φαντασθοῦμε ὅτι θὰ σὰς ἔκανα τὴν φρίκην ἢ ἰδέαν τοῦ «ἐγγειρῆματος»! Τότε λοιπὸν κανένα σὺγγραφέα στὸν κόσμον δὲν ἔπρεπε νὰ διορθῶν τιποτα, ἀλλὰ νὰ τὰ βγάξῃ ὅλα ὅπως τὰ «πρωτοκοινώθησαν» καὶ τὰ πρωτόγραφε. Κι' ὁμῶς ἡ ἱστορία βρῖθει ἀπὸ κραιπνὰ ἔργων ποὺ διορθώθησαν χίλιες φορές, εἴτε κατὰ δευτέρην, σοφώτερην σκέψην τοῦ ἴδιου συγγραφέα, εἴτε καθ' ὑπόδειξιν ἄλλων, ποὺ τὸν ἐπεισαν ὅτι κάτι ἔπρεπε νὰ διορθωθῇ. Ἄν μᾶς λέγατε ὅτι ἐμεῖς δὲν σὰς πείσαμε, μάλιστα. Ἀλλὰ νὰ τὸ ἀποκρούετε ἔτσι γενικὰ, ἀπόλυτα, καὶ κατ' ἀρχήν, σὺν κάτι «καλλιτεχνικῶς» ἀσυγχώρητο, δὲν ἔχετε καθόλου δικίον. Τώρα, κάμετε ὅ,τι θέλετε.— Ὁ κ. Κορδάτος μᾶς παρακαλεῖ νὰ διορθώσομεν δύο τυπογραφικὰ λάθη ἀπὸ τὸ «Πήλιόν» του: τὸ πασίγνωστο χωριὸν Τσαγκαράδες ἔγινε Τσαγκαράκι, καὶ ὁ πασίγνωστος πηλιορείτης Κασσαβέτης ἔγινε Κασσαπέτης. Ὁλοφάνερα, εὐτυχῶς, καὶ τὰ δύο.— κ. Κ. Χρ. Ἐνταῦθα. Τὸ γράμμα σας λέει πολὺ σωστά πράγματα. Τὸ διάβασε καὶ ὁ κ. Φ. καὶ τὸ ἐπαίνεσε πολὺ. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ δημοσιευθῇ. Τέτοια πράγματα δὲν λέγονται σ' ἕνα περιοδικὸν σὺν τῇ «Νέα Ἑστία», ἢ λέγονται, ἀλλὰ σὲ ἄλλο τόπον καὶ με ἄλλο τρόπο.— κ. Α. Στ. Μόναχον. Βεβαιότατα θὰ μεταφράζονται καὶ γερμανικὰ, καὶ, κατὰ τὴν γνώμην μας, σὺς εἶθε ὁ πῶς ἀνδραειγμένος μεταφραστής. Ἀλλὰ δὲν ἔγινε ἀκόμη τίποτα, ὅτε ξέρομε πότε θὰ γίνῃ.— δ. Π. Μ. Μολδαῦς. Σὰς ἐγράψαμε καὶ εὐχαριστοῦμεν. Ἀλλὰ θὰ στείλετε ἀκόμη 25 δρ. πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐξαμηνίας, γιὰτὶ τριμηνεσὺν συνδρομὰς δὲν δεχόμεθα.— κ. Γ. Φ. Δ. Νεοχώρι Κεφαλληνίας. Ὁραϊότατο τὸ γράμμα σας. Σὰς εὐχόμεθα περαστικὰ, ὅσον γιὰ ποιήματα, θὰ προτιμοῦσαμε νὰ μᾶς στείλετε ὀλιγώτερον ἀπαισιόδοξα, ὀλιγώτερον ζοφερὰ ἀπὸ τὰ σημερινά.— κ. Μ. Π. Παλ. Φάληρον. Μὲ δλη μᾶς τὴν συμπάθειαν σὲ σὰς, πιστέψετε πὺς δὲν κατορθώνομε ἀκόμη νὰ τὸ βροῦμε κατάλληλον.— κ. Ἀλκιαν. Ἡ ἐπίδρασις, καταφανής, δὲν ἀπέκλεισε καὶ τὴν συμμετοχὴν προσωπικῶν στοιχείων καὶ προσωπικῆς ἐμβαδύσεως. Εἶναι ὅλα πράγματα πολὺ ἀξιόλογα: εἶναι ὁμῶς πλειστοδικὸς ἀσαφής, καὶ τοῦτο ἐπιταίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς πολυαριθμοτάτους διασκελισμοὺς. Ὅπως δήποτε, ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, εἶθε ὁ ἀνταξιώτερος τοῦ προτύπου σας. Ἀλλ' ὅχι ἀκόμη καὶ ἀψογός.— κ. Τ. Μ. Πάτρας. Ἡ ἐμπνευσις δυνατὴ καὶ ὡραία διὰ τὴν τεχνικὴν του ἔχομεν ἐπιφυλάξεις. Ὅσον διὰ τὴν παράκλησίν σας, σὰς παραπέμπομεν εἰς τὸ προγεῖνον τεῦχος, σελ. 221, στήλη β', στίχος 27.— κ. Τασσ. Γριτσ. Ἐνταῦθα. Γράφετε καὶ σὺς με τὸσον ὡμόν καὶ βάρυν τόνον, ὥστε νὰ καταντᾶ νὰ καταρασθῇ κανεὶς τὴν ἀνθρώπινην Ὀλῆψιν καὶ νὰ τὴν ἐξορίσῃ εἰς τὴν ἄγνοιαν. Καὶ ὁμῶς ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρρυσαν τὰ μεγαλύτερα ἀριστουργήματα... Ἡ διόρθωσις τῶν κακῶς κειμένων ἀνάγεται εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν. Τὸ νόημα τῆς τέχνης διαφέρει.— Καλόν. Ἀτυχῶς, δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμη.

Ἡ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Ἡ ἰδεώδης φωτογραφικὴ μηχανὴ
εἶναι πάντοτε ἕνα

KODAK

διότι ἀποκτᾶται ἔτσι μία ὀλόκληρη
σειρὰ ἀπὸ φωτογραφίαις ποὺ θὰ εἶναι
πολύτιμες μετὰ λίγα χρόνια.

Ζητήσατε νὰ δῆτε τὰ νέα
χρωματιστὰ μονέλλα.

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΣΤΑΔΙΟΥ 50

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

15 — 28 Φεβρουαρίου 1931

<i>B. Liber.</i> Τὸ παιδί καὶ τὸ πνεῦμα. (Μὲ φωνή ἀπὸ τὴν Ἀμερική). Μετάφρ. I. M. καὶ A. M. Σχ. 8ον σελ. 262. Ἀθήναι 1930. Δρ.	40.—
<i>Ρήγας Γκόλφης.</i> Λυρικά χρώματα. στίχοι. Σχ. 8ον σελ. 143. Ἀθ. 1931 »	25.—
<i>Π. Γιωτοπούλου.</i> Αἱ σύγχρονοι κατευθύνσεις τῆς ποινικῆς ἐπι- στήμης. Σχ. 8ον σελ. 71. Ἀθήναι 1931 »	50.—
<i>Γ. Φαρδύ.</i> Συνταγματικὸν δίκαιον. I. Γενικά ἀρχαὶ καὶ συνταγ- ματικαὶ ἔννοιαι ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει. Τόμος Α' Ἑλλάς καὶ Δημοκρατικὴ Ρώμη. Σχ. 8ον σελ. 384. Ἀθήναι 1931 »	225.—
<i>Ι. Βουγιουκλάκη.</i> Ἡ χρυσὴ Λύρα τοῦ Δόγη, ποιήματα. Σχ. 8ον σελ. 156. Ἀθήναι 1930 »	20.—
<i>Α. Ἀντωνάκου.</i> Ἡ Πλατωνικὴ πολιτεία. (Περιοδικὸν Σύγχρ. σκέψη). Σχ. 8ον σελ. 46. Ἀθήναι 1931 »	6.—
<i>Ἐμ. Λαμπραδαρίου.</i> Ὑγιεινὰ συνήθειαι. Σχ. 8ον σελ. 177, δε- μένον Ἀθήναι 1931 »	40.—
<i>Βαλδωίν.</i> Ἑλληνικῆς Μυθολογίας ἐκλεκτὰ μέρη γιὰ παιδιά. Δια- σκευὴ Δ. Ἀκρίτα-Δ. Δαμασκοῦ. Σχ. 8ον σελ. 134. Δεμέ- νον. Ἀθήναι 1931 »	40.—
<i>Δ. Γατοπούλου.</i> Τὰ 100 Ἑλληνικὰ χρόνια, ἱστορικαὶ σελίδες. Σχ. 8ον σελ. 173. Ἀθήναι 1931 »	50.—
<i>Κ. Βασιλείου.</i> Περὶ τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀναιρέσεως ἐν τῷ ἀστικῷ δικονομικῷ δικαίῳ, Ἔκδοσις Β' μετὰ προσθηκῶν, ἐπι- μελεῖα Α. Γιδσοπούλου. Σχ. 8ον σελ. 340. Ἀθήναι 1931 »	200.—
<i>Γ. Ράμμου.</i> Περὶ συντηρητικῆς ἀποδείξεως ἀπὸ ἱστορικῆς, δογμα- τικῆς καὶ συγκριτικῆς ἀπόψεως. Σχ. 8ον σελ. 64. Ἀθ. 1931 »	50.—
<i>Ν. Θηβαίου.</i> Περὶ τοῦ ἀρνητικοῦ τῆς συμβάσεως διαφέροντος. Σχ. 8ον σελ. 148. Ἀθήναι 1931 »	125.—
<i>Χαρ. Φραγκίστα.</i> Περιορισμὸς τῆς μαρτυρικῆς ἀποδείξεως λόγῳ ποσοῦ. Σχ. 8ον σελ. 140. Τεύχος Α' »	100.—
<i>Στ. Ἀλούπη.</i> Ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ μελετήματα. I Τὰ ὀνόματα τῆς Μασσαλίας. II Ὁ Μασσαλιωτικὸς πολιτισμὸς. Σχ. 8ον σελ. 238. Ἀθ. 1930 »	80.—
<i>Καίσαρ Ἐμμανουήλ.</i> Δώδεκα σκυθροπὲς μύσικες. Στίχοι. Σχ. 8ον σελ. 16 Ἀθήναι 1931 »	25.—
<i>Μαυρὺ Σουαζύ.</i> Ἐνα μῆνα μετὰ τὰ κορίτσια, δημοσιογραφικὴ ἔρευ- γα, μετάφρασις Θ. Βρυσοῦλα. Σχ. 8ον σελ. 206 Ἀθ. 1931 »	25.—